

**DE MOSFLORA VAN DE ZUIDELIJKE OEVER VAN
BERGSCH MAAS, AMER EN HOLLANDSCH DIEP.**

**DEELSTUK:
KEIZERSVEER TOT VERKEERSBRUG MOERDIJK**

Rapport van de inventarisatie uitgevoerd door:

H.G. Kreeftenberg
P. van Ruth
Chr. Buter

Mossenwerkgroep KNNV Afd. TILBURG.
p/a Veldhovenring 27,
5041 BA TILBURG.

Grafische vormgeving:
Rob Vereijken

Rijen, maart 1999.

INHOUD

	Pag.
DANKWOORD	3
I. INLEIDING	4
I- 1 BRYOLOGISCH ONDERZOEK - EEN TERUGBLIK	4
II. HET INVENTARISATIEONDERZOEK	5
1. Algemeen	5
2. Het gebied - Biotopen	5
3. Indeling sociologisch district	7
III. RESULTATEN	8
IV. NADERE BESCHOUWING LOKALE SITUATIE - CONCLUSIE	9
V. TOELICHTINGEN	10
VI. BEHEERSADVIEZEN	11
VII. A. DE LEVERMOSSEN. Een nadere beschrijving	13
Tekening: <i>Didymodon nicholsonii</i> Culm.	15a
Foto: <i>Pottia davalliana</i> var. <i>Conica</i>	15b
Foto: <i>Ulota bruchii</i>	15b
Foto: <i>Orthotrichum cupulatum</i>	15c
Foto: <i>Hypoxylon mamatum</i>	15c
B. DE BLADMOSSEN. Een nadere beschrijving	16
VIII. OPGAVE PER KM-VAK	41
IX. OVERIGE WAARNEMINGEN	70
X. LITERATUURLIJST	72
XI. OVERZICHT AANGETROFFEN MOSSOORTEN	73
KAART ONDERZOCHT GEBIED	

DANKWOORD

Dit inventarisatierapport is mede tot stand gekomen door de medewerking van: H.G. Kreeftenberg en P. van Ruth, die vele dagen participeerden in het veldwerk, hetgeen uiteraard de basis van dit werk is. Daarnaast veel determinatie- resp. administratief werk voor hun rekening namen en voorts de bijdrage betreffende de 'hogere planten' leverden.

De heren A. van der Pluijm te Hank en Ph. Sollman te Zevenaar, op wie enige malen een beroep werd gedaan inzake de determinatie van 'n aangetroffen mossoort danwel de controle daarvan.

De heren L. Rommelaars en B. Horvers beiden te Tilburg, middels de determinatie van enige aangetroffen fungi.

De heer W. van Kruijsbergen te Alphen NB., middels de determinatie van enige lichenen.

De heer J. van de Wiel te Tilburg, door de vervaardiging en het beschikbaar stellen van de fraaie en de macroscopische kenmerken goed weergevende tekening van *Didymodon nicholsonii* Culm.

De heer B. Horvers eveneens te Tilburg, door het maken en ter beschikking stellen van de in dit rapport opgenomen foto's (mossen en paddestoel).

De heren A. van der Pluijm en H. Kreeftenberg bovendien door hun constructief commentaar op het concept rapport.

Tenslotte de heer C.H. van Beusekom van Rijkswaterstaat door de instemming met het betrokken onderzoek.

Alle betrokkenen: Dank!

Rijen, maart 1999,
Chr. Buter.

I. INLEIDING

Het onderzoek naar de soortendiversiteit en de verspreiding van de mossen (Bryophyta) in Nederland is het vrijwel exclusieve werkterrein van de Bryologische en Lichenologische werkgroep van de KNNV en/of haar regio-afdelingen.

Niettegenstaande een vrij grote inzet zijn evenwel nog steeds grote delen van Nederland niet of nauwelijks onderzocht. Op grond daarvan wordt aan dit onderzoek, door de Mossenwerkgroep KNNV Afd. Tilburg, aan de in de regio Midden-Brabant aanwezige natuurgebieden, prioriteit gegeven.

De zuidelijke oever van Bergsche Maas, Amer en Hollandsch Diep wordt dezerzijds uiteraard ook als 'natuurgebied' beschouwd, maar zou, mede gezien de resultaten van het onderhavige onderzoek, beter nog als "Zuid-grens van het Biesboschcomplex" betiteld kunnen worden. Met betrekking tot de Biesbosch zelf, werd een diepgaand onderzoek uitgevoerd door A. van der Pluijm te Hank, (Literatuur 4). Bij dit onderzoek werden ook enige kleine delen van de zuid-oever betrokken, maar van een systematische inventarisatie was evenwel geen sprake. Dientengevolge zou het voorliggende rapport als een zekere aanvulling daarop beschouwd kunnen worden.

I.1. BRYOLOGISCH ONDERZOEK - EEN TERUGBLIK

De Biesbosch als een der meest in het oog springende natuurgebieden van Nederland geniet reeds vele decennia de aandacht van bryologen. Dit zowel in de periode voor de afsluiting van de 'Delta' als daarna. Aangetekend hierbij dat de bestudering van dit gebied voor de afsluiting summier was in vergelijking met de periode daarna. Hierdoor bestaat er een redelijk inzicht omtrent de mosflora van de Biesbosch als (voormalig) zoetwatergetijdengebied.

Gezien de uitgestrektheid en meer nog de veelal moeilijke toegankelijkheid bleef het onderzoek beperkt tot deelgebieden. Tot op heden resteren er dan ook nog plaatsen waar geen onderzoek heeft plaatsgevonden.

[Een ieder die het betrokken terrein enigermate kent - zoals de geïnundeerde, dicht begroeide grienden - zal begrijpen dat wij het betreuren dat de evolutie ons mensen de staart ontnomen heeft!]

Ook het uitgebreid onderzoek van A. van der Pluijm beperkte zich noodzakelijkerwijs tot deelgebieden.

Met betrekking tot de zuidelijke oever van de Amer, deelstuk Drimmelen tot Lage Zwaluwe, werd door van der Pluijm de mosflora op de hier aanwezige steensubstraten bij zijn onderzoek betrokken.

Op betrokken substraat werden 35 bladmos- en 2 levermossoorten aangetroffen. Deze omvatten hydrofyten, lithofyten alsmede een aantal 'niet substraattrouwe' mossoorten. Dat wil zeggen: deze soorten kunnen op nogal uiteenlopende groeiplaatsen aangetroffen worden. Vermeldenswaard is zeker het feit dat zich onder deze bladmossen 2 voor geheel Nederland zeer zeldzame soorten bevonden, nl.: *Rhynchostegiella curviseta* (Dwerg snavelmos) en *Rhynchostegiella tenella* (Slank snavelmos). Beide soorten werden destijds aangetroffen op sterk verweerde baksteenfragmenten tussen de basaltblokken van de dijkbeschoeiing.

Tijdens de recent uitgevoerde inventarisatie werden deze mossoorten niet teruggevonden. Een grond hiervoor zou mogelijk kunnen zijn dat er gewoonweg 'over heen gekeken' is, anderzijds verdwijning om welke reden dan ook. Dezerzijds overheerst de mening dat doelgericht zoeken zeer wel een positief resultaat zal opleveren.

Een mossoort waar intensief naar werd uitgekeken tijdens de onderhavige inventarisatie betreft *Taxiphyllum wissgrillii* (het Komkommersmos). Dit voor Nederland eveneens zeer zeldzame mos, werd door H. Greven gevonden tijdens een onderzoek in het deelvak Lage Zwaluwe - Moerdijk, (1990, niet gepubliceerd).

Ook deze mossoort werd niet terug gevonden; mogelijk om dezelfde redenen als hiervoor. Uit voorgaande is in elk geval af te leiden dat de zuidelijke oeverstrook kennelijk de geschikte biotopen omvat voor deze zeer zeldzame mossen en dat toekomstig met hun eventuele aanwezigheid rekening dient te worden gehouden.

II. HET INVENTARISATIEONDERZOEK

II.1 Algemeen

Het onderzoek werd aangevangen op 29 maart 1996 en afgesloten per 15 januari 1999. Het onderzochte gebied betreft het zuidelijk buitendijks gebied (met inbegrip van de dijk zelf) vanaf Keizersveer (monding Oude Maasje) tot de verkeersbrug bij Moerdijk.

Uitzondering werd gemaakt voor een drietal binnendijkse objecten, waarvan een nadere beschrijving onder punt II.2.G.

Het terrein van de Amercentrale werd niet onderzocht, terwijl de havens van Drimmelen en Lage Zwaluwe eerder globaal geïnventariseerd werden.

Teneinde de inventarisatie zo nauwkeurig mogelijk te verrichten werd gewerkt per zogenaamd KM-vak, waarbij elk vak meestal meerdere malen bezocht werd. Ondanks voorgaande werkwijze moet gesteld worden dat zeer wel mogelijk mossoorten onopgemerkt zullen zijn gebleven; zulks bijvoorbeeld door seizoensinvloeden (betreft dan de zg. winter- en/of zomerannuelen), het feit dat bv. bomen meestal slechts tot manshoogte onderzocht konden worden, maar vooral toch wel het vrijwel constante hoge waterniveau van de rivier. Kortom: allemaal factoren die aan het begrip 'inventarisatie' enige waarde ontnemen.

Bij het veldwerk werd tevens aandacht geschonken aan de ecologische- en aan de abundantie-aspecten van de aangetroffen mossoorten, hetgeen verwoord is in de nadere beschrijving van de aangetroffen mossoorten.

Ten behoeve van de noodzakelijke onderbouwing van betrokken inventarisatie en/of eventueel verder wetenschappelijk onderzoek werd van vrijwel elke aangetroffen mossoort materiaal verzameld, dat is ondergebracht in of een der volgende herbaria:

Bryophytenherbarium van het Noordbrabants Natuurmuseum te Tilburg, en/of

Bryophytenherbarium H.G. Kreeftenberg te Sleeuwijk, en/of

Bryophytenherbarium C.G. Buter te Rijen.

De verkregen inventarisatiegegevens worden ook ter beschikking gesteld van het Rijksherbarium te Leiden en het Archivariaat van de Bryologische en Lichenologische werkgroep van de KNNV.

Hoewel dit rapport zich noodzakelijkerwijs enghartig tot de mosflora van het betrokken gebied beperkt, kon niet worden nagelaten enige 'in het oog springende' aspecten met betrekking tot de hier eveneens voorkomende 'hogere planten', de fungi en de lichenen mede in beschouwing te nemen.

II.2. Het gebied - biotopen

Afgezien van de dijk wordt ook het karakter van de gehele zuidelijke oever van de Bergsche Maas, de Amer en het Hollandsch Diep - tussen Keizersveer en de Moerdijkbruggen - vrijwel uitsluitend bepaald door waterbouwkundige constructies. De buitendijkse oeverzone is over het algemeen smal, hier en daar zelfs zeer smal. Dit gegeven is uiteraard mede afhankelijk van de waterstand, maar heeft in deze context vooral betrekking op die strook waar van enige begroeiing sprake is. Met uitzondering van een klein gedeelte (west van Keizersveer) is nergens sprake van uiterwaarden; wel van redelijk veel griendachtige oeverbosjes (deels aangelegd en deels spontane opslag), waarbij het 'griendbos' Kleine Nieuwe Dombosch (vnl. populier en knotwilgen) duidelijk het grootst is. Slechts de oeverbosjes bij de Moerdijkbruggen bezitten een gemeleerd, vrij dicht boom/struikbestand, terwijl de overigen een begroeiing hebben die vrijwel uitsluitend uit wilg spec. bestaat, (vnl. *Salix alba*), dit bovendien met een vrij open structuur.

Nadere beschouwing van dit geheel leert dat men vanuit bryologisch standpunt globaal de volgende biotopen kan benoemen:

A. Het dijklichaam. (Klei/leem).

Globaal te verdelen in 3 deelstukken, waarvan het 'middendeel' duidelijk ter beschikking staat voor begrazing door rundvee. Hier bemesting en gebruik van herbiciden met als gevolg nauwelijks of geen mosbegroeiing of andere wilde flora. Het oostelijk- en vooral het westelijk

deel zijn duidelijk schraler (begrazing door schapen) en bezitten een redelijke rijke mosflora. Hieronder bv. het zeldzame Dwerg-kleimos (*Pottia davalliana*).

B. De dijkbeschoeiing

B1. Betonplaten (westelijk dijktrace, net op hoogwaterlijn). Betonnen kunstwerken (sluisjes, duikers, e.d.), hierbij ook begrepen voormalige defensiewerken.

De aangewezen biotoop voor kalkminnende lithofyten onder de mossen. Hierop werd dan ook een vrij dicht mospakket aangetroffen; meerdere soorten waaronder bv. het zeer zeldzame Bossig haarspitsmos (*Cirriphyllum crassinervium*).

B2. Basalt en Belg. hardsteen (Arduin).

Deze natuursteensoorten zijn v.w.b. de pH meer neutraal, waaraan door 'n aantal mossoorten kennelijk enige voorkeur gegeven wordt. Hieronder bv. het Geel zijdemos (*Homalothecium lutescens*), de Bleke haarmuts (*Orthotrichum cupulatum*) en *Hypnum cupressiforme* var. *lacunosum* ('n variëteit van het Gewoon klauwtjesmos, die elders vnl. in de duinen aangetroffen kan worden).

C. Boom- en struikbestand

Uitsluitend aanwezig op de zg. oeverzone, welke bij 'hoogwater' geïnundeerd raakt. De soortendiversiteit, met name de aanwezigheid van bv. vlier en gewone es, en de structuur (dichtheid) zijn van belang met betrekking tot de mosflora. Daar waar sprake is van een grotere gemeleerdheid en dichtheid (zoals bv. bij de Moerdijkbruggen en Kleine Nieuwe Dombosch) werden dan ook de meeste epifyten aangetroffen, waaronder bv. het zeldzame Vliermos (*Cryphaea heteromalla*).

In het overgrote deel van de 'oeverbosjes' is bijna sprake van een 'monocultuur' van wilg spec. (*Salix alba*) en tevens van een grote openheid waardoor de wind als het ware 'vrij spel' heeft en zodoende ook op de relatieve luchtvochtigheid een nadelige beïnvloeding (= verlagend effect) heeft. Dit alles betreft kennelijk factoren die een vestiging van epifytische mossoorten in de weg staan. Met andere woorden: epifytische mossoorten zijn in de onderzochte oeverzone dan ook zeer schaars vertegenwoordigd. Voor de goede orde: voorgaande betreft uitsluitend boomdelen hoger dan 1.5 meter!

Voor wat betreft de onderstam en veelal ook de wortelkluif van de aanwezige bomen/struiken is de situatie geheel anders. Deze zijn vrijwel allemaal bezet met een min of meer rijk mospakket; dit niet zozeer rijk v.w.b. soorten alswel de abundantie. In sommige KM-vakken is zelfs sprake van enige rijke lokale populaties, zoals bv. van het Spatelmoss (*Homalia trichomanoides*), hetgeen tevens een Rode Lijst-soort is.

Tijdens het onderzoek kon ook worden vastgesteld dat vrijwel alle hier aangetroffen mossoorten bestand zijn tegen (tijdelijke) inundatie; er zelfs van leken 'op te leven'.

D. Oeverzone (terrestrisch deel)

Deze 'biotoop' werd veelal in beslag genomen door een vrij dichte kruidlaag (hogere planten) en buiten de 'oeverbosjes' door rietvelden cq. rietruigtes. Desalniettemin werd ook hier een redelijk rijke mosflora aangetroffen waaronder enige opmerkelijke soorten.

Dit uiteraard op de wat meer kale plekken in de kruidlaag.

E. Oeverbeschoeiing. (Basalt en in mindere mate ook Belg. hardsteen)

Dit 'biotoop' lag tijdens de onderzoeksperiode meestal net op de waterlijn, minimaal in de spatzone. Vooral op die plaatsen waar sprake was van schaduwwerking werd vrijwel steeds een tamelijk rijke mosflora aangetroffen; meerdere soorten en meestal goed ontwikkelde bestanden. Ook hieronder weer enige zeker niet 'alledaagse' soorten. De hier aangetroffen mossoorten behoren uiteraard tot die groep die bestand zijn tegen inundatie; beter nog: voor welke het een zekere existentievoorwaarde is. Zoals dat bv. het geval is bij de Kribbenmossen (*Cinclidotus spec.*).

F. Kribben - Strekdammen

De voor deze constructies gebruikte steensoorten zijn wederom basalt en Belg. hardsteen. De hier aangetroffen mosflora, die deels dezelfde soorten omvat als die op de oeverbeschoeiing, dient eerder bescheiden te worden genoemd, dit zowel met betrekking tot de soortendiversiteit als ook de abundantie daarvan. Op slechts enige plaatsen kon de aanwezigheid van enige hydrofytische mossoorten worden vastgesteld. Met betrekking tot deze groep van mossen, mossen dus die vastgehecht aan steen, e.d. onder water groeien, dient evenwel te worden opgemerkt dat tijdens het veldwerk de waterstand veelal dermate hoog was, dat het onderzoek daarnaar niet naar behoren kon plaatsvinden. Het kan dan ook

zeker niet worden uitgesloten dat zowel de soortendiversiteit van deze 'onderwatermossen' alsook de frequentie van voorkomen groter is dan feitelijk vastgesteld.

Voor wat betreft de strekdammen lijkt de stelling, dat deze locaties nog van te recente datum zijn om enige mosbegroeiing te bezitten, gerechtvaardigd. Ook bestaat dezerzijds de indruk dat de steensoort 'basalt' bij de betrokken mossen een grotere voorkeur geniet t.o.v. de voor de strekdammen veelal gebruikte Belg. hardsteen.

G. Binnendijkse natuurgebiedjes

(Deze percelen zijn mede in beschouwing genomen omdat ofwel door hun ligging danwel hun aard een zekere relatie met de overige oeverbegroeiing is verondersteld.)

- G.1.

Een kleine plas met broekbosachtige begroeiing, benevens licht geaccidenteerd, vrij open bebost, zandig terrein, gelegen aan de westzijde van de verkeersbrug bij Keizersveer. (Terrein is eigendom van derden).

De hier aangetroffen mosflora bestaat grotendeels uit soorten, die plantensociologisch bezien, meer thuishoren in het Kempens district. Dit object bezit derhalve in relatie tot het overige oevergebied een aparte natuurwaarde. Draagt bovendien op eigen wijze bij aan de soortendiversiteit van het gehele gebied. Volledigheidshalve - het betrokken zandige deel zet zich voort in oostelijke richting tot de omgeving van de daar gelegen militaire kazerne.

- G.2.

Een enige tientallen jaren oud bosperceel benevens enige verschralende graslandjes, palende aan de Amer centrale (west-zijde), dat naadloos aansluit aan de dijk. Deze bosjes, die qua boom/struiksoorten vrij rijk is, is voorts ook voldoende windluw en dicht genoeg van structuur om een redelijke hoge relatieve luchtvochtigheid te waarborgen, hetgeen de epifytische mossoorten ten goede komt. Hier werden dan ook prompt meerdere soorten uit deze groep aangetroffen waaronder zeldzame.

- G.3. Gat van Den Ham, (noordelijk deel).

De hier aangetroffen bryoflora heeft sterke overeenkomsten met die van de oeverzone. Aangezien een aantal van de betrokken mossoorten zich vrijwel uitsluitend verspreiden middels gemmen waarvoor t.g.v. hun afmetingen en gewicht bv. watertransport nodig is, werd een wateruitwisseling (middels aanwezige sluis) tussen rivier en plas aangenomen. Ook het aan de plas gelegen broekbosachtige perceel bezit een met de oeverbosjes vergelijkbare mosflora.

II.3. Indeling plantensociologisch district

Voorgaande 'biotopen' samenvattende, dient het geheel vanuit de plantensociologische optiek ondergebracht te worden in het Fluviaal district. Dit uiteraard met uitzondering van de onder II.2.G.1. genoemde 'enclave' nabij Keizersveer, welke als behorende tot het Kempens district beschouwd moet worden.

III. DE RESULTATEN

(Zie ook: V. Toelichtingen.)

In totaal werden 121 bladmossoorten aangetroffen, waaronder 15 Rode Lijst-soorten. Het aantal levermossoorten bedroeg 12, waaronder 3 Rode Lijst-soorten.

De Rode Lijst-soorten gespecificeerd naar categorie:

Bladmossen: Van de categorie 1: 1 soort.
Van de categorie 2: 3 soorten.
Van de categorie 3: 10 soorten.
Van de categorie 4: 1 soort.
Levermossen: 3 soorten allen van de categorie 3.

De aangetroffen bladmossen kunnen voor wat betreft hun verspreiding en frequentie van voorkomen in Nederland, gerelateerd aan het Fluviaal district, daar waar van toepassing tevens aan het Kempens district, als volgt worden ingedeeld:

Zeer algemeen voorkomend: 25 soorten.
Algemeen voorkomend : 27 soorten.
Vrij algemeen voorkomend : 36 soorten.
Vrij zeldzaam voorkomend : 13 soorten.
Zeldzaam voorkomend : 16 soorten.
Zeer zeldzaam voorkomend : 4 soorten.

Onder het aantal van 121 aangetroffen bladmossoorten zijn er 19, die vrijwel uitsluitend als epifyt voorkomen; daarnaast 14 lithofyten en 5 hydrofyten. Daarnaast kan van 7 soorten gesteld worden dat ze vrijwel evenredig vertegenwoordigd zijn als epifyt danwel als lithofyt. De overige soorten komen terrestrisch voor of zijn niet 'substraatrouw'.

De aangetroffen levermossen kunnen voor wat betreft hun verspreiding in Nederland en de frequentie van voorkomen, eveneens gerelateerd aan het Fluviaal district en daar waar van toepassing ook het Kempens district, als volgt worden ingedeeld:

Algemeen voorkomend : 3 soorten.
Vrij algemeen voorkomend : 2 soorten.
Vrij zeldzaam voorkomend : 4 soorten.
Zeldzaam voorkomend : 1 soort.
Zeer zeldzaam voorkomend : 1 soort.

Daarnaast plaatselijk algemeen voor de Biesbosch: 1 soort.

Onder het aantal van 12 aangetroffen levermossoorten zijn er 3 die als uitgesproken epifyt beschouwd moeten worden, naast 1 hydrofyt. De overige terrestrisch of niet 'substraatrouw'.

IV. NADERE BESCHOUWING LOKALE SITUATIE - CONCLUSIE

(Zie ook: V. Toelichtingen.)

Bladmossen.

Een nadere analyse van de waarnemingen leert, dat van de 121 bladmossoorten aangetroffen in 23 KM-vakken:

27 soorten slechts aangetroffen werden in 1 KM-vak,
21 soorten slechts werden aangetroffen in 2 tot 3 KM-vakken,
33 soorten aangetroffen werden in 4 tot 10 KM-vakken,
26 soorten aangetroffen werden in 11 tot en met 20 KM-vakken, en
14 soorten aangetroffen werden in meer dan 20 KM-vakken.

Met betrekking tot de levermossen:

4 soorten slechts aangetroffen werden in 1 KM-vak,
2 soorten slechts aangetroffen werden in 2 tot 3 KM-vakken,
2 soorten aangetroffen werden in 4 tot 10 KM-vakken, en
4 soorten aangetroffen werden in meer dan 10 KM-vakken.

Uit het voorgaande zou men (terecht) kunnen concluderen dat een vrij groot aantal mossoorten zeldzaam is in het betrokken gebied. Dit zeker als men een relatie legt met de 'landelijke waardering' terzake binnen het Fluviatische district. In dit kader dient er evenwel op gewezen te worden dat het onderzochte gebied slechts de oeverstrook binnen de betrokken KM-vakken betreft, hetgeen de oppervlakte dus danig beperkt. Daarnaast is het ook zo dat het aantal feitelijke biotopen in het betrokken gebied absoluut kleiner is dan dat waaruit het gehele Fluviatische district is samengesteld. Voorts zal ongetwijfeld ook de reeds eerder aangestipte werkwijze bij de onderhavige inventarisatie een negatieve rol gespeeld hebben. Met name vooral het feit dat nauwelijks rekening werd gehouden met de seizoensinvloeden. (Daartoe zou elk KM-vak in elk seizoen onderzocht moeten zijn.)

Het resultaat vanuit een ander gezichtspunt benaderende, zou gesteld kunnen worden, dat het betrokken gebied in elk geval de geschikte biotopen omvat, die geschikt zijn voor de aangetroffen mossoorten. Dit althans in meer of mindere mate.

Als men voorts het aantal hier aangetroffen soorten vergelijkt met dat van de 'overige Biesbosch' (van der Pluijm), resp. 121 bladmossen en 12 levermossen op de zuidelijke oever tegenover 175 blad- en 27 levermossen voor de 'overige Biesbosch, dan blijkt overduidelijk dat de betrokken zuidelijke oever toch wel een rijke bryoflora heeft en dat de titel "Zuidgrens Biesbosch" alleen daardoor al gerechtvaardigd is.

Wegens het ontbreken van vergelijkingsmateriaal kan omtrent de aard van de ontwikkeling der bryoflora (positief danwel negatief) geen verantwoord standpunt worden ingenomen.

[Dezerzijds bestaat de indruk dat zulks voorzichtig positief opgevat mag worden.]

De mosflora zal zeker veranderingen ondergaan, zulks alleen al door de successie (proces van de natuurlijke opvolging). Daarnaast kunnen milieufactoren een niet onbelangrijke rol spelen, maar van doorslaggevende aard zou wel eens de dynamiek van de rivier kunnen zijn.

Daadwerkelijk inzicht over de aard van de ontwikkelingen zou verkregen kunnen worden door monitoring (hierbij voorbijgaande aan de personele problematiek welke daaraan verbonden is) of een herhaalde inventarisatie na een periode van bv. minimaal 3 en maximaal 5 jaar.

V. TOELICHTINGEN - VERKLARING TERMINOLOGIE

1. De naamgeving van de bladmossen, de gegevens inzake de verspreiding en de frequentie van voorkomen daarvan in Nederland zijn ontleend aan: DE NEDERLANDSE BLADMOSSEN. A. Touw en W.V. Rubers. (Literatuur 1.)
(Tenzij anders vermeld.)

2. De naamgeving van de levermossen, de gegevens inzake de verspreiding en de frequentie van voorkomen daarvan in Nederland zijn ontleend aan: DE NEDERLANDSE LEVERMOSSEN & HAUWMOSSEN. S.R. Gradstein en H.M.H. van Melick. (Literatuur 3.)

Gegevens m.b.t. de RODE LIJST.

Categorie 0: Betrokken soort is verdwenen/uitgestorven.

Categorie 1: Betrokken soort is bedreigd met verdwijning.

Categorie 2: Betrokken soort is zeer kwetsbaar.

Categorie 3: Betrokken soort is kwetsbaar.

Categorie 4: Betrokken soort is potentieel bedreigd.

De in dit verslag gebruikte term 'Regio' en/of 'Midden-Brabant' betreft het gebied dat in het Noorden begrensd is door de Bergsche Maas/Amer; in het Zuiden door de rijksgrens met België; in het Westen door een N.Z.-lijn ter hoogte van Prinsenbeek en in het Oosten door een N.Z.-lijn ter hoogte van Oisterwijk.

TYPONIEMEN. *)

1. Punt-populatie

Een populatie die zich na vestiging weinig of vrijwel niet heeft uitgebreid. Er is meestal maar een duidelijk aanhechtingspunt.

2. Vlek-populatie

Een populatie heeft zich na vestiging vanuit een punt sterk uitgebreid. Er zijn vaak meerdere aanhechtingspunten.

3. Groeps-populatie.

Op enige centimeters of decimeters afstand van elkaar bevinden zich afzonderlijke 'punt-populaties' of 'vlek-populaties' van een en dezelfde soort.

4. Lokale populatie.

Diverse 'punt'-, 'vlek'- of 'groep-populaties' van een soort bevinden zich op enkele (tientallen) meters van elkaar en in de ruime omgeving ontbreekt de soort verder.

[Deze populatie-type aanduidingen zijn overgenomen uit: De Mos- en Korstmosflora van de Biesbosch. A. van der Pluijm. (Literatuur 4.)]

*) Voor Neerlandici: Dit woord is samengesteld uit 'typologie' en bv. 'toponiem'.

M.B.T. 'Opgave per KM-vak':

De eventueel achter de wetenschappelijke naam opgenomen letter "F" betekend dat van betrokken soort fertiele planten werden aangetroffen. De eventueel toegevoegde letter "H" betekend dat materiaal van betrokken soort werd opgenomen in een der genoemde herbaria.

VI. BEHEERSADVIEZEN

STELLING:

De mossen maken onbetwist deel uit van de flora. Van de ongeveer 525 in Nederland voorkomende soorten is zo'n 50% noodzakelijkerwijs op de Rode Lijst geplaatst. Zodoende vormen de mossen in feite de meest bedreigde plantengroep in Nederland, waarvoor het nemen van beschermende maatregelen dan ook zeker gerechtvaardigd is. Binnen dit kader dient men evenwel uitsluitend biotoopbescherming danwel de creatie daarvan als zinvol te beschouwen.

Navolgende adviezen zijn opgesteld in de aanname dat de beheerder(s) van het betrokken gebied streven naar een zo groot mogelijke biodiversiteit. Hoewel deze, om voor de hand liggende redenen, vanuit de bryologische optiek geformuleerd zijn, is getracht strijdigheden met andere 'natuurbelangen' te vermijden.

Dezerzijds wordt eraan gehecht nadrukkelijk te stellen dat het uiteraard en alleen aan de beheerder(s) is te bepalen of deze adviezen uitvoerbaar zijn danwel inpasbaar zijn in het vigerende beleid.

De huidige staat van het betrokken gebied (resultaat van inrichting en beheer!) kan zeker niet als 'mosonvriendelijk' betiteld worden en laat weinig ruimte voor specifieke adviezen. Dit gegeven naast het feit dat de dynamiek van de rivier zelf in feite alles bepalend is, is grond voor beperking tot voorstellen de huidige structuur plaatselijk te verbeteren, die overigens uitsluitend als toekomstinvestering gezien moeten worden.

1. Structuur 'oeverbosjes'

Verdichting van enige oeverbospercelen, met als doel 'windluwte' en tengevolge daarvan weer een beter microklimaat (hogere relatieve luchtvochtigheid) te verkrijgen. Dit ten behoeve van epifytisch groeiende mossoorten, waaronder zeldzame tot zeer zeldzame soorten.

Zulks zou bereikt kunnen worden door de spontane opslag van struikvormende wilg spec. en vlierstruiken niet te verwijderen; beter nog: deze zo mogelijk aan te planten.

In aanmerking komende percelen daarvoor zijn die welke aan weerszijde van de spoorbrug bij Moerdijk gelegen zijn. (Deze bezitten nu reeds een vrij dichte structuur, maar zou beter kunnen.) Vervolgens een 'rietruigte' waarin vrij ruim staande knotwilgen, gelegen pal noord van Lage Zwaluwe en oostelijk van de haven aldaar.

De griend 'Kleine Nieuwe Dombosch' buiten beschouwing gelaten, lenen de overige oeverbosjes zich hier niet voor wegens een te geringe breedte. Afgezien daarvan is er ook de wenselijkheid tot behoud van enige diversiteit v.w.b. het landschapsbeeld, naast het belang van de hier aanwezige flora van 'hogere planten'.

Met betrekking tot de griend 'Kleine Nieuwe Dombosch' zal verdere 'verdichting' waarschijnlijk problematisch zijn, dit wegens het gesloten 'kroondak' van de aanwezige populieren. Overwogen zou kunnen worden deze griend toekomstig als 'woest perceel' te bestemmen. Hetgeen wil zeggen: hier de natuur zijn beloop laten. (Mogelijk niet alleen van belang voor de bryoflora, maar bv. ook de fungi.) Dit voorstel slaat overigens niet op het hiermee verbonden, smalle perceel knotwilgen, (oostzijde).

2. Aanplant van Gewone es en Gewone vlier

Het aantal exemplaren van de Gewone es (*Fraxinus excelsior* L.) in het betrokken gebied is uiterst gering. Het aantal vlierstruiken (Gewone vlier - *Sambucus nigra* L.) is ruimer maar is nogal geconcentreerd tot enkele locaties.

Deze boom-, resp. struiksoort vormen in Nederland de biotoop bij uitstek voor een vrij groot aantal zeldzame tot zeer zeldzame mossoorten. Als voorbeeld moge dienen: In het gehele buitendijkse gebied is slechts een wat ouder exemplaar van de Gewone es aanwezig. De voet en een deel van de onderstam van deze boom is geheel bezet met 2 Rode Lijst-soorten, een van de cat. 1 en een van de cat. 3!

Het is derhalve aan te bevelen om op diverse plaatsen, in de oeverbosjes, een of enige exemplaar/exemplaren (geen clusters) van de Gewone es aan te planten. Eenzelfde betoog voor de Gewone vlier! Zodoende verkrijgt men niet alleen 'nieuwe biotopen', maar tevens enige variatie in het vrij monotone boom/struikbestand.

3. Structuur dijk

Op grote delen van de dijk is 'verschraling' duidelijk, (dit vooral in het westelijke trace). Het 'middendeel', in gebruik bij een veehouder, is duidelijk eutroof en heeft mogelijk ook een eutrofierende invloed op de oeverzone. Nu is het 'natuurlijkhebbers' eigen alles aan de natuur terug te willen geven, maar anderzijds: "Wat is een Hollandse dijk zonder koeien?" Mogelijk dat hier gestreefd zou kunnen worden naar een consensus m.b.t. bemesting en gebruik van herbiciden.

VII. DE MOSFLORA VAN DE ZUIDELIJKE OEVER VAN BERGSCHÉ MAAS, AMER EN HOLLANDSCH DIEP

A. LEVERMOSSEN [HEPATICAE]

1. *Conocephalum conicum* (L.) Dum.
KEGELMOS
Een fors thalleus levermos (grootste in Nederland), dat vrij algemeen voorkomt in Z. Limburg, de Achterhoek en plaatselijk algemeen in het Dommeldal. Voor het Fluviaal district wordt deze soort als zeer zeldzaam beschouwd. Ontbreekt verder in grote delen van Nederland. Groeit vooral langs beken of kleine riviertjes en dan in meestal vrij grote bestanden, vnl. op beschoeiingen van bv. baksteen/beton (bv. op duikers en onder bruggen) en op steile oevers (zand, leem of klei), soms ook wel op hout/boomvoeten. In Z. Limburg ook op vochtige mergelwanden. Dit mos staat altijd op tot zwaar beschaduwde plaatsen die permanent vochtig tot nat zijn.
Het Kegelmos werd in 3 KM-vakken aangetroffen, dit evenwel in eerder kleine bestanden (max. enige vierkante decimeters) en in tegenstelling tot elders in Nederland hier op de vlakke bodem van oeverbosjes en tussen het riet in zg. rietruigtes. Daarnaast ook eenmaal op de voet van een wilg.
Tijdens het inventarisatieonderzoek kon worden vastgesteld dat deze soort een inundatieperiode van ca. 3 weken goed had doorstaan.
De 2 westelijke vindplaatsen sluiten goed aan bij de vindplaatsen langs het Gat van de Visschen (Deeneplaat, Visschplaat) in de Biesbosch (Lit. 4). De soort lijkt in de Biesbosch karakteristiek voor aan golfslag onderhevige eroderende vlakke oevers langs brede krekens/rivieren.
2. *Frullania dilatata* (L.) Dum.
HELM-ROESTMOS
Rode Lijst-soort cat. 3.
Deze vrijwel uitsluitend als epifyt groeiende bebladerde levermossoort wordt voor het Fluviaal district als vrij zeldzaam aangemerkt. Is op zichzelf beschouwd vrij klein van formaat, maar kan kleine danwel grotere 'matjes' vormen. Groeit op diverse loofboomsoorten, maar vnl. op iep, wilg, vlier, populier en es, dit bij voorkeur in een omgeving met een relatief hoge luchtvochtigheid.
Dit mos werd in 7 KM-vakken aangetroffen, in de meeste gevallen op wilg spec. (1 maal op populier) en betrof steeds zg. 'vlekpopulaties' van beperkte omvang. Dezerzijds leeftijd geschat op ca. 3 jaar en ouder.
3. *Lophocolea bidentata* (L.) Dum.
GEWOON KANTMOS
Een bebladerd levermos dat in geheel Nederland vrij algemeen tot algemeen voorkomt. Groeit in een rijk scala van meestal niet al te droge en minstens enigermate beschaduwde biotopen in uiteenlopende gebieden (van natuurgebied tot in de zg. 'menselijke omgeving'.)
Deze mossoort werd in 18 KM-vakken aangetroffen en hier vrijwel uitsluitend tussen andere mossoorten op de voet en/of onderstam van wilg spec. in oeverbosjes.
Vermeldenswaard is dat een groot aantal planten voldeed aan de in het verleden opgestelde beschrijving voor een variëteit van deze soort: *L. bidentata* var. *rivularis* (Raddi) Warnst. Momenteel wordt door Nederlandse bryologen hieraan weinig of geen waarde gehecht.
4. *Lophocolea heterophylla* (Schrad.) Dum.
GEDRONGEN KANTMOS
Een in vrijwel geheel Nederland algemeen tot zeer algemeen voorkomende bebladerde levermossoort, die voornamelijk op dood of levend hout, soms ook wel op grof strooisel of ander dood plantenmateriaal groeit. Dit vrijwel altijd op enigermate beschaduwde en vochtige plaatsen. Overwegend in natuurgebieden, maar ook wel in parken, e.d.
In weerwil van het feit dat dit het meest voorkomende levermos in Nederland is, werd het in het onderhavige gebied in 15 KM-vakken (dus minder dan de voorgaande soort) aangetroffen. Dit voorts uitsluitend epifytisch en bovendien was het opvallend dat de groeiplaats meestal de hogere delen van de onderstam (van vnl. wilg) betrof.

Niet uitgesloten kan worden dat deze soort minder goed/niet bestand is tegen inundatie.

5. *Lunularia cruciata* (L.) Dum.
HALVEMAANTJESMOS

Een vrij fors thalleus levermos dat vanwege de karakteristiek gevormde broedbekers gemakkelijk te herkennen is en daaraan ook de Nederlandse naam ontleend heeft. Van deze mossoort wordt verondersteld dat het van oorsprong een mediterrane soort is welke in de loop der tijden door menselijk toedoen naar het noorden verspreid is. Dit mos is vrij algemeen in Z. Limburg en zeldzaam in de rest van Nederland met uitzondering van de Biesbosch en Zeeuws Vlaanderen waar het plaatselijk algemeen is. De groeiplaatsen, terrestrisch/lithofytisch, lopen nogal uiteen, van open tot beschaduwde en van droog tot nat, maar hebben gemeen kalkhoudend te zijn. Deze soort werd in 19 KM-vakken aangetroffen in bestanden van uiteenlopend formaat, waarbij de groeiplaatsen nogal verschillend van aard waren, terrestrisch, op boomvoeten en op steen van de oeverbeschoeiing. De meest opvallende groeiplaats betrof een verticaal betonnen wanddeel van het brughoofd van de brug bij Keizersveer. De plant, weelderig in habitus, staat hier duidelijk in de zg. 'spatzone'. (Dit ook in perioden met een lagere waterstand dat tijdens de opnamen het geval was.) Ook elders kon worden vastgesteld dat deze soort goed bestand is tegen (tijdelijke) inundatie.

6. *Marchantia polymorpha* L.
PARAPLUUTJESMOS

Een markant thalleus levermos dat over het algemeen fors van afmetingen is. Door de markante sporendrager en/of de vrijwel altijd aanwezige broedbekertjes zeer gemakkelijk te herkennen. Deze soort is in een groot deel van Nederland algemeen, maar schijnt in de kleigebieden minder voor te komen. Groeit op zeer uiteenlopende plaatsen, meestal open, vochtig en voedselrijk. Veelal terrestrisch, ook op vochtige steensubstraten en incidenteel op beslibde boomvoeten. Vaak ook in de zg. menselijke omgeving. Het Parapluutjesmos werd in 13 KM-vakken aangetroffen. Opvallend daarbij was dat de planten veelal van geringe afmetingen waren (veel jonge vestigingen). Het verzamelde materiaal moet in enige gevallen duidelijk tot de subsp. (ondersoort) *polymorpha* (= *Marchantia aquatica* (Nees) Burgeff.) gerekend worden. Terwijl anderzijds de aanwezigheid van de subsp. *ruderalis* Bischler & Boisselier niet uitgesloten kan worden.

7. *Metzgeria furcata* (L.) Dum.
BLEEK BOOMVORKJE

Rode Lijst-soort cat. 3.

Afzonderlijk bezien een klein thalleus levermos dat tot duidelijke matvormige populaties kan formeren. Groeit in Nederland vrijwel uitsluitend als epifyt; hoogst zelden ook wel op kalkhoudende steen, hetgeen in het aangrenzende buitenland vaker het geval is. Is in Nederland algemeen in de duinstreek en op de Wadden; daarbuiten vrij zeldzaam. Groeit op allerlei loofboomsoorten waarvan toch vnl. wel op wilg, vlier, es, populier en iep, staande in een omgeving met een relatief hoge luchtvochtigheid. Dit mos werd slechts in 1 KM-vak aangetroffen. Het betrof een betrekkelijk klein bestand (punt-populatie) van vermoedelijk recente vestigingsdatum. Dit op een populier in het binnendijks bosperceel ten W. van de Amercentrale. Dit bos voldoet door structuur en ligging duidelijk beter aan de biotoopeisen van dit mos, met name een hoge relatieve luchtvochtigheid, dan de buitendijkse oeverbosjes. Naarmate deze echter een dichtere structuur zullen krijgen is vestiging hier door deze mossoort zeker niet uit te sluiten. Vermeldenswaard is dat deze mossoort in het nabij gelegen natuureservaat 'De Worp' inmiddels op meerdere plaatsen en met fraai ontwikkelde bestanden is aangetroffen. (Zou van belang kunnen zijn i.v.m. de depotfunctie.)

8. *Pellia endiviifolia* (Dicks.) Dum.
GEKROESDE PELLIA

Een landelijk bezien voor het Fluviaal district vrij algemeen voorkomend, tamelijk fors thalleus levermos. Groeit vooral op vochtige tot natte (incidenteel in de winter geïnundeerde), neutraal tot kalkrijke, veelal mineralen rijke grond. Dit bv. op oevers van

plassen, rivieren, langs beken, op lemige bospaden, e.d.
Dit mos werd in 7 KM-vakken aangetroffen, waarbij meteen moet worden opgemerkt dat deze soort nogal eens 'gemist' zou kunnen zijn t.g.v. het opnametijdstip.

9. *Pellia epiphylla* (L.) Corda.
GEWONE PELLIA

Een vrij fors thalleus levermos dat algemeen voorkomt op de pleistocene zandgronden van Nederland. Daarbuiten zeldzaam maar wel uit alle districten bekend.

Groeit vnl. op natte, beschaduwde, min of meer zure grond langs greppels, sloten, beken, e.d. Kan daar uitgebreide matten vormen.

Dit mos werd slechts in 1 KM-vak aangetroffen, hier op een zandig oeverdeel van de monding van de Donge. Groeide hier samen met o.a. *Conocephalum conicum* (Kegelmos), waarbij de betrokken soort (Gewone *Pellia*) overheerste.

10. *Radula complanata* (L.) Dum.
SCHIJFJESMOS

Rode Lijst-soort cat. 3.

Een kleine tot vrij grote 'matjes' vormende bebladerde levermossoort, die in Nederland vrijwel uitsluitend als epifyt voorkomt. In het aangrenzende buitenland ook vaak op kalkhoudende steen aangetroffen.

Groeit hier vnl. op es, vlier, wilg, populier en iep. Dit dan weer in milieu's met een relatief hoge luchtvochtigheid.

Dit mos werd slechts in een KM-vak aangetroffen en betrof een plant van zeer kleine omvang (punt-populatie) en van zeer recente vestigingsdatum. Betrokken plant werd gevonden op ca. 1.5 meter hoogte op de stam van een wilgensoort in een wat dichter oeverbosje.

In dit geval lijkt het iets te prematuur hieraan enige indicatiewaarde (m.b.t. het milieu) te hechten.

11. *Riccia fluitans* L.
GEWOON WATERVORKJE

Een op zichzelf beschouwd eerder klein thalleus levermos, dat als 'watervorm' vrij zwevend in water vrij omvangrijke 'massa's' kan vormen. Bv. na het droogvallen van oevers kan het zich ontwikkelen tot de 'landvorm' waarbij het veelal een rozetvorm zal aannemen. Dit mos is voor wat betreft het Fluviaal district vrij algemeen.

Verkiest als groeiplaats matig voedselrijk, stilstaand of langzaam stromend water van sloten, plassen, kanalen, e.d.

Een betrekkelijk snel stromende rivier is dan ook de niet voor de hand liggende biotoop voor deze soort. Toch werd dit mos in 3 KM-vakken aangetroffen, dit evenwel steeds op plaatsen waar van vrijwel stilstaand water sprake was, inhammen van oeverbosjes, e.d.

Met betrekking tot deze soort is het vermeldenswaard dat er uiterst zelden sprake is van fertiele planten. In Nederland nog nooit aangetroffen en tot op heden slechts 3 vondsten bekend uit het buitenland. De instandhouding van deze eenjarige soort, die ook geen bekende middelen tot vegetatieve voortplanting heeft, moet derhalve wel berusten op de overleving van plantfragmenten, die kunnen uitgroeien tot 'nieuwe' planten in een volgend seizoen.

Voor de verspreiding kan 'stroming' aansprakelijk gesteld worden, maar ook watervogels zullen zeker een steentje bijdragen in deze.

12. *Riccia glauca* L.
GEWOON LANDVORKJE

Dit meestal in duidelijke rozetten (doorsnede tot ca. 2,5 cm) groeiende thalleuze levermos is voor wat betreft het Fluviaal district zeldzaam. Het is een pionier op open tot enigszins beschaduwde plaatsen die matig vochtig, tot zwak zuur zandige, zandig-lemige of zandig-kleiige grond betreft.

Dit mos werd slechts in 1 KM-vak aangetroffen. Dit nabij de monding van de Donge en betrof slechts enige planten (rozetjes). Voor wat betreft deze locatie is een zekere 'overgang' Fluviaal- naar Kempens district niet geheel uitgesloten. Het Gewoon landvorkje is vooral in Z.O. Brabant algemeen.

DIDYMODON NICHOLSONII Culm.
Tekening: J. v.d. WIEL.

POTTIA DAVALLIANA VAR. CONICA (Schwägr.) Podp. (Musci).
Foto: B. HORVERS.

ULOTA BRUCHII Hornsch. ex Brid. (Musci).
Foto: B. HORVERS.

ORTHOTRICHUM CUPULATUM Brid. (Musci).
Foto: B. HORVERS.

HYPOXYLON MAMMATUM J.H. Miller (Fungi).
Foto: B. HORVERS.

VII. B. BLADMOSSEN [MUSCI]

1. *Aloina aloides* var. *ambigua* (Bruch. et Schimp.) Craig.
GEWOON ALOEMOS
Een eenjarig, vrij klein topkapselmos, dat vrijwel altijd voorkomt in kleine populaties van niet al te dicht op elkaar staande solitaire planten. Dit op open, vochtvasthoudende en kalkrijke substraten zoals loss, leem, klei, vast kalkrijk zand, e.d.
Dit mos is vrij algemeen in Z. Limburg en het Midden-Nederlandse deel van het Fluviaal district; is elders in Nederland zeldzaam.
Deze mossoort werd slechts in een KM-vak aangetroffen, dit nabij de monding van het Wilhelminakanaal. Hier op baantjes door de regen uitgespoelde leem/klei op de grens van dijkkrui en dijkbeschoeiing, dit hier op meerdere plaatsen en met duidelijke bestanden.
2. *Amblystegium fluviatile* (Hedw.) Schimp.
RIVIER-PLUISDRAADMOS
Een tot middelgrote mossoort welke matjes vormt met liggende of hangende stengels. Groeit vrijwel uitsluitend op steen en dit dan rond het gemiddelde waterniveau van stromend water. Derhalve veelal op oeverbeschoeiingen en kribben. Kan incidenteel ook wel op hout worden aangetroffen.
Deze soort is vrij algemeen in het Fluviaal district en delen van de IJsselmeerpolders. Is in Nederland hiertoe beperkt.
Dit mos werd in 11 KM-vakken aangetroffen en dit vrijwel uitsluitend op basaltblokken van de oeverbeschoeiing.
3. *Amblystegium riparium* (Hedw.) Schimp.
BEEK-PLUISDRAADMOS - BEEKMOS
Een tot middelgrote, matjes tot matten vormende mossoort, die vooral op vochtige tot natte standplaatsen en daar op allerlei substraten kan worden aangetroffen. Dit zowel aan stilstaand water (sloten, plassen) als stromend water van beken of rivieren.
Verdraagt inundatie, sterke eutrofiering en is zelfs enigermate halotolerant.
Deze mossoort komt in geheel Nederland zeer algemeen voor.
Dit mos werd in 21 KM-vakken aangetroffen, dit voornamelijk in de oeverbosjes, hier op dood hout en wortelkluiten en in mindere mate ook op steensubstraat.
4. *Amblystegium serpens* (Hedw.) Schimp.
GEWOON PLUISDRAADMOS.
Een eerder klein te noemen mos, dat kleine tot opvallende compacte matjes kan vormen. Deze soort kan op allerlei substraten worden aangetroffen. In het 'binnenland' is dat hoofdzakelijk als epifyt of lithofyt, terwijl het in de kuststreek meer terrestrisch voorkomt. Is enigermate halotolerant.
Dit mos komt in geheel Nederland zeer algemeen voor.
Het Gewoon pluisdraadmos werd in 22 KM-vakken aangetroffen, dit voornamelijk als epifyt op wilg spec. en vlier, maar ook op beton van de dijkbeschoeiing.
5. *Amblystegium tenax* (Hedw.) C. Jens.
ONDERGEDOKEN PLUISDRAADMOS
Klein tot middelgrote matjes vormende mossoort die voornamelijk op steensubstraten voorkomt, incidenteel ook wel op hout en roestig ijzer (damwand-platen) en dat ondergedoken of minimaal in de spatzone langs rivieren, kanalen en beken.
Is voor wat betreft het voorkomen in Nederland vrij zeldzaam en beperkt tot het Fluviaal district, althans beperkt zich tot de hiervoor beschreven biotoop. Lijkt tevens in het zuiden meer voor te komen dan in het noorden van het land.
Deze mossoort werd in 4 KM-vakken aangetroffen, steevast op basalt van de overbeschoeiing. Opgemerkt moet worden dat mogelijk de 'hoge waterstand' tijdens de opnamen het aantal waarnemingen negatief beïnvloed heeft.
6. *Amblystegium varium* (Hedw.) Mitt.
OEVER-PLUISDRAADMOS.
Middelgrote soort, die veelal los verweven matjes vormt. Groeit bij voorkeur op natte, enigermate kalkhoudende klei, kleileem, lemig zand, e.d. Aan waterkanten ook vaak op

hout en steen.

Dit mos is vrij algemeen in het Fluviaal- en Hafdistrict. Plaatselijk algemeen in de Biesbosch! Het is bekend uit alle overige districten.

Deze mossoort werd in 16 KM-vakken aangetroffen, dit hier zowel in de oeverbosjes (hier veelal op beslibde boomvoeten) als op de oeverbeschoeiing.

7. *Anisothecium schreberianum* (Hedw.) Dix.
HAKIG GREPPELMOS
Een eenjarig topkapselmos waarvan de afzonderlijke planten meestal vrij dicht in kleine groepjes bij elkaar staan. Is een pionier op rivier- en beekklei, e.d. Kan vooral worden aangetroffen in uiterwaarden (op afslagoevers), op slootkanten, wegtaluds, etc. Het is voor wat betreft het Fluviaal district algemeen, maar in de rest van Nederland zeldzaam; ontbreekt in het Wadden- en Duindistrict.
Dit mos werd in 2 KM-vakken aangetroffen en dit tevens beperkt. De groeiplaats betrof in alle gevallen door regen uitgespoelde baantjes leem/klei vanaf de dijkkruin.
8. *Anisothecium staphylinum* (Whiteh.) Sipm., Rub. et Riem.
KNOLLETJESGREPPELMOS
De vrij kleine planten van dit eenjarige topkapselmos (hoewel, kapsels zijn tot dusver nooit aangetroffen in Nederland) staan meestal in verspreide plukjes bijeen. Is een pionier op minstens enigermate base-rijke klei of leemhoudende grond. Vooral op verse plekken in uiterwaarden, beekdalen, leem/kleigroeven, op steile slootkanten, braakliggende terreinen, e.d.
Is v.w.b. het Fluviaal district algemeen. Niettegenstaande dit gegeven werd deze soort echter slechts in 1 KM-vak aangetroffen en daar dan tevens slechts op 1 locatie en in een zeer klein bestand. Een en ander in de nabijheid van de 'beroefhaven' van Drimmelen op een open plek grenzende aan een bedrijfsperceel.
9. *Anisothecium varium* (Hedw.) Mitt.
KLEI-GREPPELMOS
Een veelal fertiel eenjarig topkapselmos, dat vrijwel altijd in kleine, losse zoden of plukjes groeit. Is een pionier op voornamelijk kalkrijke rivierklei, maar ook leem, lossleem, kalkrijk lemig zand, e.d. Groeit bij voorkeur op open plekken in graslanden, op beekoevers, in ontgrondingen en op mergelwanden. Vermeldenswaard is het feit dat deze soort goed bestand is tegen hoge concentraties van zware metalen.
Is in Nederland algemeen in het Fluviaal-, Subcentreurop- en Krijtdistrict. Zeldzaam tot vrij zeldzaam daarbuiten en daar vrijwel beperkt tot afgravingen, leemhopen (steenfabrieken), e.d.
Dit mos werd in 6 KM-vakken aangetroffen, in vrijwel alle gevallen op open plekken op de dijk, dit vooral in het westelijk deel.
10. *Anomodon attenuatus* (Hedw.) Hub.
KLEIN TOUWTJESMOS
Rode Lijst-soort cat. 1.
Deze plant vormt losse weefsels van enige centimeters lange en vrijwel onvertakte stengels. Groeit in Nederland altijd op boomvoeten van es, wilg en iep, en dit dan weer vooral in zogenaamde hakhoutpercelen.
Het voorkomen in Nederland beperkt zich voornamelijk tot het Fluviaal district. Is vroeger ook in het Krijtdistrict aangetroffen. Moet derhalve voor ons land als zeer zeldzaam aangemerkt worden.
De enige aangetroffen groeiplaats kan als 'vlekpopulatie' benoemd worden en beslaat een oppervlakte van ca. 10 vierkante centimeters. De standplaats betreft de voet van een wat oudere es, waar betrokken soort als het ware ingebed is in een groter bestand van *Homalia trichomanoides* (Spatelmos, eveneens een Rode Lijst-soort cat. 3) en enige andere, meer triviale soorten.
Opmerkelijk is dat een eerdere vondst van deze soort is gedaan in een griend vrijwel direct aan de overzijde van de Amer. (Lit. 4).
11. *Atrichum undulatum* (Hedw.) P. Beauv.
GROOT RIMPELMOS
Een vrij fors meerjarig topkapselmos, dat kleine tot vrij grote pollen vormen kan. Groeit terrestrisch, maar hier op een vrij groot scala van grondsoorten en standplaatsen. Geeft

zelfs af en toe acte de presence in de menselijke omgeving, m.n. in gazons.

Is in het gehele land zeer algemeen.

Ondanks de kennelijk geringe kieskeurigheid van deze mossoort, werd het toch maar in slechts een KM-vak aangetroffen en wel in het 'natuurgebiedje' aan de westzijde van de brug bij Keizersveer.

Ook elders in de Biesbosch is deze soort zeldzaam. (Lit. 4).

12. *Aulacomnium androgynum* (Hedw.) Schwagr.

GEWOON KNOPJESMOS

Een mossoort met vrijwel altijd aanwezige en kenmerkende schijnkapselstelen waarop een bolvormig hoopje broedkorrels aanwezig is. Groeit meestal in kleine tot duidelijke pollen op dood en levend hout. Zeer zelden ook wel terrestrisch, maar dan op grove-humusrijke bodems.

Voor wat betreft het voorkomen is dit mos zeer algemeen in geheel Nederland.

Deze soort werd in 12 KM-vakken aangetroffen, dit wel in duidelijke proporties maar nooit zo massaal als dat het geval kan zijn elders in de regio Midden-Brabant.

13. *Barbula convoluta* Hedw.

GEWOON SMARAGDSTEELTJE

Een klein en gewoonlijk compacte zoden of kussentjes vormende topkapselmossoort. Groeit vooral op voedselrijke, venige-, lemige- of kleiige zandgrond. Soms ook wel op pure klei, mits niet al te nat. In de duinen soms met uitgestrekte zoden aanwezig, daarnaast ook vaak tussen straatklinkers, op niet al te vaak betreden paden, op verweerde muren en grof beton.

Landelijk bezien is dit mos zeer algemeen in het Duin- en Fluviaal district, elders vrij algemeen tot algemeen.

Deze mossoort werd in 19 KM-vakken aangetroffen, hier voornamelijk op het beton van de dijkbeschoeiing, op het dijklichaam zelf en op kluiten van omgevallen bomen in de oeverzone.

13A. *Barbula convoluta* var. *commutata* (Jur.) Husn.

Deze variëteit is forser en heeft duidelijk gegolfde bladeren t.o.v. voorgaande soort.

Hiervan werd eenmaal een kleine populatie aangetroffen op de kluit van een omgevallen boom (wilg).

Deze variëteit wordt door 'n aantal Nederlandse bryologen eerder opgevat als een 'vorm' ten gevolge van standplaatseffecten.

14. *Barbula hornschuchiana* K.F. Schultz.

VERGETEN SMARAGDSTEELTJE

Een in lage plukjes of kleine zoden groeiende kleine topkapselmossoort, die bij voorkeur op kalkhoudende substraten als fijnzandige rivierklei, duin- of rivierzand groeit. Kan in allerlei pioniersituaties aangetroffen worden.

Dit mos is wat betreft het voorkomen in Nederland algemeen in het Duin-,

Waddendistrict en in de IJsselmeerpolders. Daarbuiten vrij zeldzaam.

Deze soort werd in 4 KM-vakken aangetroffen en in alle gevallen betrof dit plaatsen op de dijk.

15. *Barbula unguiculata* Hedw.

KLEI-SMARAGDSTEELTJE - KLEI-SCHROEFTANDMOS

Een klein tot middelgroot topkapselmos dat veelal kleine tot wat grotere zoden vormt. Groeit vooral op baserijke klei, kleiig zand en leem. Soms ook op sterk verweerde baksteen en beton.

Groeit ook in kwelders en is een van de meest halotolerante mossen in Nederland.

Dit mos is overal in Nederland algemeen, in de kleigebieden zelfs zeer algemeen.

Deze soort werd in 19 KM-vakken aangetroffen. Dit vooral op het dijklichaam, maar ook op beton en op beslibde boomvoeten.

16. *Brachythecium albicans* (Hedw.) Schimp.

BLEEK DIKKOPMOS

Een vrij fors mos, dat losse matjes tot tapijtjes vormt met een soms karakteristieke vorm van dicht evenwijdig naast elkaar liggende stengels. Groeit vooral op open, droge kalkhoudende of min of meer mineraalrijke zandgrond. Zelden op leem of klei. Kan

aangetroffen worden in de duinen, langs paden, in wegbermen, op met een laagje aarde bedekte muren, op boomvoeten, oever- en dijkbeschoeiingen, etc.

Dit mos is zeer algemeen in het Duindistrict en op een deel der Wadden; algemeen in het Fluviatiel-, Gelders-, Kempens district en een deel van de IJsselmeerpolders.

Daarbuiten vrij zeldzaam.

Deze mossoort werd aangetroffen in 14 KM-vakken. Dit in vrijwel alle gevallen op de dijk en vaak op het hier aanwezige, met enige aarde bedekt beton.

17. *Brachythecium mildeanum* (Schimp.) Schimp. ex Milde.

KWELMOERAS-DIKKOPMOS

Rode Lijst-soort cat. 3.

Meestal grote planten, die matjes vormen met een onregelmatige, ietwat warrige structuur. Groeit vooral op open, zeer vochtige, af en toe met mineralenrijk water overspoelde grond (zand, leem of klei).

De best ontwikkelde planten worden veelal gevonden in klei- en leemgroeven, voorts in kalkrijke duinmoerassen, in drassige graslanden langs de kust. Ook aangetroffen in uiterwaarden en op slootkanten. In het zoetwatergetijdengebied ook op beschoeiingen. Voor wat betreft het voorkomen in Nederland is de soort vrij zeldzaam voor het Duin-, Wadden-, Fluviatiel- en Hafdistrict en langs het IJsselmeer. Daarbuiten is het zeldzaam en vrijwel beperkt tot leem-, klei- en steengroeven.

In het onderhavige oevergebied werd deze soort slechts 1 maal aangetroffen, dit op de overgang van dijktalud/beschoeiing en een schouderachtig oeverdeel bij de monding van het Wilhelminakanaal. De groeiplaats wordt gevoed door o.a. 'kwelwater' afkomstig van het dijklichaam.

Van de betrokken soort is een zogenaamde 'uiterwaardvorm' onderkend. Dit gegeven vereist evenwel nog nader onderzoek.

18. *Brachythecium populeum* (Hedw.) Schimp.

PENSEEL-DIKKOPMOS

Een klein tot middelgroot, vrij lage en dichte tapijtjes vormende mossoort, die hoofdzakelijk als lithofyt bekend is, maar recent ook vaker op bomen is aangetroffen. Groeit als lithofyt op vochtige, beschaduwde kalkrijke steensoorten, waaronder ook muren, daken, beschoeiingen, e.d. Als epifyt vooral aangetroffen op stobben en voet van es en wilg spec.

Dit mos is in Z. Limburg, het Fluviatiel- en Gelders district algemeen. Vrij algemeen in een deel van de duinen, elders zeldzaam of ontbrekend.

Deze mossoort werd slechts in 1 KM-vak aangetroffen, dit op een blok beton in een der oeverbosjes.

19. *Brachythecium rutabulum* (Hedw.) Schimp.

GEWOON DIKKOPMOS

Dit mos van forse afmetingen vormt grote tot zeer grote, losse tot dichte, min of meer ruige tapijten of weefsels. Is voor wat betreft het uiterlijk zeer variabel, hetgeen hoofdzakelijk bepaald is door standplaatseffecten. Kan op allerlei substraten en op een rijk scala van standplaatsen aangetroffen worden. Is goed bestand tegen inundatie. Deze soort is dan ook zeer algemeen in geheel Nederland.

Werd voor wat betreft het geïnventariseerde gebied in alle (23) KM-vakken aangetroffen en dit dan ook letterlijk overal. Dat wil zeggen: terrestrisch op de dijk en in de oeverzone, epifytisch op meerdere boomsoorten, lithofytisch zowel op de dijkbeschoeiing ('droge' standplaats) als op de basaltblokken van de oeverbeschoeiing ('natte' standplaats). Het is dan ook de best vertegenwoordigde mossoort in het onderhavige gebied.

Deze mossoort behoort tevens tot die soorten welke andere mossen kan en zal verdringen in het proces van de successie.

Van het Gewoon dikkopmos zijn een aantal 'vormen' beschreven, die hier geen nadere beschouwing kregen, vooral vanwege de grote plasticiteit van de habitus.

20. *Brachythecium salebrosum* (Web. et Mohr) Schimp.

GLAD DIKKOPMOS

Een mos van betrekkelijk forse afmetingen dat enigszins ruige matjes of weefsels vormt. Groeit bij voorkeur op vochtig rottend hout en levende wilg, minder op andere boomsoorten. Daarnaast kan dit mos ook lithofytisch aangetroffen worden en

terrestrisch soms ook op klei, leem, mergel of kalkrijk zand. Dit overigens altijd op enigermate beschaduwde en vochtige standplaatsen.

Is voor wat betreft het voorkomen in Nederland vrij algemeen in het Fluviaal en Kempens district.

Deze soort werd in 10 KM-vakken aangetroffen, dit voornamelijk epifytisch op wilg spec. en 'n enkele keer ook op beton. Terrestrisch groeiende planten werden niet aangetroffen.

21. *Brachythecium velutinum* (Hedw.) Schimp.

ZACHT DIKKOPMOS - FLUWEELMOS

Planten klein tot 'wat groter' in formaat, lage, in grote variabele matjes vormende, met meestal kruipende stengels. Groeit op allerlei, enigermate vochtige, beschaduwde en mineralenrijke substraten. Voornamelijk epifytisch en dan vooral op wilg, es en vlier. Daarnaast op met enige grond bedekte steensoorten en in mindere mate ook wel terrestrisch.

Is voor wat betreft het voorkomen in Nederland zeldzaam in het Wadden-, Haf-, en het westelijk deel van het Fluviaal district. Elders algemeen maar niet talrijk.

Dit mos werd in 2 KM-vakken aangetroffen, dit in eerder kleine bestanden en met een epifytische groeiwijze op wilg spec.

22. *Bryoerythrophyllum recurvirostre* (Hedw.) Chen.

ORANJESTEELTJE - ROOD DUBBELTANDMOS

Betrekkelijk kleine planten welke veelal iets bolle kussentjes vormen. Groeit vooral op kalkhoudend zand, zandige klei, cement/beton, mergel, e.d. Kan op deze substraten op nogal uiteenlopende standplaatsen aangetroffen worden.

Dit mos is algemeen in het Duindistrict, vrij algemeen in het Fluviaal-, Wadden- en Krijtdistrict. Daarbuiten zeldzaam.

Deze soort werd in 5 KM-vakken aangetroffen, hier op diverse standplaatsen tw. beton, beslibde boomvoeten en kluiten van omgevallen bomen.

23. *Bryum argenteum* Hedw.

ZILVER-KNIKMOS - ZILVERMOS

Vrij dicht opeen staande kleine planten, die kleine tot vrij grote, platte zoden kunnen vormen, met over het algemeen een kenmerkende zilverachtige kleur. Groeit vooral terrestrisch en lithofytisch, maar kan vooral in wat meer natuurlijke gebieden ook epifytisch aangetroffen worden. Veel op ruderaal plaatsen, op weg- en padranden, tussen straatklinkers, op muren, daken, etc. Is in de geurbaniseerde omgeving een van de best vertegenwoordigde mossoorten. Deze soort is dan ook in geheel Nederland zeer algemeen.

Deze soort werd in 20 KM-vakken aangetroffen, dit uiteraard vooral op de meest geeigende substraten, maar ook enige malen epifytisch op wilg in de oeverbosjes.

24. *Bryum barnesii* Wood ex Schimp.

GEEL KORRELTJES-KNIKMOS

Betrekkelijk kleine, nogal variabele planten, die veelal in kleine plukken groeien. De 'kransjes' van de kenmerkende broedkorrels (met een loep goed zichtbaar) zijn meestal aanwezig. Dit mos is veelal present in de 'menselijke omgeving', dat wil zeggen, daar waar grondverzet/vergravingen, etc. hebben plaatsgevonden. Groeit vooral op nutrientenrijke grondsoorten, mits niet te humusrijk.

Deze soort is in geheel Nederland zeer algemeen.

Dit mos werd in 11 KM-vakken aangetroffen, dit vrijwel uitsluitend op de dijk.

25. *Bryum bicolor* Dicks.

GROF KORRELTJES-KNIKMOS

Planten klein, groeien meestal in dichte groepjes of losse zoden. Is een pionier op allerlei voedselrijke, vnl. stikstofrijke substraten, resp. grondsoorten. Soms ook wel op muren en boomvoeten.

Een zeer algemeen voorkomend mos in geheel Nederland.

Deze soort werd in 5 KM-vakken aangetroffen, dit in het zelfde milieu als voorgaande soort en veelal in gezelschap daarvan.

26. *Bryum caespitium* Hedw.
ZODE-KNIKMOS
 Kleine planten, die vrij compacte zoden of kussentjes vormen. Is een pionier op vers, vochtig zand, ook wel op leem-, kleilig zand, lossleem en kale veenbodems. Groeit vaak op braakliggende terreinen, op vergravingen, langs niet al te oude paden, etc.
 Komt in geheel Nederland algemeen voor.
 Deze soort werd in 4 KM-vakken aangetroffen, dit steeds op door regen uitgespoelde banen van zandige leem/klei vanaf het dijklichaam, en dit dan weer vnl. op de op het zuiden geexponeerde zijde.
27. *Bryum capillare* Hedw.
GEDRAAID KNIKMOS
 Een in kleine tot duidelijke kussentjes of zoden groeiende tot middelgrote mossoort, die op diverse substraten en in nogal verschillende biotopen aangetroffen kan worden. Hierbij moet gesteld worden dat deze soort in de kuststreek vaak terrestrisch voorkomt, meer het binnenland in is dat lithofytisch of epifytisch.
 Als epifyt bij voorkeur op vlier, wilg, es en iep. Als lithofyt op beton, muren, daken, etc. (Hieruit mag worden afgeleid dat deze soort ook vaak in de 'menselijke omgeving' voorkomt.)
 Is in het gehele land een algemeen voorkomende soort.
 Dit mos werd in 22 KM-vakken aangetroffen, dit evenwel uitsluitend als epifyt/lithofyt en zowel op open, meer 'droge' als beschaduwde en meer vochtige plaatsen.
28. *Bryum gemmiferum* Wilcz. et Dem.
ORANJE KORRELTJES-KNIKMOS
 Een klein tot zeer klein mos, dat veelal in kleine plukjes groeit en dit dan vaak samen met 'soortgelijke' mossen, zoals bv. *Bryum bicolor*. Groeit vooral op verse, nutrientrijke bodem; op allerlei niet te humusrijke grondsoorten. Komt vaak voor in het milieu van de andere pioniers van het geslacht *Bryum*.
 Dit mos is algemeen in Nederland met uitzondering van de Waddeneilanden, waar het nog niet werd aangetroffen.
 Deze soort werd slechts in 1 KM-vak en op een locatie aangetroffen. De standplaats betrof een deponie van stenen (basalt) waartussen zand op een open oeverdeel.
29. *Bryum pseudotriquetrum* (Hedw.) Gaertn., Meyer et Scherb.
VEENKNIKMOS
 Een tot middelgrote mossoort, die in plukjes of compacte zoden veelal tussen andere mossen groeit. Kan aangetroffen worden op verschillende vochtige tot zeer natte, humusrijke of venige substraten. Dit meestal in terreinverlagingen in zowel pionier- als meer stabiele situaties. Daarnaast ook vaak op nat beton (beschoeiingen), rottend hout, etc.
 Een in het overgrote deel van Nederland algemeen voorkomende mossoort.
 Dit mos werd in 6 KM-vakken aangetroffen. Dit op diverse standplaatsen, nl. op beton tussen andere mossen, op de wortelkruit van wilgen in oeverbosjes en op de voet van bundels riet in ruigtes.
30. *Calliergon cordifolium* (Hedw.) Kindb.
HARTBLADIG NERF-PUNTMOS
 Een middelgrote tot grote mossoort, die meestal in losse, tot vrij grote populaties groeit. Hierbij soms deels onder water. Meestal op moerassige plaatsen in schraalgraslanden, rietlanden, in broekbossen, e.d.
 Deze mossoort is voor wat betreft het Kempens district algemeen, voor het Fluviaal district echter zeldzaam.
 Dit mos werd op slechts een locatie aangetroffen en betrof 'n zg. vlekpopulatie, (klein in omvang). De groeiplaats betrof een slootkant, grenzende aan de griend 'Kleine Nieuwe Dombosch' en de oever van de Donge.
31. *Calliergonella cuspidata* (Hedw.) Loeske.
GEWOON PUNTMOS
 Een vrij forse mossoort, die vaak weefsels vormt die vrij grote oppervlakten (tot enige vierkante meters) kan bedekken, maar meestal minder dominant tussen andere mossen groeit, dit soms deels onder water. Groeit op allerlei minerale als ook op venige bodems

en kan op een rijk scala van standplaatsen worden aangetroffen, mits deze voldoende vochtig/nat zijn.

Dit mos is in geheel Nederland algemeen en met name in de gebieden met oligotroof (voedselarm) en mesotroof (matig voedserijk) water zeer algemeen.

Deze soort werd in 17 KM-vakken aangetroffen, dit vrijwel alleen aan de voet van de dijk en in de oeverzone.

32. *Campylopus introflexus* (Hedw.) Brid.

GRIJS KRONKELSTEELTJE - CACTUSMOS

Deze eerst sedert 1961 in Nederland bekende mossoort heeft een vrij karakteristiek uiterlijk. Groeit vooral op open, niet al te vochtig, kalkarm zand of lemig zand. Kan op daartoe geschikte plaatsen uitgestrekte zoden vormen. Kan daarnaast ook aangetroffen worden op molmend hout, rietdaken, op muren, steengruis, e.d.

Voor wat betreft het voorkomen van deze soort in Nederland, welke zich sedert de vestiging vrij snel heeft verspreid, is dat voor het Duin- en Waddendistrict zeer algemeen. Vrij zeldzaam voor het Fluviatiel- en Hafdistrict en in de overige districten algemeen.

Dit mos werd slechts in 1 KM-vak aangetroffen, m.n. het terrein rond de brug bij Keizersveer, maar hier dan wel vrij rijkelijk.

33. *Ceratodon purpureus* (Hedw.) Brid.

PURPERSTEELTJE

Een klein, eenjarig topkapselmos, dat gewoonlijk vrij dichte lage zoden, soms polletjes vormt. Kan op de meest uiteenlopende plaatsen aangetroffen worden. Groeit in hoofdzaak terrestrisch, maar kan evengoed als lithofyt en epifyt aangetroffen worden. Ook in de geurbaniseerde omgeving is deze soort goed vertegenwoordigd.

Het zal dan ook duidelijk zijn dat dit mos overal in Nederland zeer algemeen is.

Het Purpersteeltje werd in 21 KM-vakken aangetroffen en dat dan ook op alle in dit kader denkbare substraten/plaatsen.

34. *Cinclidotus fontinaloides* (Hedw.) P. Beauv.

GEWOON KRIBBENMOS

Een vrij forse mossoort, die met stengels tot 20 cm lengte vrij lange slierten vormen kan. Dit mos groeit vnl. vastgehecht aan steen van dijkbeschoeiingen. Is bestand tegen het droogvallen gedurende vrij lange perioden en groeit in vergelijk met de andere in Nederland voorkomende Kribbenmossen, op de hoogst gelegen zone.

Dit mos is plaatselijk algemeen in de Biesbosch en het westelijk deel van de Maas/Lek. Elders in Nederland zeldzaam en beperkt tot de oevers van de grotere rivieren.

Deze soort werd in 17 KM-vakken aangetroffen, waarbij de planten in de meeste gevallen op basalt stonden. Daarnaast werd dit mos ook meerdere malen gevonden op de wortelkluiten van wilg in de oeverbosjes.

Vermeldenswaard is het feit dat op 'n tweetal lokaties fertiele planten gevonden werden, hetgeen zeker niet als algemeen moet worden opgevat.

Opmerkelijk was voorts dat meerdere planten werden aangetroffen waarbij sprake was van een duidelijk getande en uitstekende bladnerfpunt. (Niet vermeld in de beschrijving van betrokken soort in de voorhanden zijnde determinatiewerken.)

35. *Cinclidotus riparius* (Brid.) Arnott. c.f.

LANGSTEEL-KRIBBENMOS

In habitus lastig van voorgaande soort te onderscheiden. Groeit overwegend in de zone van het 'gemiddelde waterniveau' of minimaal in de spatzone.

Is voor wat betreft het voorkomen in Nederland vrij algemeen in het zoetwatergetijdengebied en lijkt in de rest van het land zeldzamer te zijn dan *C. fontinaloides*.

Dit mos werd in 14 KM-vakken aangetroffen, dit vrijwel uitsluitend op basalt van de oeverbeschoeiing/kribben.

Voor deze soort vormt de kapselstructuur het doorslaggevende determinatieargument. Aangezien tot dusver nog nooit fertiele planten werden aangetroffen in Nederland, geschiedde de determinatie aan de hand van de overige en minder betrouwbare kenmerken. Op grond daarvan dient met betrekking tot de betrouwbaarheid van de determinatie enig voorbehoud gemaakt te worden.

36. *Cirriphyllum crassinervium* (Tayl.) Loeske et Fleisch.
BOSSIG HAARSPITSMOS
 Een middelgrote mossoort die met stengels tot ca. 5 cm lengte vrij dichte tapijtjes vormt. Groeit normaliter op vrij vochtig, kalkhoudend gesteente op beschaduwde plaatsen, zelden elders. In Nederland vrijwel uitsluitend op stenen van oeverbeschoeiingen (basalt).
 Voor Nederland is deze soort zeer zeldzaam en vrijwel beperkt tot het Fluviaal district. Slechts van enige plaatsen daarbuiten bekend.
 Deze mossoort werd in 5 KM-vakken aangetroffen. Het betrof steeds niet al te grote zg. vlekpopulaties. Naast enige vondsten op basalt werden ook enige planten aangetroffen op meer open groeiplaatsen (met een noordelijke expositie) en wel op betonplaten van de dijkbeschoeiing ten westen van Lage Zwaluwe.
37. *Cratoneuron filicinum* (Hedw.) Spruce.
GEWOON DIKNERFMOS
 Planten klein tot middelgroot, gewoonlijk in losse, platte matjes groeiend, op allerlei vochtige tot zeer natte substraten in of nabij neutraal tot sterk basisch water. Bij voorkeur aan stromend water. Optimaal in kalkmoerassen en kalkhoudende bronnetjes. Is op terrestrische standplaatsen een kalkindicator.
 In Nederland is deze soort algemeen in het Krijtdistrict, vrij algemeen in het Fluviaal district en zeldzaam daarbuiten.
 Deze mossoort werd op slechts een locatie aangetroffen. Dit bij de monding van het Wilhelminakanaal, op de 'schouder' tussen dijk en oeverbeschoeiing. Betrokken plaats wordt gevoed door 'kwelwater' uit het dijklichaam. Is ook de groeiplaats van bv. *Brachythecium mildeanum*, (zie aldaar).
38. *Cryphaea heteromalla* (Hedw.) Mohr.
VLIERMOS
 Rode Lijst-soort cat. 2.
 Planten met tot ca. 3 cm (meestal minder) lange stengels, die kleine tot min of meer duidelijke afstaande/hangende plukken vormen. Groeit in Nederland voornamelijk op vlier en wilg, maar is bekend van diverse andere loofboomsoorten. Het milieu kenmerkt zich door een hoge relatieve luchtvochtigheid.
 Dit mos heeft in de achterliggende decennia veel te lijden gehad van luchtverontreiniging, maar geeft momenteel enige indruk van een 'come-back'. Moet desalniettemin toch nog als zeldzaam tot zeer zeldzaam voor Nederland worden aangemerkt. Het meest aangetroffen in de duinen, de IJsselmeerpolders en de Biesbosch.
 In de regio Midden-Brabant werd de soort tot dusver in ca. 10 KM-vakken aangetroffen, hier evenwel slechts vertegenwoordigd door 1, max. 2 planten, die bovendien steeds vrij klein tot klein van formaat waren.
 In het onderhavige gebied werd dit mos in 2 KM-vakken aangetroffen. Ook hier steeds op vlier en in totaal slechts 2 planten, (maar wel fertiel). De betrokken locatie betrof de oeverbosjes bij de Moerdijkbruggen, waar voldoende oudere vlierstruiken beschikbaar zijn en waar door de dichte structuur een voldoende hoge relatieve luchtvochtigheid heerst.
39. *Dicranella heteromalla* (Hedw.) Schimp.
GEWOON PLUISJESMOS
 Kleine planten die over het algemeen tot grote, platte zoden vormen, dit vnl. op boswallepjes en slootkanten. Groeit vooral op vochtig zand en lemig zand, zelden op andere grondsoorten. Vaker op boomvoeten en -stronken.
 Deze mossoort is v.w.b. Nederland zeer algemeen op de pleistocene zandgronden en in de duinen. Elders vrij algemeen.
 Dit mos werd in 2 KM-vakken aangetroffen. Een van deze locaties betrof de meer zandige 'enclave' bij de brug van Keizersveer, hier tevens met een vrij rijke vertegenwoordiging. De andere vondst betrof een klein plukje op 'n boomvoet aan de rand van een oeverbosje.
40. *Dicranoweisia cirrata* (Hedw.) Lindb. ex Milde.
GEWOON SIKKELSTERRETJE
 Dit kleine mos vormt kussentjes, die zich aaneensluitende tot grote zoden/banen kunnen

uitbreiden. (Vooral op zg. regenbanen op bomen). Groeit in Nederland vrijwel uitsluitend als epifyt op bomen met een neutrale tot sterk zure en wat ruwere schors, (veelal loofbomen). Daarnaast ook (soms rijkelijk) op rietdaken en zuur gesteente (graniet). Deze mossoort komt overal in Nederland zeer algemeen voor. Dit mos werd in 19 KM-vakken aangetroffen en dit uitsluitend als epifyt.

41. *Dicranum scoparium* Hedw.
GEWOON GAFFELTANDMOS

Planten vrij groot, in losse zoden, pollen of plukjes groeiende op vnl. matig tot sterk humeuze zandgrond met een bij voorkeur enigermate beschaduwde standplaats. Kan daarnaast ook aangetroffen worden op molmend hout, op boomvoeten of onderstam. Dit mos is in het Fluviaal - en Hafdistrict vrij zeldzaam, in de overige districten van Nederland algemeen.

Dit mos werd in 4 KM-vakken aangetroffen. Op een van deze locaties (omgeving brug bij Keizersveer) werd het vrij rijkelijk en met een terrestrische groeiwijze aangetroffen, terwijl de overige waarnemingen steeds 'n min of meer epifytische groeiwijze betrof, (vrijwel dode takken van wilg spec.).

Van deze soort zijn 3 variëteiten beschreven. Het ter determinatie meegenomen materiaal betrof in alle gevallen de variëteit *scoparium*.

42. *Didymodon fallax* (Hedw.) Zand.
KLEI-DUBBELTANDMOS

Een eenjarig, klein tot middelgroot mos, dat veelal in plukjes of kleine zoden groeit, dit vooral op kalkhoudende klei, leem, lemig zand, e.d. Vaak aangetroffen bij ontgrondingen in uiterwaarden, in leemkuilen, op verse grond langs sloten, etc.

Dit mos is vrij algemeen in het Fluviaal- en Krijtdistrict, daarbuiten vrij zeldzaam en beperkt tot die plaatsen waar het vereiste substraat voorhanden is.

Deze mossoort werd in 2 KM-vakken aangetroffen, dit uitsluitend op baantjes van uitgespoeld materiaal vanuit het dijklichaam.

43. *DIDYMODON NICHOLSONII* Culm. vs. *DIDYMODON VINEALIS* VAR. *NICHOLSONII* (Culm.) Zander.

[Geen Nederlandse naam]

Omtrent de status van dit mos bestaat geen consensus onder bryologen, dit zowel in Nederland zelf als wel met bryologen in het buitenland. Dat wil zeggen: een aantal onder hen kennen dit mos de status van 'soort' toe terwijl anderen het beschouwen als een variëteit van *Didymodon vinealis* (Muurdubbeltandmos).

D. vinealis is een zeer variabel mos v.w.b. de habitus, dat voornamelijk standplaatseffect afhankelijk lijkt te zijn, hetgeen een eenduidige determinatie dan ook vaak danig bemoeilijkt.

Nadere beschouwing van enige kenmerken van het aangetroffen materiaal leert o.a.:

	<i>D. vinealis</i>	<i>D. nicholsonii</i>
a. Gemmen op bladeren:	onbekend	rijkelijk, steeds gemmen op bovenzijde bladnerf over volle lengte.
b. Hoogte:	gemiddeld 1 - 1.5 cm	ca. 3 cm.
c. Stengel:	weinig vertakt geen inovaties	sterk vertakt met inovaties
d. Tubers:	alleen bekend van collectie uit Engeland	aanwezig, spaarzaam
e. Bladrizoiden:	onbekend	aanwezig, spaarzaam.

Dit naast andere verschillen m.b.t. microscopische kenmerken.

Hiermee voldoet het aangetroffen mos geheel aan de beschrijving voor *D. nicholsonii* zoals gegeven door Th. Arts (1987) (Lit. 7) en H. Greven (1991), (Lit. 8). Derhalve conformeren wij ons vooralsnog dan ook met het door hen ingenomen standpunt, met name het te erkennen als zelfstandige soort.

D. nicholsonii werd in 2 KM-vakken aangetroffen, dit overwegend en vrij rijkelijk op basalt van de oeverbeschoeiing, groeiende tussen o.a. *Cinclidotus spec.* en *Thamnobryum alopecurum* (Struikmos). Daarnaast ook enige malen op laaghangende en beslibde takken en wortelkluiten van wilgen in de oeverbosjes. Het betrokken geheel

kan min of meer beschouwd worden als een verzameling lokale populaties. Alle groeiplaatsen waren beschadwd. Volledigheidshalve is voorts vermeldenswaard dat de betrokken soort aangetroffen werd ongeveer 1 week na een inundatieperiode van ca. 3 weken, (november 1998).

Voor wat betreft het voorkomen in Nederland van deze soort kan gesteld worden dat het inmiddels van 6 lokaties bekend is. Deze bevinden zich allemaal op het oeverbereik van de grotere rivieren. (Bron: H. Greven in Lindbergia 1991.)

44. *Didymodon sinuosus* (Mitt.) Del.

BROS DUBBELTANDMOS

Klein tot middelgrote planten, die veelal in vlakke kussentjes groeien. Dit mos heeft meestal een kenmerkende bladvorm; bladtop onregelmatig gekarteld, soms ingescheurd en vaak ontbreekt de bladtop, welke een functie heeft inzake de vegetatieve vermeerdering. Dit mos groeit op beton, baksteen, basalt, maar evengoed bv. op laaghangende beslibde takken van bv. wilg en de wortelkluit daarvan, dit vrijwel uitsluitend in uiterwaarden, grienden en in oeverzones.

Deze soort is vrij algemeen in het Fluviaal district, maar nog niet aangetroffen in het Z. Limburgse - en Zeeuwse deel daarvan. Zeldzaam in het Haf-, Gelders- en

Subcentreurop district; lijkt elders te ontbreken.

Dit mos werd aangetroffen in 15 KM-vakken, dit hier op alle in aanmerking komende substraten, waarbij de planten aangetroffen op beton (van dijkbeschoeiing) wel het meest krachtig en fraai ontwikkeld waren.

45. *Didymodon tophaceus* (Brid.) Lisa.

TUF-DUBBELTANDMOS

Vrij kleine planten, die losse zoden tot compacte kussentjes vormen, waarin soms kalkafzettingen/-kristallen aanwezig zijn. Groeit op allerlei kalkhoudende substraten, dit meestal terrestrisch, maar kan ook op steen voorkomen indien deze met 'n laagje grond bedekt is. Incidenteel ook op houten beschoeiingen in kalkrijk water. Kan massaal optreden in jonge duinvalleien.

Deze soort is vrij algemeen in het Duin-, Wadden-, Fluviaal- en Krijtdistrict. Elders in Nederland vrij zeldzaam.

Dit mos werd slechts eenmaal gevonden en betrof een vrij klein polletje op een boomstronk, liggende in het water op de oever.

46. *Didymodon trifarius* (Hedw.) Rohl.

BREEDBLADIG-DUBBELTANDMOS

Vrij klein, in vlakke zoden of kussentjes groeiende soort, die vrijwel uitsluitend op kalkhoudende steensoorten groeit; ook bv. op grafzerken en eternietdaken, mits niet al te droog.

Deze soort is in Nederland vrij zeldzaam in het Duin-, Fluviaal- en Krijtdistrict, daarbuiten zeldzaam maar wel bekend uit alle districten, echter niet van de Wadden.

Dit mos werd in 4 KM-vakken aangetroffen, steeds op het beton van de dijkbeschoeiing.

47. *Didymodon vinealis* (Brid.) Zand.

MUUR-DUBBELTANDMOS

Klein tot middelgrote plant, die meestal kleine polletjes of lage kussentjes vormt. Groeit vooral op kalkhoudend zand, op kalkhoudende steensoorten en bv. in uiterwaarden ook wel op beslibde takken/wortelkluiten. Daarnaast ook in voegen van oud metselwerk, op oud beton, etc.

Voor wat betreft de verspreiding in Nederland is deze soort vrij algemeen in het Duin-, Fluviaal- en Krijtdistrict. Elders vrij zeldzaam, (hierbij opgemerkt dat de verspreiding in Nederland waarschijnlijk onvoldoende is onderzocht).

Deze mossoort werd in 6 KM-vakken aangetroffen, dit evenals voorgaande soort uitsluitend op het beton van de dijkbeschoeiing.

48. *Drepanocladus aduncus* (Hedw.) Warnst.

GEWOON SIKKELMOS

Middelgrote tot grote mossoort, die meestal slappe matjes vormt. Soms bv. in duinvalleien of klei/leemgroeven tot zeer uitgestrekte matten. Groeit voornamelijk op klei, leem en minder op zand, ook wel op steen van bv. kribben. Komt meestal voor in vochtige tot zeer natte milieus met mesotroof tot niet al te sterk eutroof water;

verdraagt inundatie en kan ook vrij zwevend in water aangetroffen worden. Dit mos is op de zandgronden van Nederland vrij zeldzaam; in Z. Limburg zeldzaam en elders algemeen.

Deze soort werd in 3 KM-vakken aangetroffen, waarbij de standplaats in alle gevallen de oeverbeschoeiing betrof.

49. *Drepanocladus uncinatus* (Hedw.) Warnst.

GEPLOOID SIKKELMOS

Normaliter middelgrote tot grote planten, die ietwat warrige matjes vormen. Groeit op zeer uiteenlopende substraten in sterk uiteenlopende biotopen, dit terrestrisch, epifytisch en lithofytisch. Hierbij opgemerkt dat dit mos als epifyt (vooral op vlier en wilg) lijkt toe te nemen.

(In de regio Midden-Brabant werd deze soort tot dusver soort uitsluitend als epifyt en eenmaal als lithofyt aangetroffen. Hierbij werd tevens opgemerkt dat de planten in deze situatie eerder als klein moeten worden aangemerkt.)

Voor wat betreft de verspreiding in Nederland is deze soort in het Waddendistrict vrij algemeen. Vrij zeldzaam in het Drents-, Duin-, Gelders-, Kempens- en Subcentreuroop district. Zeldzaam in het Fluviaatiel en Hafdistrict.

Dit mos werd in 3 KM-vakken aangetroffen, dit in alle gevallen als epifyt op wilg en het betrof steeds kleine matjes met planten die overigens wel fertiel waren.

50. *Eurhynchium hians* (Hedw.) Lac.

KLEI-SNAVELMOS

Een mossoort die met tot 10 cm lange stengels doorgaans platte, matachtige weefsels vormt. Groeit voornamelijk op vochtige, kalkhoudende klei, leem of mergel. Op rotsen, muren, boomvoeten, oeverbeschoeiingen en dit in bossen, grienden, hakhoutpercelen, vochtige weiden, etc.

Dit mos is voor wat betreft het Fluviaatiel district zeer algemeen; voor het Kempens district vrij algemeen.

Deze soort werd in 14 KM-vakken aangetroffen, dit vnl. op klei/leem op open plekken op de dijk, maar ook in de oeverzone en op de oeverbeschoeiing.

51. *Eurhynchium praelongum* (Hedw.) Schimp. quod.nom.

FIJN SNAVELMOS - FIJN LADDERMOS

Plant die tot dichte, in afmetingen nogal variabele, matten of weefsels vormt. Dit zowel terrestrisch als op dood en levend hout. Dit meestal op beschaduwde en vochtige standplaatsen. Kan ook op beschaduwde, kalkhoudende muren en rotsen aangetroffen worden.

Deze soort is in geheel Nederland zeer algemeen.

Dit mos werd in 21 KM-vakken aangetroffen, dit zowel terrestrisch als op hout en zowel op de dijk als in de oeverzone.

Van deze soort is een variëteit beschreven, waarbij de plant fors en sterk geveerd vertakt is, naast microscopische kenmerken. Deze variëteit: 'stokesii (Turn.) Hobk.' werd ook (zeer beperkt) aangetroffen. Nederlandse bryologen evenwel kennen hieraan geen taxonomische waarde toe.

52. *Eurhynchium speciosum* (Brid.) Jur.

MOERAS-SNAVELMOS

Planten met tot 10 cm lange stengels, die vrij onregelmatige platte matten vormen. Groeit vnl. op permanent vochtige en beschaduwde plaatsen met schoon, stromend, mineralenrijk water; hier op hout of steensubstraat. In moerassige terreinen, langs beken en rivieren, in grienden, greppels, etc.

Dit mos is in het Fluviaatiel- en Hafdistrict vrij algemeen, dit eveneens in de binnenduinen, elders in Nederland zeldzaam of ontbrekend.

Deze soort werd in 14 KM-vakken aangetroffen, waarbij alle groeiplaatsen zich in de oeverbosjes bevonden.

53. *Fissidens adianthoides* Hedw.

GROOT VEENVEDERMOS

Rode Lijst-soort cat. 3.

Een mossoort die met 1 tot 8 cm hoge, min of meer verticaal groeiende stengels kleine tot duidelijke pollen vormt. Groeit vnl. op permanent vochtige tot natte kalkhoudende,

matig- tot voedselrijke zand- of veengrond. Kan op een breed scala van standplaatsen aangetroffen worden, waarbij de groeiplaats licht tot zwaar beschaduwde kan zijn. Dit mos is in de duinen en het plassegebied van het Hafdistrict algemeen. (De presentie hier is vooral achteruit gegaan door het verdwijnen van moerassen en blauwgraslanden.) In de resterende gebieden van Nederland is het zeldzaam. Deze soort werd in 4 KM-vakken aangetroffen, waarbij de hoogte van de planten rond ca. 3 cm schommelde. Het betrof vrijwel altijd pollen met een redelijke omvang (enige centimeters), groeiende op of tegen de wortelkluif van wilg spec. in de oeverbosjes. De verspreiding van dit mos in de betrokken KM-vakken was eerder beperkt; ca. 12 planten in zg. punt- tot vlekpopulaties.

54. *Fissidens arnoldii* Ruthe.
ARNOLD'S RIVIERVEDERMOS
Rode Lijst-soort cat.4.
Een zeer klein en op het substraat meestal duidelijk separaat staande mossoort. Groeit voornamelijk op steen, incidenteel ook wel op hout, in het overstromingsgebied van de grote rivieren met base-rijk water.
Dit mos, voor het eerst in 1969 (in de Biesbosch) in Nederland aangetroffen, is slechts bekend van een zeer beperkt aantal plaatsen en derhalve in Nederland zeer zeldzaam. Deze soort werd in 2 KM-vakken aangetroffen, dit overigens slechts op 2 locaties en in zeer beperkte omvang. De groeiplaats betrof steeds stukken baksteen tussen basaltblokken van de oeverbeschoeiing, waarbij dit mos 1 maal in gezelschap van *F. gracilifolius* werd aangetroffen.
55. *Fissidens bryoides* Hedw.
GEZOOMD VEDERMOS
Klein tot middelgroot mos, dat gewoonlijk met vrij dicht op elkaar staande, verticaal groeiende stengels, vrij compacte kussentjes vormt. Groeit op open, vochtige leem/klei, soms ook op zand. Vaak op steile kantjes langs beken en riviertjes, op slootkanten, greppels, etc. In allerlei bostypen, in houtwallen, soms ook op dijken, e.d.
Dit mos is algemeen in Z. Limburg, vrij algemeen in de klei/leemgebieden en lijkt te ontbreken in het Hafdistrict, is in het zoetwatergetijdengebied tot dusver zeer zelden aangetroffen.
Deze soort werd slechts 1 maal aangetroffen en het betrof een klein polletje groeiend op 'n baan vanuit de dijk uitgespoelde leem/klei nabij de dijkbeschoeiing.
56. *Fissidens crassipes* Wils. ex Bruch et Schimp.
GEWOON RIVIERVEDERMOS
Kleine tot middelgrote mossoort waarvan de afzonderlijke planten veelal met enige separatie op het substraat staan. Groeit meestal op steen (veelal baksteen) en minder op hout. Dit meestal in het overstromingsgebied van de grotere rivieren, hier veelal op/tussen de stenen van de oeverbeschoeiing en kribben.
Deze soort is vrij algemeen in het Midden-Nederlandse deel van het Fluviaal district, rond de Biesbosch en langs de IJssel. Lijkt tot deze gebieden beperkt te zijn.
Dit mos werd in 9 KM-vakken aangetroffen, dit overwegend op stukken baksteen en beton in en rond de oeverbeschoeiing; zeer beperkt ook op 'n wilgenvoet.
57. *Fissidens gracilifolius* Brugg.-Nann. et Nyh.
KALKSTEEN-VEDERMOS
Vrij kleine plant, die qua groeiwijze lijkt op *F. arnoldii*. Groeit vnl. op vochtige mergelblokken en andere kalkhoudende steen. Is vrij zeldzaam in Z. Limburg, maar voor de Biesbosch kan deze soort inmiddels als vrij algemeen worden opgevat.
Het substraat waarop dit mos hier tot dusver werd aangetroffen bestaat uit kleine stukken baksteen, die veelal tussen de basaltblokken van de beschoeiingen liggen.
In het onderhavige gebied werd deze soort in 5 KM-vakken aangetroffen, dit steevast op het hiervoor genoemde substraat en biotoop, (dijk- en oeverbeschoeiing).
58. *Fissidens gymnandrus* Buse.
BUSE'S RIVIERVEDERMOS
Gewoonlijk tot middelgroot mos, dat met niet al te dicht op elkaar staande planten vnl. op boomvoeten, e.d. groeit. Dit meestal in de zone waar regelmatig van 'overstroming' sprake is.

Deze mossoort komt voornamelijk voor in het zoetwatergetijdengebied en is daarbuiten slechts van enige lokaties bekend.

Deze soort werd in 13 KM-vakken aangetroffen, dit uitsluitend op boomvoeten nabij de oeverbeschoeiing/spatzone.

59. *Fissidens incurvus* Starke ex Rohl.

GEKROMD VEDERMOS

Kleine planten die voor wat betreft de groeiwijze eerder losse, platte zoden vormen, (planten ook in dit geval niet al te dicht op elkaar). Groeit voornamelijk op kalkrijke, fijnkorrelige grond; klei, leem, verweerde mergel en zandige klei. Dit op open tot licht beschaduwde plaatsen in bossen, grienden, uiterwaarden, wegbermen, op dijken, etc. Groeit vaak samen met *F. taxifolius*.

Dit mos is vrij algemeen in de West-Betuwe en is elders zeldzaam, maar wel bekend van meerdere lokaties. Voor de Biesbosch moet deze soort als zeer zeldzaam worden aangemerkt.

Deze soort werd in 2 KM-vakken aangetroffen, waarbij het slechts een polletje per KM-vak betrof. De groeiplaats was in beide gevallen een min of meer open plek in 'n oeverbosje.

60. *Fissidens taxifolius* Hedw.

KLEI-VEDERMOS

Tot middelgrote planten, die eveneens met vrijwel verticaal groeiende stengels vrij dichte kussentjes tot zoden vormen. Groeit vnl. op vochtige tot natte klei, leem en soms ook kleilig veen, verweerde kalkrotsen, e.d. Dit op licht tot sterk beschaduwde plaatsen in loofbossen, hakhoutpercelen, weilanden, op dijken, etc., tot in de geurbaniseerde omgeving toe, zoals parken en tuinen.

Deze mossoort is algemeen in de klei/leemgebieden van Nederland. In de overige gebieden vnl. beperkt tot die plaatsen waar deze grondsoorten aan de oppervlakte komen, (klei/leemgroeven, beekafzettingen, e.d.).

Deze soort werd in 17 KM-vakken aangetroffen, dit overwegend in de oeverbosjes, hier soms zeer rijklijk op 'baantjes' van door muizen/mollen opgewoelde grond.

61. *Fontinalis antipyretica* Hedw.

BRONMOS

Gewoonlijk een zeer forse mossoort, die ondergedoken groeit en lange tot zeer lange 'slierten' vormen kan. Meestal in helder en enigermate voedselrijk water, stilstaand of stromend, van rivieren, beken, vaarten, plassen, sloten, etc. Op plaatsen waar van enige golfslag sprake is zijn de planten meestal vastgehecht aan steen, elders ook wel aan hout of plantenstengels. In zeer rustig en ondiep water kan het vrij liggend en in massavegetatie aangetroffen worden.

Deze mossoort komt in geheel Nederland voor en is in het grootste deel zelfs vrij algemeen. (Uiteraard wel gebonden aan waterrijke milieus.)

Dit mos werd in 5 KM-vakken aangetroffen, dit overwegend op het basalt van de oeverbeschoeiing en kribben. Het formaat van de planten hierbij was eerder klein. Daarnaast werd dit mos ook eenmaal aangetroffen in een min of meer permanent ondiep plasje op de oeverzone, hier in massavegetatie met een afmeting van enige vierkante meters.

Bronmos is zeer vormenrijk, hetgeen tot beschrijving van een aantal variaties heeft geleid. Deze beschrijvingen echter zijn zeer onbevredigend. Veel vormen zijn intermediair. De vorm die in Nederland het meest voorkomt is de zg. *antipyretica*-vorm. De in het onderhavige gebied aangetroffen planten op het basalt kunnen hiertoe gerekend worden. De planten in het 'oeverplasje' echter lijken het meest op de var. *gracilis* (Lindb.) Schimp, een smalbladige vorm.

Vooralsnog kan over e.e.a. geen definitief standpunt worden ingenomen.

62. *Funaria hygrometrica* Hedw.

GEWOON KRULMOS

Een klein tot vrij groot eenjarig topkapselmos, dat veelal in losse plukjes of kleine zoden groeit. Kan op allerlei substraten, maar vnl. stikstofrijke grond aangetroffen worden. Kan massaal voorkomen op braakliggende terreinen, op puinhopen, op baggermateriaal uit sloten, e.d. Met name in de zg. menselijke omgeving vaak aanwezig.

Deze mossoort is overal in Nederland zeer algemeen.

Dit mos werd in 13 KM-vakken aangetroffen, dit op kluiten van omgevallen bomen, op open plekje grond op de dijk, maar vooral in de omgeving van de havens.

63. *Grimmia pulvinata* (Hedw.) J.E. Smith.

GEWOON MUISJESMOS

Kleine planten die kenmerkende, grijze, half bolvormige kussentjes vormen. Is een uitgesproken lithofyt en derhalve dan ook een veel voorkomende soort in de 'steenwoestenberg' van de menselijke woonwereld. Kan worden aangetroffen op kortom alle enigermate kalkhoudende steensoorten. Is dan ook zeer algemeen in geheel Nederland.

In wat meer 'natuurlijke' omgeving kan deze soort, naast uiteraard op steen, ook wel epifytisch aangetroffen worden, dit vooral dan op wilg, vlier en andere loofbomen met een wat ruwe schors.

Dit mos werd in 21 KM-vakken aangetroffen, dit 'n enkele maal als epifyt maar in hoofdzaak toch wel op basalt en beton van de dijkbeschoeiing.

64. *Homalia trichomanoides* (Hedw.) Schimp.

SPATELMOS

Rode Lijst-soort cat. 3.

Een middelgrote mossoort, stengels tot ca. 4 cm, welke vrij platte, van het substraat afhankende matjes vormt. Heeft een opvallende, vettig glanzende kleur. Groeit in Nederland vrijwel uitsluitend als epifyt op bomen in vochtige, vrij donkere bossen in vooral 's winters overstroomde uiterwaarden. Dit dan vooral weer op wilg, (knot)essen, iep, e.d. Kan daarnaast evenwel ook op vochtige en beschaduwde kalkhoudende steensoorten worden aangetroffen.

Voor wat betreft de verspreiding in Nederland is deze soort vrij algemeen in het Fluviaal- en Krijtdistrict. Daarbuiten zeldzaam of ontbrekend.

Het Spatelmos werd in 10 KM-vakken aangetroffen. Dit overwegend op boomvoeten van wilg en es, maar ook eenmaal op 'n blok beton.

De abundantie varieerde van enkele planten per KM-vak tot aanwezig op vrijwel elke boomvoet. Dit laatste was het geval in een tweetal KM-vakken waar dit mos dan ook wel als een der meest dominante soorten aangemerkt kan worden, (dit althans v.w.b. de oeverbosjes in betrokken KM-vakken.) De aanduiding 'rijke lokale populatie' is hierop zeker van toepassing.

65. *Homalothecium lutescens* (Hedw.) Robins.

GEEL ZIJDEMOS - SMARAGDMOS

Planten middelgroot tot groot, die met tot 15 cm lange stengels ijle tot vrij dichte tapijten vormen. Groeit op kalkrijk zand of kalkhoudende steensoorten op open, droge standplaatsen. Veel in de duinen, in kalkgraslanden, op mergelrotsen, op steen van rivierdijken en op oude muren.

Dit mos is in Nederland algemeen in de kalkrijke duinen en in het Krijtdistrict, vrij zeldzaam in het Wadden-, Drents- en Fluviaal district, elders zeer zeldzaam.

Deze soort werd in 7 KM-vakken aangetroffen, dit uitsluitend op de dijk en hier wel het meest op de betonplaten, naast enige malen op de basaltblokken van de dijkbeschoeiing.

66. *Homalothecium sericeum* (Hedw.) Schimp.

GEWOON ZIJDEMOS

Een middelgrote tot grote mossoort, die met kruipende stengels tot ca. 10 cm lengte, vrij dichte en platte tapijten vormt. Groeit zowel lithofytisch als epifytisch. Dit op kalkhoudende steensoorten; op bomen vooral op wilg, es, vlier, iep, etc. De standplaats is bij voorkeur droog tot licht vochtig en open tot enigermate beschaduwd.

Deze soort is algemeen in het Midden-Nederlandse deel van het Fluviaal- en Gelders district, de kalkrijke duinen en in Z. Limburg. Elders zeldzaam tot ontbrekend. Dit mos heeft vooral in W. Nederland een teruggang laten zien onder invloed van luchtverontreiniging.

Het Gewoon zijdemos werd in 14 KM-vakken aangetroffen, dit zowel op beton en basalt van de dijkbeschoeiing als op bomen.

67. *Hygrohypnum luridum* (Hedw.) Jenn.
SCHIJN-KLAUWTJESMOS
 Een tot middelgrote mossoort, die vrij dichte van het substraat afhanginge matjes vormt. Groeit op allerlei oeverbeschoeiingen van rivieren, kanalen, etc., welke kalkhoudend water voeren. Een enkele maal ook aangetroffen op boomvoeten. De standplaats ligt gewoonlijk omstreeks het 'gemiddelde' waterniveau maar tenminste in de spatzone.
 Deze soort is vrij algemeen in het Fluviaal district, bekend uit het Haf-, Kempens-, Drents district en de IJsselmeerpolders.
 Dit mos werd aangetroffen in 3 KM-vakken, dit uitsluitend op het basalt van de oeverbeschoeiing.
68. *Hypnum cupressiforme* Hedw. s.l.
GEWOON KLAUWTJESMOS
 Een mossoort met variabele afmetingen, van klein tot vrij fors, welke kleine, platte tot vrij grote en meer ruige matten kan vormen. Kan op meerdere substraattypen en op een vrij rijk scala van standplaatsen aangetroffen worden: terrestrisch, epifytisch en ook lithofytisch. De terrestrische groeiwijze komt hoofdzakelijk voor in de duinen, meer het binnenland in overheerst de epifytische groeiwijze terwijl het voorkomen als lithofyt overal kan voorkomen.
 Deze soort is in heel Nederland zeer algemeen.
 Het Gewoon klauwtjesmos is extreem variabel. De vormenrijkdom is dermate groot dat men op het eerste oog zou kunnen veronderstellen met diverse mossoorten te maken te hebben. Van deze soort zijn dan ook 12 variaties beschreven, waarvan er enige zijn, die in het buitenland de status van 'soort' genieten.
 Dit mos werd in 22 KM-vakken aangetroffen. Dit overwegend als epifyt. Daarnaast ook een aantal malen als lithofyt, groeiende op beton en basalt. Onder deze laatste groep van planten bevonden er zich een aantal die duidelijk tot de variëteit '*lacunosum* Brid.' gerekend moeten worden. Naar andere eventueel aanwezige variaties werd geen onderzoek gedaan.
 Met betrekking tot deze soort kan voorts opgemerkt worden dat deze tot die groep van mossen behoort welke andere mossen kan en zal verdringen in het proces van de successie; is mogelijk zelfs de krachtigste in dit opzicht.
69. *Isothecium alopecuroides* (Lam. ex Dubois) Isov.
RECHT PALMPJESMOS
 Rode Lijst-soort cat. 3.
 Planten middelgroot, die met deels min of meer boomvormig vertakte en afhanginge stengels ietwat warrige matjes vormen. Groeit vrijwel uitsluitend op de boomvoet van vnl. oude knotessen in essenhakhoutpercelen. Veel minder ook in andere bostypen; daar dan weer vnl. op eik, vlier, wilg. Is ook aangetroffen op vochtige, beschaduwde krijtrotsen.
 In Nederland is dit mos vrij algemeen in het Duin-, Fluviaal-, Gelders- en Drents district, maar hier wel achteruitgaand. Ook bekend uit het Haf-, Kempens- en Krijtdistrict.
 Van deze mossoort werd slechts 1 kleine punt-/vlekpopulatie aangetroffen, dit in het geknotte deel van een wilg.
70. *Isothecium myosuroides* Brid.
KNIKKEND PALMPJESMOS
 Deze mossoort, die populair uitgedrukt 'een ietwat verkleinde uitgave' is van de voorgaande soort, vormt veelal wat plattere matten op het betrokken substraat. Verkiest vooral de voet van wat oudere eiken, in niet al te droge eiken-berkenbossen, als groeiplaats. Maar kan ook op es, wilg, populier, vlier, e.d. en in andere biotopen aangetroffen worden.
 Deze soort is algemeen in het Wadden-, Duin-, Drents-, Gelders- en Subcentreuroop district. Vrij zeldzaam in het Fluviaal-, Krijt- en Kempens district. Elders niet bekend. Ook van deze mossoort werd slechts een populatie aangetroffen, dit betrof een vlekpopulatie op de voet van een eik in het binnendijkse bosperceel ten westen van de Amercentrale.

71. *Leptobryum pyriforme* (Hedw.) Wils.
SLANKMOS
 Klein tot middelgroot eenjarige mos, dat veelal losse plukjes tot vrij ijle zoden vormt. Deze soort is een pionier, die vaak op ruderaal plaatsen met vochtige tot natte mineraal-/kalkrijke grond (zand, klei, leem) kan worden aangetroffen. Daarnaast op een rijk scala van standplaatsen.
 Deze mossoort is in geheel Nederland algemeen, vooral op de zandgronden, maar dit vrijwel altijd in betrekkelijk kleine hoeveelheden.
 Dit mos werd in 5 KM-vakken aangetroffen, dit o.a. op ruderaal plekken nabij de havens, op opgehoopt en met zand gemengd rottend plantenmateriaal en rond de door omgevallen bomen ontstane gaten.
72. *Leskea polycarpa* Hedw.
UITERWAARDMOS
 Een mossoort die met kruipende stengels, tot ca. 4 cm lengte, platte stevig op het substraat hechtende matjes vormt. Groeit vooral op bomen en stenen, op vochtige tot zeer natte, open tot sterk beschaduwde plaatsen. Dit het meest in het overstromingsgebied van de grotere rivieren. Daarnaast ook op vlierstruiken net achter de zeereep. Zelden elders.
 Dit mos is algemeen in het Fluviaal district. Daarbuiten, behalve in het Hafdistrict, verspreid voorkomend.
 Het Uiterwaardmos werd in 22 KM-vakken aangetroffen, dit hier op alle in aanmerking komende substraten en plaatsen.
73. *Mnium hornum* Hedw.
GEWOON STERREMOS
 Zeer fors meerjarig topkapselmos, dat in pollen tot uitgebreide zoden groeit. Dit veelal op zure zandgrond of humusrijke leem. Ook wel op de voet van els, eik of op molmende stronken. De standplaatsen zijn nogal divers, van droog tot nat en van open tot beschaduwd. Optimaal op vrij steile kanten van bosgreppels en sloten, soms ook wel in veenmos-rietland.
 In Nederland een zeer algemeen voorkomende soort, het meest wel op de pleistocene zandgronden.
 Deze soort werd op slechts een locatie aangetroffen, omgeving Kleine Nieuwe Dombosch/oever Donge, dit tevens in een vrij klein bestand.
 Het overgrote deel van het onderzochte gebied heeft een meer basisch karakter en is derhalve niet geschikt voor deze 'een meer zuur substraat' minnende mossoort.
74. *Mnium marginatum* (With.) P. Beauv.
ROOD STERREMOS
 Rode Lijst-soort cat. 3.
 Een tot groot topkapselmos (hoewel zeer zelden fertiel), dat kleine tot vrij grote pollen vormt. Groeit vnl. op kalkrijke leem, lemige klei, verweerde mergel of op met kalkrijk slib bedekte boomvoeten, dit in hellingbossen, steile beekwanden, buitendijkse grienden, etc.
 Dit mos is vrij zeldzaam in het Krijtdistrict en het zoetwatergetijdengebied in het Fluviaal district. Elders in Nederland slechts van 'n beperkt aantal locaties bekend.
 Deze soort werd in 13 KM-vakken aangetroffen. Dit in 2 gevallen met vrij grote pollen (ca. 2 vierkante decimeter), de overige pollen waren veelal klein tot middelgroot. De plant werd in alle gevallen aangetroffen op met rivierslib bedekte basalt en/of boomvoeten van en op de oeverzone.
 De groeiplaatsen waren zeer verspreid over de betrokken Km-vakken, waarbij de aanduiding vlekpopulaties (totaal ca. 30) wel toepasselijk is.
75. *Octodiceras fontanum* (B. Pyl) Lindb.
ONDERGEDOKEN VEDERMOS
 Onder water groeiende mossoort van vrij grote planten, die gewoonlijk niet al te dicht naast elkaar op het substraat staan. Dit vastgehecht op steen of hout van de oeverbeschoeiingen van de grotere rivieren en/of kanalen die daarmee in verbinding staan.
 De verspreiding in Nederland is dan ook tot het hiervoor genoemde gebied beperkt. Dit mos werd in 2 KM-vakken aangetroffen, dit in alle gevallen op het basalt van de

oeverbeschoeiing/kribben en op een locatie vrij rijkelijk vertegenwoordigd.

Het aantal waarnemingen van deze mossoort is zeker negatief beïnvloed door de 'hoge' waterstand tijdens het veldwerk. Dit omdat dit mos gewoonlijk in de zone 'gemiddelde waterstand' tot ca. 60 cm daar beneden groeit.

Aangenomen mag worden dat het betrokken mos een grotere verspreiding heeft in het betrokken gebied dan blijkt uit de feitelijke waarnemingen.

76. *Orthotrichum affine* Schrad. ex Brid.

GEWONE HAARMUTS

Een tot middelgrote mossoort, die tot ca. 3 cm hoge polletjes kan vormen en die vrijwel uitsluitend epifytisch groeit. Dit vooral op wilg, vlier, populier, iep, etc. Incidenteel op wel eens op kalkhoudende steensoorten. Kan buiten de 'meer natuurlijke omgeving' ook worden aangetroffen op vrijstaande bomen/struiken langs wegen, paden, etc. Dit soms ook in de stedelijke omgeving; hier dan soms ook met een lithofytische groeiwijze.

Dit mos kan overal in Nederland aangetroffen worden, echter niet talrijk en meestal met planten van klein formaat. Het meest algemeen nog in het Noordoostelijk deel van Nederland, het Midden-Nederlandse deel van het Fluviaal district en in de IJsselmeerpolders.

Deze soort werd in 20 KM-vakken aangetroffen, dit uitsluitend als epifyt en vrijwel steeds met afzonderlijke polletjes van betrekkelijk klein formaat.

77. *Orthotrichum anomalum* Hedw.

GESTEELDE HAARMUTS

Tot middelgroot mos, dat tot ca. 2 cm hoge polletjes of kleine zoden vormt. Groeit vrijwel uitsluitend als lithofyt op kalkhoudende steensoorten, maar ook aangetroffen op andere 'kunststeen-substraten'. Veelal op open standplaatsen, waarbij veel op beschoeiingen, op bruggen, e.d. maar ook in de geurbaniseerde omgeving en hier op muren, daken, grafzerken, e.d.

Deze soort is overal in Nederland aan te treffen en kan v.w.b. het Fluviaal district als algemeen worden opgevat.

Dit mos werd in 15 KM-vakken aangetroffen, dit vrijwel uitsluitend op de dijkbeschoeiing en hier op beton alswel op de basaltblokken.

78. *Orthotrichum cupulatum* Brid.

BLEKE HAARMUTS

Deze mossoort heeft oppervlakkig gezien een grote gelijkenis met de voorgaande soort, dit zowel v.w.b. de habitus als de groeiwijze. Is meestal iets forser en is zeker meer 'vochtminnend'. Kan op dezelfde groeiplaatsen als *O. anomalum* aangetroffen worden (soms daarmee tezamen) maar dan vooral in de toch wat meer vochtige milieu's, zoals beschoeiingen.

Dit mos is vrij algemeen in het Midden-Nederlandse deel van het Fluviaal district en langs de IJsselmeerpolders. Zeldzaam in het Hafdistrict en elders zelden aangetroffen.

Deze soort werd in 8 KM-vakken aangetroffen, dit steeds op basalt van zowel dijk- als oeverbeschoeiing.

79. *Orthotrichum diaphanum* Brid.

GRIJZE HAARMUTS

Klein mos, dat tot ca. 1 cm hoge kussentjes of kleine tot vrij grote zoden vormt. Groeit zowel epifytisch als lithofytisch, dit meestal op open en niet al te droge standplaatsen.

Dit is een mossoort die 'even thuis' is in de menselijke omgeving als in natuurgebieden en is dan ook in geheel Nederland algemeen.

De Grijze haarmuts werd in 21 KM-vakken aangetroffen, epifytisch vooral op wilg spec. en lithofytisch vooral op beton.

80. *Orthotrichum Iyellii* Hook et Tayl.

BROEDKNOP-HAARMUTS

Rode Lijst-soort cat. 3.

Vrij forse mossoort, die tot ca. 4 cm hoge plukken vormt, dit wel meestal van beperkte omvang. De bladen zijn vrijwel altijd bezet met de voor deze soort karakteristieke gemmen (broedkorrels), die met een loep goed zichtbaar zijn. Dit mos groeit vrijwel uitsluitend epifytisch en dit dan weer vnl. op vlier, wilg, populier, es, etc. Vooral in vochtige bossen, broekbossen, grienden, maar ook wel op wat meer open

standplaatsen.

Deze soort is vrij algemeen in het Duin-, Haf- en Fluviaal district. Elders vrij zeldzaam tot zeldzaam.

Dit mos werd in 3 KM-vakken aangetroffen, waarbij het steeds om een enkel exemplaar van vrij klein formaat ging (puntpopulaties) en waarbij de groeiplaats steeds een qua structuur vrij dicht bosperceel betrof.

81. *Orthotrichum pulchellum* Brunt.

GEKROESDE HAARMUTS

Kleine soort, die tot ca. 1 cm hoge, kleine tot wat grotere kussentjes vormt. Groeit uitsluitend als epifyt op vnl. wilg en vlierstruiken. Dit wel veelal in een milieu met een relatief hoge luchtvochtigheid, zoals broekbossen, grienden, etc.

Dit mos is in het grootste deel van Nederland vrij zeldzaam en slechts van een aantal lokaties bekend, in de Biesbosch evenwel algemeen en komt voorts langs de kust voor en in de IJsselmeerpolders.

Deze soort werd in 3 KM-vakken aangetroffen. Alle planten (puntpopulaties) werden aangetroffen op wilg en dit tevens in de wat dichtere oeverbosjes.

82. *Orthotrichum tenellum* Bruch ex Brid.

SLANKE HAARMUTS

Rode Lijst-soort cat. 2.

Een vrij kleine mossoort, die tot max. 1 cm hoge kussentjes vormt. Ook deze soort groeit uitsluitend epifytisch met een voorkeur voor wilg en vlier, duidelijk minder voor andere boomsoorten. Verkiest als groeiplaats veelal wat meer open maar wel vochtige bossen.

Voor wat betreft de verspreiding in Nederland is deze soort vooral aangetroffen in het Fluviaal district en met name in de Biesbosch, daarnaast ook wel in het Duin- en Waddendistrict.

Deze soort heeft in vergelijking met vroeger een duidelijke teruggang laten zien.

Van deze mossoort werd slechts 1 vrij klein exemplaar (puntpopulatie) aangetroffen, dit op een wilg aan de rand van een oeverbosje.

83. *Phascum cuspidatum* Hedw.

GEWOON KNOPMOS

Kleine, eenjarige mossoort, die veelal kleine zoden vormt met vrij dicht op elkaar staande planten. Is een winterpionier op open, vochtige klei, leem en lemig zand. Komt vnl. voor op braakliggende gronden, op open plekken in weilanden, op dijken, etc.

Dit mos is algemeen in het Fluviaal district, in de kleistreken van het Hafdistrict en in Z. Limburg.

Deze mossoort werd in 12 KM-vakken aangetroffen, hier uitsluitend op de dijk en daar dan overwegend op de noordzijde.

84. *Physcomitrella patens* (Hedw.) Schimp.

SLIBMOS

Zeer kleine tot kleine eenjarige mossoort, die veelal met solitair staande planten kleine groepjes vormt. Is eveneens een pionier en groeit vooral op verse rivier- en beekklei. Vaak op drooggevallen oevers in uiterwaarden, daar ook in trapgaten van vee en op afgebrokkelde oevers.

Deze soort is vrij algemeen in het Fluviaal district; zeldzaam in het Krijt- en Kempens district, maar hier beperkt tot beekoevers.

Dit mos werd op slechts 1 locatie aangetroffen en wel op de kale oever van een uiterwaardplasje.

85. *Physcomitrium pyriforme* (Hedw.) Brid.

GEWOON KNIKKERTJESMOS

Klein tot middelgroot, eenjarig topkapselmos, dat veelal kleine groepjes vormt van vrij dicht opeen staande planten. Groeit vnl. op verse, voedselrijke gronden. Vaak op slootkanten, beek- en rivieroevers, op baggermateriaal, in trapgaten, etc.

Deze soort is algemeen in het Fluviaal district. Zeldzaam in het Waddendistrict en in de overige vrij algemeen tot zeldzaam.

Dit mos werd in 3 KM-vakken aangetroffen. Alle vondsten werden gedaan op open plekjes op de dijk en dit vooral aan de noordzijde.

86. *Plagiomnium affine* (Bland) T. Kop.
RONDBLADIG BOOGSTERREMOS
 Een middelgroot mos, dat veelal losse, kleine tot vrij grote matten/weefsels vormt. Groeit in nogal uiteenlopende biotopen op diverse grondsoorten, maar dit toch wel het meest op vochtige en enigermate beschaduwde plaatsen. Maar standplaatsen variëren van droog kalkgrasland tot bv. permanent natte broekbossen. In geheel Nederland vrij algemeen. Deze mossoort werd in 16 KM-vakken aangetroffen, dit naast 'n enkele maal op de dijk overwegend in de oeverbosjes.
87. *Plagiomnium cuspidatum* (Hedw.) T. Kop.
SPITS BOOGSTERREMOS
 Middelgrote mossoort die kleine tot vrij grote zoden vormt. Groeit vnl. op kalkrijk zand, zandige leem en -klei. Soms ook wel op vochtige baksteenmuren en op krijt, (Z. Limburg). Veel op binnenduïnwalletjes, in kalkgrasland, op rievierduintjes, etc. Algemeen in het Duindistrict en de IJsselmeerpolders, vrij zeldzaam in het Fluviaat- en Subcentreuroop district, zeldzaam in het Kempens-, Gelders-, Haf- en Waddendistrict. Deze mossoort werd in 15 KM-vakken aangetroffen, dit vrijwel uitsluitend op beslibde wortelkluiten van wilgen op de oeverzone.
88. *Plagiomnium elatum* (Bruch et Schimp.) T. Kop.
GEEL BOOGSTERREMOS
 Rode Lijst-soort cat. 3. Gewoonlijk vrij groot, in losse matjes groeiende soort. Vooral op voedselrijk venig zand, beekklei en met slib bedekte boomvoeten aan waterkanten Kan aangetroffen worden in venige hooilanden, buitendijkse grienden, in beekbegeleidende bossen, e.d. Deze soort is zeldzaam en komt voor in het Drents-, Fluviaat-, Gelders-, Krijt-, Subcentreuroop- en Waddendistrict. Dit mos werd in 3 KM-vakken aangetroffen, dit op wilgenvoeten in de oeverzone en steeds in bescheiden omvang. (Kleine nog in ontwikkeling zijnde vlekpopulaties.)
89. *Plagiomnium ellipticum* (Brid.) T.Kop.
STOMPTANDIG BOOGSTERREMOS
 Middelgrote planten die eveneens in losse matten groeien. Komt vooral voor in matig voedselrijke moerassige omgeving op kalkhoudende grond of leem, zoals broekbossen, venige hooilanden, natte duinvalleien, etc. Vrij zeldzaam in Nederland maar wel bekend uit alle districten, dit nog het meest in het Hafdistrict. Deze soort werd slechts eenmaal aangetroffen met een vrij klein bestand, dit nabij de griend 'Kleine Nieuwe Dombosch' en oever Donge.
90. *Plagiomnium rostratum* (Schrud.) T. Kop.
GESNAVELD BOOGSTERREMOS
 Een middelgrote mossoort die ook losse matten vormt. Groeit vooral op kalkhoudende klei, loss, soms ook kalkrijk zand. Daarnaast op beslibde objecten in het overstromingsgebied van rivieren. Kan vooral aangetroffen worden in de buitendijkse grienden, aan rivier- en beekoevers die kalkhoudend water voeren. Deze soort is vrij zeldzaam in het Fluviaat district, hier vooral in de Biesbosch en in het Krijtdistrict. Zeldzaam in het Gelders-, Loss- en Subcentreuroop district. Daarbuiten van enige locaties bekend. Deze mossoort werd in 10 KM-vakken aangetroffen. Dit meestal in de oeverbosjes op wortelkluiten (van bomen en riet). Daarnaast ook enige malen op de dijk, hier dan weer op de scheiding van dijkkrui en -beschoeiing. Op een dergelijke groeiplaats werd ook 1 maal een fertiel exemplaar aangetroffen hetgeen als zeldzaam moet worden aangemerkt.

OPMERKING

Alle hiervoor behandelde soorten van het geslacht '*Plagiomnium*' lijken, oppervlakkig bezien, vrij sterk op elkaar, dit ook voor wat betreft de 'groeivorm'. Betrouwbare determinatie vereist veelal controle van de microscopische kenmerken.

91. *Plagiomnium undulatum* (Hedw.) T. Kop.
GERIMPELD BOOGSTERREMOS
Grote planten, die vrij grote en tot ca. 10 cm hoge zoden kunnen vormen. Deze soort is op grond van de kenmerkende, grote, tongvormige en gegolfde bladeren zeer gemakkelijk te herkennen. Groeit vooral op humusrijk zand, zandige klei en op strooiselpakketten. Vooral in grienden, beekdalbroekbossen, in natte duinvalleien, e.d. Deze soort is algemeen in het Duin-, Krijt- en Fluviaal district; vrij algemeen in de overige districten van Nederland.
Dit mos werd in 9 KM-vakken aangetroffen, waarbij opmerkelijk vaak op de scheiding dijkbeschoeiing- oeverzone.
92. *Plagiothecium curvifolium* Schlieph. ex Limpr.
GEKLAUWD PLATMOS
Een vrijwel altijd tot middelgrote mossoort, die meestal vrij dichte matjes vormt. Groeit vooral in zure zandgrondmilieus zoals bv. naaldbossen, daarnaast ook in loofbossen op strooisel en op boomvoeten; zelden in grienden.
Voor wat betreft het voorkomen in Nederland is deze soort algemeen op de pleistocene zandgronden, in de IJsselmeerpolders en langs de noordelijke kuststrook; daarbuiten zeldzaam tot ontbrekend.
Deze soort werd slechts 1 maal aangetroffen, dit op een boomvoet nabij de griend 'Kleine Nieuwe Dombosch' en de oever van de Donge.
93. *Plagiothecium nemorale* (Mitt.) Jaeg.
GROOT PLATMOS
Middelgrote tot grote mossoort welke meestal kleine tot vrij grote, platte maten vormt. Groeit vooral op humeuze zandgronden. Vaak op greppel- en/of slootkanten in niet al te voedselarme en vochtige bossen. Soms ook op essen- en/of elzenstobben in hakhoutpercelen.
Dit mos is algemeen op de pleistocene zandgronden, in het Fluviaal district en in binnenduinbossen. Vrij algemeen in de veengebieden van het Hafdistrict en in de IJsselmeerpolders.
Deze mossoort werd 1 maal aangetroffen, dit op 'n slootkant in het binnendijkse bosperceel grenzende aan de Amercentrale, (westzijde).
94. *Pohlia lescuriana* (Sull.) Grout.
ROOD KORRELTJES-PEERMOS
Vrij kleine planten, die veelal in kleine, plukvormige groepjes groeien. Is een pionier op vochtige, open tot licht beschaduwde plaatsen als greppelwanden, slootkanten, beekoevers, e.d. Meestal op kalkarme leem of lemig zand.
Deze mossoort is vrij zeldzaam in Nederland, komt vooral voor in leemgebieden. Is bekend uit meerdere districten.
Van deze soort werd slechts eenmaal een kleine populatie aangetroffen, dit op een strook braakliggende grond nabij de beroepshaven van Drimmelen.
95. *Polytrichum formosum* Hedw.
FRAAI HAARMOS
96. *Polytrichum juniperinum* Hedw.
ZAND-HAARMOS
97. *Polytrichum piliferum* Hedw.
RUIG HAARMOS
Voorgaande 'haarmossen' worden hier samengevat omdat ze alleen aangetroffen werden in de 'zandige enclave' rond de brug bij Keizersveer. Hier evenwel in behoorlijk rijke bestanden. Al deze soorten betreffen vrij grote tot forse, meerjarige topkapselmossen, die zeer algemeen voorkomen op de pleistocene zandgronden. Daar zowel op open als meer beboste terreinen massaal kunnen optreden. Soms zelfs het gezichtsbepalende element vormen. Deze betrokken soorten kunnen in het Fluviaal district aangetroffen worden maar zulks moet veeleer als vrij zeldzaam aangemerkt worden.
98. *Pottia davalliana* var. *conica* (Schwagr.) Podp.
DWERG-KLEIMOS
De opsplitsing van deze soort in 2 variëteiten berust op microscopisch kleine verschillen,

waarbij eventuele 'tussenvormen' de determinatie discutabel kunnen maken. Kleine tot ca. 3 mm hoge planten, die afzonderlijk staande, kleine groepjes vormen. Groeit vrijwel uitsluitend op kalkhoudende leem/klei op droge tot enigermate vochtige plaatsen, dit veelal op enigszins hellende bermen, op dijken en afslagkantjes van oevers. Dit mos is in Nederland vrij algemeen in Zeeuws Vlaanderen en het Krijtdistrict, daarbuiten bekend van Noordwest Friesland en een aantal plaatsen o.a. in het Fluviatiel district.

Deze soort werd in 4 KM-vakken aangetroffen, dit evenwel uitsluitend op kale plekjes grond op de dijk (ten westen van Lage Zwaluwe) en dit voorts overwegend op de noordzijde.

99. *Pottia truncata* var. *major* (Web. et Mohr) Bruch. et Schimp.

GEWOON KLEIMOS

Tot max. 1 cm hoge planten, die meestal kleine groepjes vormen van niet al te dicht op elkaar staande planten. Is een winterpionier op open, niet al te vochtige en veelal enigermate kalkhoudende klei, leem of lemig zand. Groeiplaatsen zijn veelal braakliggende akkers, weilanden, dijken, wegbermen, e.d. Groeit vaak samen met het Gewoon knopmos.

Deze soort is vrij algemeen in het Fluviatiel district, de kleistreken van het Hafdistrict en in Z. Limburg. Elders zeldzaam tot ontbrekend.

Dit mos werd in 2 KM-vakken aangetroffen, dit uitsluitend op de dijk en wel ten westen van Lage Zwaluwe.

100. *Pottia truncata* var. *truncata* (Hedw.) Bruch. et Schimp.

GEWOON KLEIMOS

Dit mos is in vergelijking met de voorgaande soort in alle opzichten 'wat minder fors'. Dit overigens naast de verschillen in microscopische kenmerken. Heeft dezelfde biotoopvoorkeur en groeit vaak met voorgaande soort tezamen.

Heeft in Nederland dezelfde verspreiding als voorgaande soort, maar is algemener.

Deze soort werd in 4 KM-vakken aangetroffen, dit eveneens op de dijk en ook hetzelfde deelstuk daarvan.

101. *Pseudoscleropodium purum* (Hedw.) Fleisch. ex Broth.

GROOT LADDERMOS

Vrij forse, tot vrij grote, platte weefsels vormende mossoort, die bij voorkeur groeit op enigermate humeuze en niet al te voedselarme grond, dit op vooral vochtige, enigszins beschutte, grazige open plaatsen van bv. bosranden, e.d.

Dit mos is in geheel Nederland algemeen tot zeer algemeen.

Deze soort werd evenwel slechts in 2 KM-vakken aangetroffen, resp. nabij de brug van Keizersveer (hier vrij rijkelijk) en nabij de monding van het Wilhelminakanaal, hier in een populatie van zeer beperkte omvang.

102. *Rhizomnium punctatum* (Hedw.) T. Kop.

GEWOON VILTSTERREMOS

Middelgroot tot grote plant, die gewoonlijk kleine (soms vrij grote) pollen met rechtopstaande planten vormt. (Deze soort is een topkapselmos dat, indien fertiel (hoogst zelden), meerdere kapsels op een en dezelfde stengeltop kan vormen.)

Groeit op allerlei permanent vochtige tot natte plaatsen en op allerlei substraat. Vaak in broekbossen, hakhoutpercelen, grienden, e.d.

Deze soort is in Nederland vrij algemeen, met uitzondering van het Fluviatiel- en Hafdistrict waar het vrij zeldzaam is.

Van deze mossoort werd slechts 1 populatie aangetroffen, dit op een rottende boomstronk in het binnendijkse bosperceel aan de westzijde van de Amercentrale.

103. *Rhynchostegium confertum* (Dicks.) Schimp.

BOOM-SNAVELMOS

Kleine tot middelgrote mossoort, die met tot ca. 3 cm lange, kruipende stengels, meestal dichte, platte matjes vormt. Groeit zowel epifytisch als lithofytisch. Dit laatste vooral op kalkhoudende steensoorten. Als epifyt vooral op wilg, vlier en andere boomsoorten met een voedselrijke ruwe schors. Kan in veel milieus aangetroffen worden, dit tot in de bewoonde wereld toe, (hier meestal lithofytisch.)

Dit mos komt overal in Nederland voor, hierbij zeer algemeen in het Fluviatiel district.

Deze soort werd in 20 KM-vakken aangetroffen, dit zowel epifytisch als lithofytisch.

104. *Rhynchostegium murale* (Hedw.) Schimp.

MUUR-SNAVELMOS

Tot middelgrote mossoort, die met kruipende stengels tot ca. 5 cm lengte, vrij platte matjes tot tapijtjes vormt. Groeit vrijwel uitsluitend als lithofyt op kalkhoudende steensoorten. Dit dan hoofdzakelijk op permanent vochtige tot natte plaatsen. Vaak op oever- en dijkbeschoeiingen, op duikers, sluisjes, maar ook op vochtige muren, rotsen, e.d.

Dit mos is v.w.b. de verspreiding in Nederland algemeen in het Fluviaal district en vrij algemeen in het Kempens district.

Deze soort werd in 16 KM-vakken aangetroffen en dit uitsluitend op beton/basalt van de beschoeiingen.

105. *Rhynchostegium riparioides* (Hedw.) Card.

WATERVAL-SNAVELMOS - WATERVALMOS

Meestal vrij grote tot grote oeverplanten, waarvan de groeiwijze nogal divers is en o.a. afhankelijk van de stroomsnelheid van het water. Groeit gewoonlijk rond het gemiddelde waterniveau, minimaal in de spatzone, van rivieren, kanalen, beken, e.d., (o.a. ook bij watermolens).

Deze soort is v.w.b. het Fluviaal district algemeen en vrij zeldzaam elders.

Dit mos werd in 6 KM-vakken aangetroffen en dit uitsluitend op het basalt van de oeverbeschoeiing.

106. *Rhytidiadelphus squarrosus* (Hedw.) Warnst.

GEWOON HAAKMOS

Een vrij grote mossoort, die met stengels tot ca. 15 cm lengte, kleine tot grote (soms zeer grote), losse tapijten vormt. Groeit vooral op vochtige, enigermate voedselrijke gronden en dit letterlijk overal: wegbermen, bosranden, schrale graslanden, tot in gazons toe.

Overal in geheel Nederland zeer algemeen.

Deze soort werd in 6 KM-vakken aangetroffen, dit veelal op de scheiding tussen dijkbeschoeiing en oeverzone.

107. *Schistidium apocarpum* (Hedw.) Bruch. et Schimp.

GEWOON ACHTERLICHTMOS

Kleine tot middelgrote mossoort, die gewoonlijk ietwat losse kussentjes, soms kleine zoden, vormt. Groeit uitsluitend op steen, neutraal tot sterk basisch, maar bij voorkeur op cement/beton. Heeft een brede verspreiding: van vochtige/natte plaatsen tot zeer droge. Met name: van oeverbeschoeiing tot op daken van woonhuizen. Is bestand tegen inundatie maar ook lange perioden van droogte.

Voor wat betreft de verspreiding in Nederland is deze soort algemeen in het Fluviaal district en vrij zeldzaam in de overige districten.

Dit mos werd in 17 KM-vakken aangetroffen, hier op het hele scala van aanwezige steensoorten.

108. *Schistidium rivulare* (Brid.) Podp.

RIVIER-ACHTERLICHTMOS

Tot middelgrote mossoort, die met stengels tot ca. 7 cm vrij grote plukken vormt. Groeit uitsluitend op basalt en kalkhoudende steensoorten van kribben, oeverbeschoeiingen en kunstwerken aan rivieren/kanalen en is beperkt tot die zone welke regelmatig ondergedoken raakt of minimaal tot de spatzone. Groeit vaak samen met het Gewoon achterlichtmos.

Dit mos is vrij algemeen in het Fluviaal district, hier vooral langs de Rijn. Daarbuiten niet bekend.

Deze soort werd in 8 KM-vakken aangetroffen, dit uitsluitend op de geeigende groeiplaats: kribben en oeverbeschoeiing.

109. *Scleropodium cespitans* (C. Mull.) L.F. Koch.

VOSSESTAARTMOS

Een kleine tot middelgrote mossoort, die met stengels tot ca. 5 cm lengte enigermate bossige matjes vormt. Groeit vrijwel uitsluitend op bomen en dit dan weer in

uiterwaarden. Hier zowel op vrijstaande bomen als in bosjes, het meest evenwel op knotwilgen.

Deze soort is vrij algemeen in het Fluviaal district maar, voor de rest van Nederland betreft, beperkt tot de omgeving van rivieren.

Dit mos werd in 7 KM-vakken aangetroffen. Dit steeds op knotwilg in de oeverbosjes, waarbij het steeds planten van een beperkte omvang betrof.

110. *Thamnobryum alopecurum* (Hedw.) Gang.

STRUIKMOS

Meestal vrij forse struikvormige, soms duidelijk 'boomvormige' planten, die tezamen losse weefsels vormen. Groeit vnl. op schaduwrijke, vochtige tot natte plaatsen, dit terrestrisch, op boomvoeten, maar ook op steen. Vaak in hakhoutpercelen, in loofbossen, broekbossen en grienden.

Dit mos is vrij algemeen in Z. Limburg en het Midden-Nederlandse deel van het Fluviaal district; elders in Nederland vrij zeldzaam tot zeldzaam.

Deze soort werd in 4 KM-vakken aangetroffen. Dit betrof een aantal kleinere en verspreide groeiplaatsen in de oeverbosjes, hier op de voet van wilg en soms op lagere takken. Daarnaast een tweetal fraaie, vrij grote, lokale populaties, die in beide gevallen op de basaltblokken van de oeverbeschoeiing aangetroffen werden. Vastgesteld werd tevens dat deze soort kennelijk tegen (tijdelijke) inundatie bestand is.

111. *Tortula calcicolens* W. Kramer.

KLEIN-DUINSTERRETJE

Kleine tot middelgrote mossoort, die meestal kleine kussentjes tot soms wat grotere zoden vormt. Groeit vooral terrestrisch op zand, daarnaast ook vaak op beton, baksteen en kalkrotsen. Als epifyt vooral op vlier, wilg, populier, etc.

Deze mossoort is zeer algemeen in het Duindistrict; vrij algemeen in het Fluviaal district en wordt elders in Nederland incidenteel aangetroffen.

Dit mos werd in 6 KM-vakken aangetroffen en hier overwegend op beton van o.a. de dijkbeschoeiing.

112. *Tortula intermedia* (Brid.) De Not.

MIDDELST MUURSTERRETJE

Oppervlakkig gezien sterk op voorgaande soort lijkende mossoort, dit ook v.w.b. de groeiwijze. Deze soort echter groeit vnl. op droge, open standplaatsen op kalkhoudende steensoorten, muren en vooral op beton. Zelden terrestrisch.

Voor wat betreft de verspreiding in Nederland werd dit mos tot dusver het meest aangetroffen in het Fluviaal- en Hafdistrict. Elders verspreid. Voor wat betreft de regio Midden-Brabant werd dit mos uitsluitend, maar wel zelden, aangetroffen op eternietdakplaten, (veelal bij boerderijen).

Van dit mos werd een grotere populatie aangetroffen op een betonblok, dit naast een kleinere populatie op baksteenpuin aan de voet van de dijk.

113. *Tortula laevipila* (Brid.) Schwagr.

BOOMSTERRETJE

Rode Lijst-soort cat. 3.

Middelgrote mossoort, die veelal kleine polletjes tot wat grotere kussentjes vormt. Groeit vnl. als epifyt op iep, wilg, populier en vlier. Zelden lithofytisch en dan op kalkhoudende steensoorten.

Lijkt een voorkeur te hebben voor milieus met een wat hogere relatieve luchtvochtigheid.

Dit mos is algemeen in het Duin-, Wadden- en het Fries-Groningse deel van het Hafdistrict, dit naast een groot deel van het Fluviaal district. Elders gebonden aan de omgeving van rivieren.

Deze soort werd in 10 KM-vakken aangetroffen, dit zowel epifytisch op wilgen in de oeverbosjes, tevens (hoewel minder) ook op vochtig beton en basaltblokken.

114. *Tortula latifolia* Bruch. ex Hartm.

RIVIERSTERRETJE

Tot middelgrote mossoort, die gewoonlijk kleine kussentjes tot kleine zoden vormt.

Groeit vrijwel uitsluitend in de buitendijkse gebieden van rivieren, riviertjes en beken, hier op allerlei 'vast' substraat.

Deze soort is v.w.b. de verspreiding in Nederland vrij algemeen in het Fluviaal district, elders min of meer gebonden aan de omgeving van water.

Dit mos werd in 7 KM-vakken aangetroffen. Dit zowel op de voet en lager hangende takken van wilgen op de oeverzone als op het basalt van de oeverbeschoeiing en kluiten van omgevallen bomen. Het waarnemen van deze soort werd nogal eens bemoeilijkt door op de planten afgezet slib.

115. *Tortula muralis* Hedw.

GEWOON MUURSTERRETJE - MUURMOS

Een kleine mossoort, die mopjes, kussentjes tot 'banen' (op bv. cementvoegen) vormt. Groeit vrijwel uitsluitend als lithofyt op vooral kalkhoudende steensoorten. Incidenteel ook wel eens als epifyt en zelfs terrestrisch, op harde kalkhoudende klei.

Deze soort is overal in Nederland zeer algemeen; is een der best vertegenwoordigde mossoorten in de urbane omgeving.

Dit mos werd in 22 KM-vakken aangetroffen, dit uiteraard op beton, baksteen, basalt en zelfs enige malen als epifyt op wilg.

116. *Tortula ruralis* var. *ruraliformis* (Besch.) Wild.

GROOT DUINSTERRETJE

Middelgrote tot vrij forse mossoort met een markant uiterlijk welke doorgaans losse kussens tot vrij grote zoden vormt. Groeit vnl. op open en droog zand, daarnaast ook op steen, maar dan vooral op beton. Vooral aan te treffen in de duinen, langs rivieren, e.d. Deze soort is zeer algemeen in het Duin- en Waddendistrict; vrij algemeen in het Fluviaal district en in delen van het Hafdistrict; elders in Nederland op diverse plaatsen aangetroffen.

Dit mos werd in 2 KM-vakken aangetroffen met groeiplaatsen steeds op beton van de dijkbeschoeiing en voormalige defensiewerken.

117. *Tortula virescens* (De Not.) De Not.

UITGERAND MUURSTERRETJE

Een over het algemeen kleine mossoort, die gemakkelijk te verwarren is met enige andere soorten uit dit geslacht. Tot dusver vnl. aangetroffen als lithofyt, dit naast een minder frequente epifytische groeiwijze.

De verspreiding van deze mossoort in Nederland is niet goed bekend. Lijkt in de kustgebieden en in het Fluviaal district het meest voor te komen. Is daarnaast evenwel van een aantal verschillende locaties bekend.

Van deze soort werd slechts een zeer kleine populatie aangetroffen, dit met een epifytische groeiwijze op wilg.

118. *Ulota bruchii* Hornsch. ex Brid.

KNOTS-KROESMOS

Rode Lijst-soort cat. 3.

Een tot middelgrote mossoort, die veelal in kleine polletjes groeit. Dit vrijwel uitsluitend als epifyt op eik, wilg, vlier, populier, etc., in een milieu met een vrij vochtig microklimaat en dit dan in bossen, broekbossen, grienden, e.d.

Naar opvattingen dezerzijds moet deze soort als vrij zeldzaam voor het Fluviaal district worden opgevat en voor het Kempens eerder als zeldzaam. (Dit laatste zeker v.w.b. de regio Midden-Brabant.)

Hoewel deze soort in 7 KM-vakken werd aangetroffen, betrof dit steeds een verspreiding van 1, hooguit 2 planten per KM-vak. Voorts betrof het hier altijd kleine punt(vlek)populaties met een leeftijd van min. 3 jaar. Deze leeftijd is geschat aan de hand van de structuur van de aanwezige kapsels.

119. *Ulota crispa* (Hedw.) Brid.

TROMPET-KROESMOS

Rode Lijst-soort cat. 2.

Deze mossoort lijkt in vrijwel alle opzichten op de voorgaande soort, maar is daarbij vaak iets minder fors en vormt iets compactere kussentjes. Vormt tevens veelal ook meer kapsels, die wat minder lang zijn als bij *Ulota bruchii*. Deze soort heeft dezelfde groeiplaatsen als *U. bruchii* en groeit daarmee vaak samen, maar is daarbij duidelijk minder frequent.

Voor wat betreft de frequentie van voorkomen in het Fluviaal district alsmede in de

regio Midden-Brabant gelden dezelfde opmerkingen als bij voorgaande soort.
Dit mos werd dan ook in slechts 2 KM-vakken aangetroffen, waarbij het ook in dit geval om slechts 1 kleine punt/vlekpopulatie handelde in elk der vakken.

120. *Ulota phyllantha* Brid.
BROEDKORREL-KROESMOS
Rode Lijst-soort cat. 3.

Kleine tot middelgrote mossoort. Zeer markant door het meestal aanwezige bolvormig hoopje, veelal bruin gekleurde, broedkorrels op de bladtoppen. Groeit uitsluitend als epifyt en dan vnl. op iep, wilg, vlier en populier. Ook deze soort verlangt een vochtig milieu.

Deze soort is algemeen in het Fries-Groningse deel van het Hafdistrict; vrij algemeen in het Duin- en Waddendistrict, maar hier niet talrijk; daarnaast redelijk aanwezig in de Biesbosch en elders zeldzaam tot zeer zeldzaam.

Van deze mossoort werd slechts 1 puntpopulatie aangetroffen, dit op een populier in het binnendijkse bosperceel aan de westzijde van de Amercentrale.

121. *Zygodon viridissimus* var. *viridissimus* (Dicks.) Brid.
GEWOON IEPEMOS

Een kleine mossoort, die meestal vrij compacte kussentjes vormt. Groeit zowel epifytisch als lithofytisch. Op bomen vooral op iep, populier, vlier, wilg en es. Als lithofyt vooral op oude, vochtige baksteenmuren.

Deze mossoort is gevoelig voor luchtverontreiniging en heeft dan ook een teruggang laten zien.

V.w.b. de verspreiding in Nederland: algemeen in het Duin- en Waddendistrict; vrij algemeen in het Fluviaal-, Haf- en Gelders district. Elders zeldzaam tot ontbrekend. Dit mos werd in 9 KM-vakken aangetroffen, dit uitsluitend epifytisch op wilgen in de oeverbosjes.

Van deze soort werden nog 2 andere variëteiten beschreven, die ondanks naarstig zoeken niet werden aangetroffen.

VIII. OPGAVE PER KM-VAK MOSSENINVENTARISATIE ZUID-OEVER HOLLANDSCH DIEP

Deelvak: Tussen Moerdijkbruggen. Oeverbeschoeiing; oeverbosje en dijk.

KM-vak AC: 103-414.

Opnamedatum: 22 september 1998.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. <i>Amblystegium riparium</i> F	Beek-pluisdraadmos - Beekmos.
2. <i>Amblystegium serpens</i>	Gewoon pluisdraadmos.
3. <i>Amblystegium varium</i> .H.	Oever-pluisdraadmos.
4. <i>Barbula convoluta</i> .	Gewoon smaragdsteeltje.
5. <i>Barbula unguiculata</i> .	Klei-smaragdsteeltje.
6. <i>Brachythecium albicans</i> .	Bleek dikkopmos.
7. <i>Brachythecium rutabulum</i> .	Gewoon dikkopmos.
8. <i>Bryum argenteum</i> . F.	Zilver-knikmos - Zilvermos.
9. <i>Bryum barnesii</i> .	Geel korreltjes-knikmos.
10. <i>Bryum capillare</i> .	Gedraaid knikmos.
11. <i>Bryum pseudotriquetrum</i> .	Veenknikmos.
12. <i>Calliergonella cuspidata</i> .	Gewoon puntmos.
13. <i>Ceratodon purpureus</i> .	Purpersteeltje.
14. <i>Cinclidotus fontinaloides</i> .	Gewoon kribbenmos.
15. <i>Cinclidotus riparius</i> .	Langsteel-kribbenmos.
16. <i>Cryphaea heteromalla</i> . F.H.	Vliermos. Rode Lijst-soort cat. 2.
17. <i>Dicranoweisia cirrata</i> .	Gewoon sikkelsterretje.
18. <i>Didymodon sinuosus</i> . H.	Bros dubbeltandmos.
19. <i>Drepanocladus uncinatus</i> .H.	Geplooid sikkelmos.
20. <i>Eurhynchium praelongum</i> .	Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
21. <i>Eurhynchium speciosum</i> .	Moeras-snavelmos.
22. <i>Fissidens crassipes</i> . F.H.	Gewoon riviervedermos.
23. <i>Fissidens gymnandrus</i> . F.	Buse's riviervedermos.
24. <i>Fissidens taxifolius</i> .F.	Klei-vedermos.
25. <i>Grimmia pulvinata</i> .	Gewoon muisjesmos.
26. <i>Hypnum cupressiforme</i> .	Gewoon klauwtjesmos.
27. <i>Leskea polycarpa</i> .	Uiterwaardmos.
28. <i>Orthotrichum affine</i> .F.	Gewone haarmuts.
29. <i>Orthotrichum diaphanum</i> .F.	Grijze haarmuts.
30. <i>Phascum cuspidatum</i> .F.H.	Gewoon knopmos.
31. <i>Plagiomnium affine</i> .H.	Rondbladig boogsterremos.
32. <i>Plagiomnium cuspidatum</i> .H.	Spits boogsterremos.
33. <i>Rhynchostegium confertum</i> . F.	Boom-snavelmos.
34. <i>Rhynchostegium murale</i> .	Muur-snavelmos.
35. <i>Rhynchostegium riparioides</i> .	Waterval-snavelmos - Watervalmos.
36. <i>Tortula muralis</i> .F.	Gewoon muursterretje - Muurmos.
37. <i>Zygodon viridissimus</i> var. <i>viridissimus</i> .	Gewoon iepemos.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE]

1. <i>Lunularia cruciata</i> .H.	Halvemaantjesmos.
2. <i>Marchantia polymorpha</i> . H.	Parapluitjesmos.

MOSSENINVENTARISATIE ZUID-OEVER HOLLANDSCH DIEP.

Deelvak: KM-vak AC. 104-413. Dijk inclusief bunker; oeverbeschoeiing en deel oeverbosje.

Opnamedata: 24 september 1998 en 2 oktober 1998.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. <i>Amblystegium riparium</i> .F.	Beek-pluisdraadmos - Beekmos.
2. <i>Amblystegium serpens</i> .F.	Gewoon pluisdraadmos.
3. <i>Anisothecium varium</i> .H.	Klei-greppelmos.
4. <i>Barbula convoluta</i> .	Gewoon smaragdsteeltje.
5. <i>Barbula unguiculata</i> .	Klei-smaragdsteeltje.
6. <i>Brachythecium albicans</i> .	Bleek dikkopmos.
7. <i>Brachythecium rutabulum</i> .	Gewoon dikkopmos.
8. <i>Bryum argenteum</i> .F.	Zilver-knikmos - Zilvermos.
9. <i>Bryum capillare</i> .F.	Gedraaid knikmos.
10. <i>Calliergonella cuspidata</i> .	Gewoon puntmos.
11. <i>Ceratodon purpureus</i> .	Purpersteeltje.
12. <i>Cryphaea heteromalla</i> .F.H.	Vliermos. Rode Lijst-soort cat. 2.
13. <i>Didymodon sinuosus</i> .H.	Bros dubbeltandmos.
14. <i>Didymodon vinealis</i> H.	Muur-dubbeltandmos.
15. <i>Eurhynchium hians</i> .	Klei-snavelmos.
16. <i>Eurhynchium praelongum</i> .H .	Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
17. <i>Fissidens crassipes</i> . F.H.	Gewoon riviervedermos.
18. <i>Fissidens gymnandrus</i> .	Buse's riviervedermos.
19. <i>Fissidens taxifolius</i> .	Klei-vedermos.
20. <i>Grimmia pulvinata</i> . F.H.	Gewoon muisjesmos.
21. <i>Homalothecium sericeum</i> .F.H.	Gewoon zijdemoos.
22. <i>Hypnum cupressiforme</i> .	Gewoon klauwtjesmos.
23. <i>Leskea polycarpa</i> .	Uiterwaardmos.
24. <i>Mnium marginatum</i> . H.	Rood sterremos. Rode Lijst-sort cat. 3.
25. <i>Orthotrichum anomalum</i> .F.	Gesteelde haarmuts.
26. <i>Phascum cuspidatum</i> . F.	Gewoon knopmos.
27. <i>Plagiomnium rostratum</i> .H.	Gesnaveld boogsterremos.
28. <i>Plagiomnium undulatum</i> . H.	Gerimpeld boogsterremos.
29. <i>Schistidium apocarpum</i> .F.	Gewoon achterlichtmos.
30. <i>Tortula muralis</i> . F.	Gewoon muursterretje - Muurmos.
31. <i>Ulota crispa</i> .F.H.	Trompet-kroesmos. Rode Lijst-soort cat. 2.

LEVERMOSSEN. [HEPATICAE]

1. <i>Lophocolea bidentata</i> .	Gewoon kantmos.
2. <i>Lophocolea heterophylla</i> .	Gedrongen kantmos.

MOSSENINVENTARISATIE ZUID-OEVER HOLLANDSCH DIEP.
Deelvak: KM-vak AC: 104-414. Dijk; oeverbeschoeiing en oeverbosje.
Opnamedata: 24 september 1998 en 2 oktober 1998.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. <i>Amblystegium riparium</i> .F.	Beek-pluisdraadmos - Beekmos.
2. <i>Amblystegium serpens</i> .F.	Gewoon pluisdraadmos.
3. <i>Amblystegium tenax</i> .H.	Ondergedoken pluisdraadmos.
4. <i>Amblystegium varium</i> .	Oever-pluisdraadmos.
5. <i>Anisothecium varium</i> .	Klei-greppelmos.
6. <i>Barbula convoluta</i> .	Gewoon smaragdsteeltje.
7. <i>Barbula unguiculata</i> .	Klei-smaragdsteeltje.
8. <i>Brachythecium albicans</i> .	Bleek dikkopmos.
9. <i>Brachythecium populeum</i> . F.H.	Penseel-dikkopmos.
10. <i>Brachythecium rutabulum</i> . F.	Gewoon dikkopmos.
11. <i>Bryum argenteum</i> .	Zilver-knikmos - Zilvermos.
12. <i>Bryum capillare</i> .	Gedraaid knikmos.
13. <i>Bryum pseudotriquetrum</i> .	Veenknikmos.
14. <i>Calliergonella cuspidata</i> .	Gewoon puntmos.
15. <i>Ceratodon purpureus</i> .	Purpersteeltje.
16. <i>Cinclidotus fontinaloides</i> .	Gewoon kribbenmos.
17. <i>Cirriphyllum crassinervium</i> . H.	Bossig haarspitsmos.
18. <i>Dicranoweisia cirrata</i> .	Gewoon sikkelsterretje.
19. <i>Didymodon sinuosus</i> .H.	Bros dubbeltandmos.
20. <i>Didymodon vinealis</i> .	Muur-dubbeltandmos.
21. <i>Eurhynchium hians</i> .	Klei-snavelmos.
22. <i>Eurhynchium praelongum</i> .	Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
23. <i>Eurhynchium speciosum</i> .	Moeras-snavelmos.
24. <i>Fissidens arnoldii</i> .F.H.	Arnold's rivierverdermos. Rode Lijst-soort cat.4.
25. <i>Fissidens crassipes</i> .	Gewoon riviervedermos.
26. <i>Fissidens gracilifolius</i> . H.	Kalksteen-vedermos.
27. <i>Funaria hygrometrica</i> .	Gewoon krulmos.
28. <i>Grimmia pulvinata</i> .F.	Gewoon muisjesmos.
29. <i>Homalothecium lutescens</i> . H.	Geel zijdemos.
30. <i>Homalothecium seiceum</i> . H.	Gewoon zijdemos.
31. <i>Hypnum cupressiforme</i> .	Gewoon klauwtjesmos.
32. <i>Leptobryum pyriforme</i> .	Slankmos.
33. <i>Leskea polycarpa</i> .F.	Uiterwaardmos.
34. <i>Orthotrichum affine</i> . F.	Gewone haarmuts.
35. <i>Orthotrichum diaphanum</i> . F.	Grijze haarmuts.
36. <i>Orthotrichum pulchellum</i> .F.	Gekroesde haarmuts.
37. <i>Plagiomnium affine</i> .	Rondbladig boogsterremos.
38. <i>Plagiomnium cuspidatum</i> .	Spits boogsterremos.
39. <i>Pottia davalliana</i> var. <i>conica</i> . F.H.	Dwerg-kleimos.
40. <i>Rhynchostegium confertum</i> .F.	Boom-snavelmos.
41. <i>Rhynchostegium murale</i> .	Muur-snavelmos.
42. <i>Schistidium apocarpum</i> .F.	Gewoon achterlichtmos.
43. <i>Tortula muralis</i> . F.	Gewoon muursterretje - Muurmos.
44. <i>Ulota bruchii</i> . F.	Knots-kroesmos.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE]

1. <i>Lophocolea bidentata</i> .	Gewoon kantmos.
2. <i>Lophocolea heterophylla</i> .	Gedrongen kantmos.
3. <i>Lunularia cruciata</i> .	Halvemaantjesmos.
4. <i>Marchantia polymorpha</i> .	Parapluitjesmos.
5. <i>Riccia fluitans</i> .	Gewoon watervorkje.

MOSSENINVENTARISATIE ZUID-OEVER HOLLANDSCH DIEP.
 Deelvak KM-vak AC 105-414. Dijk; oeverbeschoeiing en oeverbosje.
 Opnamedata: 2 oktober, 9 oktober en 16 oktober 1998.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. Amblystegium riparium.F.	Beek-pluisdraadmos - Beekmos.
2. Amblystegium serpens.F.	Gewoon pluisdraadmos.
3. Amblystegium varium.	Oever-pluisdraadmos.
4. Anisothecium schreberianum. H.	Hakig greppelmos.
5. Anisothecium varium.H.	Klei-greppelmos.
6. Aulacomnium androgynym.H.	Gewoon knopjesmos.
7. Barbula convoluta.	Gewoon smaragdsteeltje.
8. Barbula unguiculata.	Klei-smaragdsteeltje.
9. Brachythecium albicans.	Bleek dikkopmos.
10. Brachythecium rutabulum.F.	Gewoon dikkopmos.
11. Brachythecium salebrosum. F.H.	Glad dikkopmos.
12. Bryoerythrophyllum recurvirostre.	F.H.Oranjesteeltje.
13. Bryum argenteum. F.	Zilver-knikmos - Zilvermos.
14. Bryum barnesii.	Geel korreltjes-knikmos.
15. Bryum capillare. F.	Gedraaid knikmos.
16. Bryum pseudotriquetrum. H.	Veenknikmos.
17. Calliergonella cuspidata. H.	Gewoon puntmos.
18. Ceratodon purpureus.	Purpersteeltje.
19. Cinclidotus fontinaloides.	Gewoon kribbenmos.
20. Cinclidotus riparius.	Langsteel-kribbenmos.
21. Cirriphyllum crassinervium.H.	Bossig haarspitsmos.
22. Dicranoweisia cirrata.H.	Gewoon sikkelsterretje.
23. Dicranum scoparium.	Gewoon gaffeltandmos.
24. Didymodon sinuosus. H.	Bros dubbeltandmos.
25. Didymodon vinealis.	Muur-dubbeltandmos.
26. Eurhynchium hians.	Klei-snavelmos.
27. Eurhynchium praelongum. H.	Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
28. Eurhynchium speciosum.	Moeras-snavelmos.
29. Fissidens adianthoides.H.	Groot veenvedermos.Rode Lijst-soort cat.3.
30. Fissidens bryoides. H.	Gezoomd vedermos.
31. Fissidens crassipes. F.	Gewoon riviervedermos.
32. Fissidens gymnandrus. F.	Buse's riviervedermos.
33. Fissidens incurvus. F.H.	Gekromd vedermos.
34. Fissidens taxifolius. H.	Klei-vedermos.
35. Fontinalis antipyretica.H.	Bronmos.
36. Funaria hygrometrica.	Gewoon krulmos.
37. Grimmia pulvinata. F.H.	Gewoon muisjesmos.
38. Homalia trichomanoides. F.H.	Spatelmos. Rode Lijst-soort cat.3.
39. Homalothecium sericeum.F.H.	Gewoon zijdemos.
40. Hypnum cupressiforme. H.	Gewoon klauwtjesmos.
41. Isothecium alopecuroides.H.	Recht palmpjesmos.Rode Lijst-soort cat.3.
42. Leskea polycarpa.F.	Uiterwaardmos.
43. Mnium marginatum. H.	Rood sterremos. Rode Lijst-soort cat. 3.
44. Orthotrichum affine.F.	Gewone haarmuts.
45. Orthotrichum anomalum.F.H.	Gesteelde haarmuts.
46. Orthotrichum diaphanum.F.	Grijze haarmuts.
47. Phascum cuspidatum. F.	Gewoon knopmos.
48. Plagiomnium affine.	Rondbladig boogsterremos.
49. Plagiomnium cuspidatum.	Spits boogsterremos.
50. Plagiomnium rostratum.	Gesnaveld boogsterremos.
51. Plagiomnium undulatum.	Gerimpeld boogsterremos.
52. Pottia davalliana var. conica.F.H.	Dwerg-kleimos.
53. Pottia truncata var. major.F.H.	Gewoon kleimos.
54. Rhizomnium punctatum.	Gewoon viltsterremos.
55. Rhynchostegium confertum.F.H.	Boom-snavelmos.
56. Rhynchostegium murale.	Muur-snavelmos.
57. Rhytidiadelphus squarrosus.H.	Gewoon haakmos.

58. <i>Schistidium apocarpum</i> .F.H.	Gewoon achterlichtmos.
59. <i>Scleropodium cespitans</i> .H.	Vossestaartmos.
60. <i>Tortula calcicolens</i> .H.F.	Klein duinsterretje.
61. <i>Tortula intermedia</i> .H.	Middelst muursterretje.
62. <i>Tortula laevipila</i> . F.H.	Boomsterretje. Rode Lijst-soort cat. 3.
63. <i>Tortula muralis</i> . F.	Gewoon muursterretje - Muurmos.
64. <i>Tortula ruralis</i> var. <i>ruraliformis</i> .H.	Groot duinsterretje.
65. <i>Zygodon viridissimus</i> var. <i>viridissimus</i> . H.	Gewoon iepemos.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE]

1. <i>Lophocolea bidentata</i> .	Gewoon kantmos.
2. <i>Lophocolea heterophylla</i> .	Gedrongen kantmos.
3. <i>Marchantia polymorpha</i> . H.	Parapluutjesmos.
4. <i>Lunularia cruciata</i> . H.	Halvemaantjesmos.
5. <i>Pellia endiviifolia</i> .H.	Gekroesde pellia.
6. <i>Frullania dilatata</i> . H.	Helm roestmos. Rode Lijst-soort cat. 3.

MOSSENINVENTARISATIE ZUID OEVER HOLLANDSCH DIEP.

Deelvak: KM-vak: AC. 106-414. Dijk, oeverbeschoeiing en oeverzone met oeverbosje deels geknotte wilgen.

Opnamedata: 30/10 '98, 20/11 '98 en 11/12 '98.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. Amblystegium fluviatile. H.	Rivierpluisdraadmos.
2. Amblystegium riparium. H.	Beek-pluisdraadmos - Beekmos.
3. Amblystegium serpens. F.	Gewoon pluisdraadmos.
4. Amblystegium tenax.	Ondergedoken pluisdraadmos.
5. Amblystegium varium. H.	Oever-pluisdraadmos.
6. Anisothecium varium.	Klei-greppelmos.
7. Aulacomnium androgynum.	Gewoon knopjesmos.
8. Barbula convoluta.	Gewoon smaragdsteeltje.
9. Barbula unguiculata.	Klei-smaragdsteeltje.
10. Brachythecium albicans.	Bleek dikkopmos.
11. Brachythecium rutabulum.	Gewoon dikkopmos.
12. Bryum argenteum.	Zilver-knikmos - Zilvermos.
13. Bryum barnesii.	Geel korreltjes-knikmos.
14. Bryum capillare. H.F.	Gedraaid knikmos.
15. Calliergonella cuspidata.	Gewoon puntmos.
16. Ceratodon purpureus.	Purpersteeltje.
17. Cinclidotus fontinaloides. H.F.	Gewoon kribbenmos.
18. Cinclidotus riparius. H.	Langsteel-kribbenmos.
19. Dicranoweisia cirrata. F.	Gewoon sikkelsterretje.
20. Didymodon nicholsonii. H.	--
21. Didymodon sinuosus. H.	Bros dubbeltandmos.
22. Didymodon trifarius. H.	Breedbladig dubbeltandmos.
23. Didymodon vinealis. H.	Muur-dubbeltandmos.
24. Eurhynchium hians.	Klei-snavelmos.
25. Eurhynchium praelongum. H.	Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
26. Eurhynchium speciosum.	Moeras-snavelmos.
27. Fissidens adianthoides. H.	Groot veenvedermos. Rode Lijst-soort cat. 3.
28. Fissidens crassipes. H.F.	Gewoon riviervedermos.
29. Fissidens gracilifolius. F.H.	Kalksteen-vedermos.
30. Fissidens gymnanthus. F.	Buse's riviervedermos.
31. Fissidens taxifolius.	Klei-vedermos.
32. Fontinalis antipyretica. H.	Bronmos. [Cymbifolia vorm en smalbladige vorm].
33. Grimmia pulvinata. F.	Gewoon muisjesmos.
34. Homalia trichomanoides. F.	Spatelmos. Rode Lijst-soort cat. 3.
35. Homalothecium sericeum. H.	Gewoon zijdemoos.
36. Hygrohypnum luridum. H.	Schijn-klauwtjesmos.
37. Hypnum cupressiforme. F.	Gewoon klauwtjesmos.
38. Leptobryum pyriforme.	Slankmos.
39. Leskea polycarpa. F.	Uiterwaardmos.
40. Mnium marginatum.	Rood sterremos. Rode Lijst-soort cat. 3.
41. Octodiceras fontanum. H.	Ondergedoken vedermos.
42. Orthotrichum affine. F.	Gewone haarmuts.
43. Orthotrichum anomalum. F.	Gesteelde haarmuts.
44. Orthotrichum cupulatum. F.H.	Bleke haarmuts.
45. Orthotrichum diaphanum. H.F.	Grijze haarmuts.
46. Phascum cuspidatum.	Gewoon knopmos.
47. Plagiomnium affine.	Rondbladig boogsterremos.
48. Plagiomnium cuspidatum.	Spits boogsterremos.
49. Plagiomnium rostratum. F.H.	Gesnaveld boogsterremos.
50. Plagiomnium undulatum.	Gerimpeld boogsterremos.
51. Pottia davalliana var. conica. F.H.	Dwerg-kleimos.
52. Rhynchostegium confertum. H.F.	Boom-snavelmos.
53. Rhynchostegium murale. H.F.	Muur-snavelmos.
54. Rhynchostegium riparioides. H.	Waterval-snavelmos - Watervalmos.
55. Rhytidiadelphus squarrosus. H.	Gewoon haakmos.
56. Schistidium apocarpum. H.	Gewoon achterlichtmos.

57. *Schistidium rivulare*.
58. *Thamnobryum alopecurum*. H.
59. *Tortula laevipila*. F.H.
60. *Tortula latifolia*. H.
61. *Tortula muralis*. F.
62. *Tortula ruralis* var. *ruraliformis*.
63. *Zygodon viridissimus* var. *vir.* H.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE]

1. *Conocephalum conicum*. H.
2. *Lophocolea bidentata*.
3. *Lunularia cruciata*.
4. *Marchantia polymorpha*.
5. *Pellia endiviifolia*.
6. *Radula complanata*. H.

- Rivier-achterlichtmos.
 Struikmos.
 Boomsterretje. Rode Lijst-soort cat. 3.
 Riviersterretje.
 Gewoon muursterretje - Muurmos.
 Groot duinsterretje.
 Gewoon iepemos.

- Kegelmos.
 Gewoon kantmos.
 Halvemaantjesmos.
 Parapluutjesmos.
 Gekroesde pellia.
 Schijfjesmos. Rode Lijst-soort cat. 3.

MOSSENINVENTARISATIE ZUIDELIJKE OEVER AMER. KM-vak AC.: 107-414. Dijk, oeverzone en oeverbeschoeiing inclusief haven Lage Zwaluwe. Opname data: 22/12 1998 en 2/1 1999.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. Amblystegium fluviatile.H.	Rivier-pluisdraadmos.
2. Amblystegium riparium. H.F.	Beek-pluisdraadmos - Beekmos.
3. Amblystegium serpens.	Gewoon pluisdraadmos.
4. Amblystegium varium.H.F.	Oever-pluisdraadmos.
5. Barbula convoluta.	Gewoon smaragdsteeltje.
6. Barbula hornschuchiana. H.	Vergeten smragdsteeltje.
7. Barbula unguiculata.	Klei-smaragdsteeltje.
8. Brachythecium albicans.	Bleek dikkopmos.
9. Brachythecium rutabulum. F.	Gewoon dikkopmos.
10. Bryum argenteum. F.	Zilver-knikmos - Zilvermos.
11. Bryum barnesii.H.	Geel korreltjes-knikmos.
12. Bryum capillare. F.	Gedraaid knikmos.
13. Calliergonella cuspidata.	Gewoon puntmos.
14. Ceratodon purpureus. F. H.	Purpersteeltje.
15. Cinclidotus fontinaloides.	Gewoon kribbenmos.
16. Cinclidotus riparius.	Langsteel-kribbenmos.
17. Dicranoweisia cirrata. F.	Gewoon sikkelderretje.
18. Didymodon nicholsonii.	---
19. Didymodon sinuosus.	Bros dubbeltandmos.
20. Didymodon trifarius.	Breedbladig dubbeltandmos.
21. Drepanocladus aduncus. H.	Gewoon sikkemos.
22. Eurhynchium hians.	Klei-snavelmos.
23. Eurhynchium praelongum. H.	Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
24. Eurhynchium specuisum.	Moeras-snavelmos.
25. Fissidens crassipes. F.	Gewoon riviervedermos.
26. Fissidens gracilifolius. F.	Kalksteen-vedermos.
27. Fissidens gymnandrus.	Buse's riviervedermos.
28. Fissidens taxifolius. H.	Klei-vedermos.
29. Funaria hygrometrica. F.	Gewoon krulmos.
30. Grimmia pulvinata. F.	Gewoon muisjesmos.
31. Homalia trichomanoides.	Spatelmos. Rode Lijst-soort cat. 3.
32. Homalothecium sericeum.	Gewoon zijdemos.
33. Hypnum cupressiforme. F.H.	Gewoon klauwtjesmos.
34. Leskea polycarpa. F.	Uiterwaardmos.
35. Mnium marginatum.	Rood sterremos. Rode Lijst-soort cat. 3.
36. Octodiceras fontanum.	Ondergedoken vedermos.
37. Orthotrichum affine. H.F.	Gewone haarmuts.
38. Orthotrichum anomalum. H.F.	Gesteelde haarmuts.
39. Orthotrichum diaphanum. H.F.	Grijze haarmuts.
40. Plagiomnium affine.	Rondbladig boogsterremos.
41. Plagiomnium cuspidatum. H.	Spits boogsterremos.
42. Plagiomnium elatum.H.	Geel boogsterremos. Rode Lijst-soort cat. 3.
43. Plagiomnium rostratum.	Gesnaveld boogsterremos.
44. Plagiomnium undulatum.	Gerimpeld boogsterremos.
45. Pohlia lescuriana. H.	Rood knolletjes-peermos.
46. Rhynchostegium confertum. F.	Boom-snavelmos.
47. Rhynchostegium murale.	Muur-snavelmos.
48. Rhynchostegium riparioides.F.	Waterval-snavelmos - Watervalmos.
49. Rhytidiadelphus squarrosus.	Gewoon haakmos.
50. Schistidium apocarpum. F.	Gewoon achterlichtmos.
51. Schistidium rivulare.	Rivier-achterlichtmos.
52. Tortula muralis. F.	Gewoon muursterretje - Muurmos.
53. Zygodon viridissimus var. viridissimus.	Gewoon iepemos.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE]

1. Conocephalum conicum. H.	Kegelmos.
2. Frullania dilatata. H.	Helm roestmos. Rode Lijst-soort cat. 3.

3. *Lophocolea bidentata*. H.
4. *Lophocolea heterophylla*. H.
5. *Lunularia cruciata*.
6. *Pellia endiviifolia*.

Gewoon kantmos.
Gedrongen kantmos.
Halvemaantjesmos.
Gekroesde pella.

MOSSENINVENTARISATIE ZUID-OEVER AMER.

Deelvak: KM-vak AC.: 108-414. Dijk en oeverzone met oeverbosjes.

Opname datum: 23 juli 1998.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. <i>Amblystegium riparium</i> . F.	Beek-pluisdraadmos - Beekmos.
2. <i>Amblystegium serpens</i> .	Gewoon pluisdraadmos.
3. <i>Barbula convoluta</i> .	Gewoon smaragdsteeltje.
4. <i>Barbula unguiculata</i> . H.	Klei-smaragdsteeltje.
5. <i>Brachythecium rutabulum</i> .	Gewoon dikkopmos.
6. <i>Brachythecium salebrosum</i> .	Glad dikkopmos.
7. <i>Bryoerythrophyllum recurvirostre</i> .F.H.	Oranjesteeltje.
8. <i>Bryum argenteum</i> .	Zilver-knikmos - Zilvermos.
9. <i>Bryum capillare</i> .	Gedraaid knikmos.
10. <i>Calliergonella cuspidata</i> .	Gewoon puntmos.
11. <i>Ceratodon purpureus</i> .	Purpersteeltje.
12. <i>Cinclidotus riparius</i> .	Langsteel-kribbenmos.
13. <i>Dicranoweisia cirrata</i> .H.	Gewoon sikkelderretje.
14. <i>Didymodon sinuosus</i> .	Bros dubbeltandmos.
15. <i>Didymodon tophaceus</i> .H.	Tuf-dubbeltandmos.
16. <i>Eurhynchium praelongum</i> .	Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
17. <i>Eurhynchium speciosum</i> .	Moeras-snavelmos.
18. <i>Fissidens gymnandrus</i> .	Buse's riviervedermos.
19. <i>Fissidens taxifolius</i> .	Klei-vedermos.
20. <i>Funaria hygrometrica</i> . F.	Gewoon krulmos.
21. <i>Grimmia pulvinata</i> .	Gewoon muisjesmos.
22. <i>Homalia trichomanoides</i> .	Spatelmos. Rode Lijst-soort cat. 3.
23. <i>Hygrohypnum luridum</i> .	Schijn-klauwtjesmos.
24. <i>Hypnum cupressiforme</i> .	Gewoon klauwtjesmos.
25. <i>Leskea polycarpa</i> .F.	Uiterwaardmos.
26. <i>Mnium marginatum</i> .	Rood sterremos. Rode Lijst-soort cat. 3.
27. <i>Orthotrichum affine</i> .F.	Gewone haarmuts.
28. <i>Orthotrichum diaphanum</i> . F.	Grijze haarmuts.
29. <i>Orthotrichum pulchellum</i> .	Gekroesde haarmuts.
30. <i>Plagiomnium affine</i> .	Rondbladig boogsterremos.
31. <i>Plagiomnium undulatum</i> .	Gerimpeld boogsterremos.
32. <i>Pottia truncata</i> var. <i>major</i> . F.H.	Gewoon-kleimos.
33. <i>Rhynchostegium confertum</i> .F.	Boom-snavelmos.
34. <i>Rhynchostegium murale</i> .	Muur-snavelmos.
35. <i>Tortula laevipila</i> . Boomsterretje.	Rode Lijst-soort cat. 3.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE]

1. <i>Lophocolea bidentata</i> .	Gewoon kantmos.
2. <i>Lunularia cruciata</i> .	Halvemaantjesmos.
3. <i>Marchantia polymorpha</i> .	Parapluitjesmos.
4. <i>Pellia endiviifolia</i> .	Gekroesde pellia.

MOSSENINVENTARISATIE ZUID-OEVER AMER.

Deelvak: KM-vak AC.: 109-414. Dijk, oeverzone met oeverbosjes.

Opnamedatum: 14 mei 1998.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. <i>Amblystegium fluviatile</i> .H.	Rivier-pluisdraadmos.
2. <i>Amblystegium riparium</i> . F.H.	Beek-pluisdraadmos - Beekmos.
3. <i>Amblystegium serpens</i> .F.	Gewoon pluisdraadmos.
4. <i>Aulacomnium androgynum</i> .	Gewoon knopjesmos.
5. <i>Barbula convoluta</i> .	Gewoon smaragdsteeltje.
6. <i>Barbula unguiculata</i> .	Klei-smaragdsteeltje.
7. <i>Brachythecium albicans</i> .	Bleek dikkopmos.
8. <i>Brachythecium rutabulum</i> . H.	Gewoon dikkopmos.
9. <i>Brachythecium salebrosum</i> . F.H.	Glad dikkopmos.
10. <i>Bryum argenteum</i> .	Zilver-knikmos - Zilvermos.
11. <i>Bryum capillare</i> . F.H.	Gedraaid knikmos.
12. <i>Calliergonella cuspidata</i> .	Gewoon puntmos.
13. <i>Ceratodon purpureus</i> .	Purpersteeltje.
14. <i>Cinclidotus fontinaloides</i> .	Gewoon kribbenmos.
15. <i>Cinclidotus riparius</i> .	Langsteel-kribbenmos.
16. <i>Cirriphyllum crassinervium</i> .H.	Bossig haarspitsmos.
17. <i>Didymodon sinuosus</i> .	Bros dubbeltandmos.
18. <i>Drepanocladus uncinatus</i> . F.H.	Geplooid sikkemos.
19. <i>Eurhynchium praelongum</i> .	Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
20. <i>Eurhynchium speciosum</i> .	Moeras-snavelmos.
21. <i>Fissidens crassipes</i> . H.	Gewoon riviervedermos.
22. <i>Fisseidens gracilifolius</i> .	Kalksteen-vedermos.
23. <i>Fissidens gymnandrus</i> .	Buse's riviervedermos.
24. <i>Fissidens incurvus</i> . F.H.	Gekromd vedermos.
25. <i>Fissidens taxifolius</i> .	Klei-vedermos.
26. <i>Funaria hygrometrica</i> . F.	Gewoon krulmos.
27. <i>Grimmia pulvinata</i> . F.	Gewoon muisjesmos.
28. <i>Homalia trichomanoides</i> . F.H.	Spatelmos. Rode Lijst-soort cat. 3.
29. <i>Homalothecium sericeum</i> . F.H.	Gewoon zijdemoos.
30. <i>Hypnum cupressiforme</i> . F.H.	Gewoon klauwtjesmos.
31. <i>Leskea polycarpa</i> . F.	Uiterwaardmos.
32. <i>Mnium marginatum</i> . H.	Rood sterremos. Rode Lijst-soort cat. 3.
33. <i>Orthotrichum affine</i> . F.	Gewone haarmuts.
34. <i>Orthotrichum anomalum</i> . F.	Gesteelde haarmuts.
35. <i>Orthotrichum diaphanum</i> . F.	Grijze haarmuts.
36. <i>Orthotrichum pulchellum</i> . F.H.	Gekroesde haarmuts.
37. <i>Orthotrichum tenellum</i> . F.H.	Slanke haarmuts. Rode Lijst-soort cat. 2.
38. <i>Plagiomnium affine</i> . H.	Rondbladig boogsterremos.
39. <i>Plagiomnium cuspidatum</i> . H.	Spits boogsterremos.
40. <i>Plagiomnium rostratum</i> .H.	Gesnaveld boogsterremos.
41. <i>Plagiomnium undulatum</i> . H.	Gerimpeld boogsterremos.
42. <i>Rhynchostegium confertum</i> . F.H.	Boom-snavelmos.
43. <i>Rhynchostegium murale</i> .	Muur-snavelmos.
44. <i>Rhynchostegium riparoides</i> . H.	Waterval-pluisdraadmos - Watervalmos.
45. <i>Schistidium apocarpum</i> . F.	Gewoon achterlichtmos.
46. <i>Tortula laevipila</i> . F.H.	Boomsterretje. Rode Lijst-soort cat.3.
47. <i>Tortula muralis</i> . F.	Gewoon muursterretje - Muurmos.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE]

1. <i>Lophocolea bidentata</i> .	Gewoon kantmos.
2. <i>Lophocolea heterophylla</i> .	Gedrongen kantmos.
3. <i>Lunularia cruciata</i> . H.	Halvemaantjesmos.
4. <i>Pellia endiviifolia</i> . H.	Gekroesde pellia.
5. <i>Frullania dilatata</i> .	Helm roestmos. Rode Lijst-soort cat. 3.

MOSSENINVENTARISATIE ZUID-OEVER AMER.

Deelvak: KM-vak AC.: 110-414. Deel van de dijk en deel oeverzone, naast oostelijk deel Gat van Den Ham.

Opname datum: 21 maart 1998.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. <i>Amblystegium riparium</i> . F.	Beek-pluisdraadmos - Beekmos.
2. <i>Amblystegium serpens</i> . F.	Gewoon pluisdraadmos.
3. <i>Anisothecium varium</i> . F.H.	Klei-greppelmos.
4. <i>Barbula convoluta</i> . F.	Gewoon smaragdsteeltje.
5. <i>Barbula hornschuchiana</i> .	Vergeten smaragdsteeltje.
6. <i>Barbula unguiculata</i> .	Klei-smaragdsteeltje.
7. <i>Brachythecium albicans</i> .	Bleek dikkopmos.
8. <i>Brachythecium rutabulum</i> . F.	Gewoon dikkopmos.
9. <i>Brachythecium salebrosum</i> .	Glad dikkopmos.
10. <i>Bryum argenteum</i> .	Zilver-knikmos - Zilvermos.
11. <i>Bryum barnesii</i> .	Geel korreltjes-knikmos.
12. <i>Bryum bicolor</i> .	Grof korreltjes-knikmos.
13. <i>Bryum caespiticium</i> .	Zodeknikmos.
14. <i>Bryum capillare</i> . F.	Gedraaid knikmos.
15. <i>Ceratodon purpureus</i> . F.	Purpersteeltje.
16. <i>Dicranoweisia cirrata</i> . F.	Gewoon sikkelderretje.
17. <i>Dicranum scoparium</i> .	Gewoon gaffeltandmos.
18. <i>Eurhynchium hians</i> .	Klei-snavelmos.
19. <i>Eurhynchium praelongum</i> .	Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
20. <i>Eurhynchium speciosum</i> .	Moeras-snavelmos.
21. <i>Fissidens gymnandrus</i> . H.	Buse's riviervedermos.
22. <i>Funaria hygrometrica</i> . F.	Gewoon krulmos.
23. <i>Grimmia pulvinata</i> . F.	Gewoon muisjesmos.
24. <i>Homalothecium sericeum</i> . H.	Gewoon zijdemoos.
25. <i>Hypnum cupressiforme</i> . F.	Gewoon klauwtjesmos.
26. <i>Leskea polycarpa</i> . F.H.	Uiterwaardmos.
27. <i>Orthotrichum affine</i> . H.F.	Gewone haarmuts.
28. <i>Orthotrichum cupulatum</i> . H.F.	Bleke haarmuts.
29. <i>Orthotrichum diaphanum</i> . F.	Grijze haarmuts.
30. <i>Orthotrichum lyellii</i> . H.	Broedknop-haarmuts. Rode Lijst-soort cat. 3.
31. <i>Phascum cuspidatum</i> . F.	Gewoon knopmos.
32. <i>Pottia truncata</i> var. <i>truncata</i> . F.	Gewoon kleimos.
33. <i>Rhynchostegium confertum</i> . F.H.	Boom-snavelmos.
34. <i>Schistidium apocarpum</i> .	Gewoon achterlichtmos.
35. <i>Tortula laevipila</i> . H.	Boomsterretje. Rode Lijst-soort cat. 3.
36. <i>Tortula muralis</i> . F.	Gewoon muursterretje - Muurmos.
37. <i>Ulota bruchii</i> . H.F.	Knots-kroesmos. Rode Lijst-soort cat. 3.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE]

1. <i>Frullania dilatata</i> . H.	Helm roestmos. Rode Lijst-soort cat. 3.
2. <i>Lophocolea heterophylla</i> .	Gedrongen kantmos.
3. <i>Lunularia cruciata</i> . H.	Halvemaantjesmos.
4. <i>Marchantia polymorpha</i> . H.	Parapluitjesmos.

MOSSENINVENTARISATIE ZUID-OEVER AMER.

Deelvak: KM-vak AC.: 110-415. Dijk, oever en oeverzone, waarin wilgenbosjes en rietvelden.
Opnamedata: 13 maart en 21 maart 1998.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. <i>Amblystegium fluviatile</i> . H.	Rivier-pluisdraadmos.
2. <i>Amblystegium riparium</i> . F.H.	Beek-pluisdraadmos - Beekmos.
3. <i>Amblystegium serpens</i> . F.	Gewoon pluisdraadmos.
4. <i>Aulacomnium androgynum</i> . H.	Gewoon knopjesmos.
5. <i>Brabula convoluta</i> .	Gewoon smaragdsteeltje.
6. <i>Brabula unguiculata</i> .	Klei-smaragdsteeltje.
7. <i>Brachythecium albicans</i> .	Bleek dikkopmos.
8. <i>Brachythecium rutabulum</i> .	Gewoon dikkopmos.
9. <i>Bryum argenteum</i> .	Zilver-knikmos - Zilvermos.
10. <i>Bryum barnesii</i> .	Geel korreltjes-knikmos.
11. <i>Bryum caespiticium</i> . H.	Zodeknikmos.
12. <i>Bryum capillare</i> . F.	Gedraaid knikmos.
13. <i>Calliergonella cuspidata</i> .	Gewoon puntmos.
14. <i>Ceratodon purpureus</i> .	Purpersteeltje.
15. <i>Cinclidotus riparius</i> . H.	Langsteel-kribbenmos.
16. <i>Dicranoweisia cirrata</i> .	Gewoon sikkelsterretje.
17. <i>Eurhynchium hians</i> .	Klei-snavelmos.
18. <i>Eurhynchium praelongum</i> . H.	Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
19. <i>Eurhynchium speciosum</i> .	Moeras-snavelmos.
20. <i>Fissidens adianthoides</i> . H.	Groot veenvedermos. Rode Lijst-soort cat. 3.
21. <i>Fissidens taxifolius</i> . H.	Klei-vedermos.
22. <i>Grimmia pulvinata</i> . F.H.	Gewoon muisjesmos.
23. <i>Homalothecium lutescens</i> . H.	Geel zijdemoos.
24. <i>Homalothecium sericeum</i> . H.	Gewoon zijdemoos.
25. <i>Hypnum cupressiforme</i> .	Gewoon klauwtjesmos.
26. <i>Leskea polycarpa</i> . H.F.	Uiterwaardmos.
27. <i>Mnium marginatum</i> . H.	Rood sterremos. Rode Lijst-soort cat. 3.
28. <i>Orthotrichum affine</i> . F.	Gewone haarmuts.
29. <i>Orthotrichum anomalum</i> . F.H.	Gesteelde haarmuts.
30. <i>Orthotrichum cupulatum</i> . F.H.	Bleke haarmuts.
31. <i>Orthotrichum diaphanum</i> . F.	Grijze haarmuts.
32. <i>Orthotrichum lyellii</i> .	Broedknop-haarmuts. Rode Lijst-soort cat. 3.
33. <i>Plagiomnium affine</i> . H.	Rondbladig boogsterremos.
34. <i>Plagiomnium cuspidatum</i> . H.	Spits boogsterremos.
35. <i>Rhynchostegium confertum</i> .	Boom-snavelmos.
36. <i>Rhynchostegium murale</i> . H.	Muur-snavelmos.
37. <i>Schistidium apocarpum</i> . F.H.	Gewoon achterlichtmos.
38. <i>Scleropodium cespitans</i> . H.	Vossestaartmos.
39. <i>Thamnobryum alopecurum</i> . H.	Struikmos.
40. <i>Tortula laevipila</i> . H.	Boomsterretje. Rode Lijst-soort cat. 3.
41. <i>Tortula latifolia</i> . H.	Riviersterretje.
42. <i>Tortula muralis</i> . F.	Gewoon muursterretje - Muurmos.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE]

1. <i>Lophocolea bidentata</i> .	Gewoon kantmos.
2. <i>Lophocolea heterophylla</i> .	Gedrongen kantmos.
3. <i>Lunularia cruciata</i> . H.	Halvemaantjesmos.
4. <i>Marchantia polymorpha</i> . H.	Parapluitjesmos.

MOSSENINVENTARISATIE ZUID-OEVER AMER.

Deelvak KM-vak AC.: 111-415. Dijk, oeverzone met wilgenbosjes en rietvelden.

Datum opname: 19 april 1998.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. <i>Amblystegium fluviatile</i> .	Rivier-pluisdraadmos.
2. <i>Amblystegium riparium</i> . F.	Beek-pluisdraadmos - Beekmos.
3. <i>Amblystegium serpens</i> . F.	Gewoon pluisdraadmos.
4. <i>Brachythecium rutabulum</i> .	Gewoon dikkopmos.
5. <i>Brachythecium salebrosum</i> .	Glad dikkopmos.
6. <i>Bryum argenteum</i> .	Zilver-knikmos - Zilvermos.
7. <i>Bryum capillare</i> . F.	Gedraaid knikmos.
8. <i>Calliergonella cuspidata</i> .	Gewoon puntmos.
9. <i>Ceratodon purpureus</i> .	Purpersteeltje.
10. <i>Cinclidotus fontinaloides</i> .	Gewoon kribbenmos.
11. <i>Cinclidotus riparius</i> .	Langsteel-kribbenmos.
12. <i>Dicranoweisia cirrata</i> . F.	Gewoon sikkelsterretje.
13. <i>Didymodon sinuosus</i> .	Bros dubbeltandmos.
14. <i>Didymodon vinealis</i> . H.	Muur-dubbeltandmos.
15. <i>Eurhynchium praelongum</i> .	Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
16. <i>Fissidens gymnandrus</i> . H.	Buse's riviervedermos.
17. <i>Fissidens taxifolius</i> .	Klei-vedermos.
18. <i>Grimmia pulvinata</i> . F.	Gewoon muisjesmos.
19. <i>Homalia trichomanoides</i> .	Spatelmos. Rode Lijst-soort cat. 3.
20. <i>Homalothecium lutescens</i> .	Geel zijdemoos.
21. <i>Homalothecium sericeum</i> .	Gewoon zijdemoos.
22. <i>Hypnum cupressiforme</i> .	Gewoon klauwtjesmos.
23. <i>Leskea polycarpa</i> . F.	Uiterwaardmos.
24. <i>Mnium marginatum</i> .	Rood sterremos. Rode Lijst-soort cat. 3.
25. <i>Orthotrichum affine</i> . F.	Gewone haarmuts.
26. <i>Orthotrichum anomalum</i> . F.	Gesteelde haarmuts.
27. <i>Orthotrichum cupulatum</i> . F.	Bleke haarmuts.
28. <i>Orthotrichum diaphanum</i> . F.	Grijze haarmuts.
29. <i>Orthotrichum lyellii</i> . H.	Broedknop-haarmuts. Rode Lijst-soort cat. 3.
30. <i>Plagiomnium affine</i> .	Rondbladig boogsterremos.
31. <i>Plagiomnium cuspidatum</i> .	Spits boogsterremos.
32. <i>Plagiomnium rostratum</i> .	Gesnaveld boogsterremos.
33. <i>Plagiomnium undulatum</i> .	Gerimpeld boogsterremos.
34. <i>Rhynchostegium confertum</i> . F.	Boom-snavelmos.
35. <i>Schistidium apocarpum</i> . F.	Gewoon achterlichtmos.
36. <i>Scleropodium cespitans</i> .	Vossestaartmos.
37. <i>Thamnobryum alopecurum</i> .	Struikmos.
38. <i>Tortula calcicolens</i> . H.	Klein duinsterretje.
39. <i>Tortula laevipila</i> . F.	Boomsterretje. Rode Lijst-soort cat. 3.
40. <i>Tortula muralis</i> . F.	Gewoon muursterretje - Muurmos.
41. <i>Ulota bruchii</i> . F.H.	Knots-kroesmos. Rode Lijst-soort cat. 3.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE]

1. <i>Lophocolea bidentata</i> .	Gewoon kantmos.
2. <i>Lophocolea heterophylla</i> .	Gedrongen kantmos.
3. <i>Lunularia cruciata</i> .	Halve maantjesmos.
4. <i>Pellia endiviifolia</i> . H.	Gekroesde pellia.

MOSSENINVENTARISATIE ZUID-OEVER AMER.

Deelvak: KM-vak AC.: 111-414. Dijk, oeverzone met wilgenbosjes.

Opname datum: 28 maart 1998.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. Amblystegium fluviatile.	Rivier-pluisdraadmos.
2. Amblystegium riparium. F.	Beek-pluisdraadmos - Beekmos.
3. Amblystegium serpens. F.	Gewoon pluisdraadmos.
4. Amblystegium varium. H.	Oever-pluisdraadmos.
5. Aulacomnium androgynum.	Gewoon knopjesmos.
6. Barbula convoluta.	Gewoon smaragdsteeltje.
7. Brachythecium albicans.	Bleek dikkopmos.
8. Brachythecium rutabulum.	Gewoon dikkopmos.
9. Bryum capillare. F.	Gedraaid knikmos.
10. Calliergonella cuspidata.	Gewoon puntmos.
11. Ceratodon purpureus.	Purpersteeltje.
12. Cinclidotus fontinaloides.H.	Gewoon kribbenmos.
13. Cinclidotus riparius.	Langsteel-kribbenmos.
14. Dicranoweisia cirrata. H.F.	Gewoon sikkelderretje.
15. Didymodon sinuosus. H.	Bros dubbeltandmos.
16. Eurhynchium hians. H.	Klei-snavelmos.
17. Eurhynchium praelongum.	Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
18. Eurhynchium speciosum.	Moeras-snavelmos.
19. Fissidens arnoldii. H.	Arnold's riviervedermos. Rode Lijst-soort cat. 4.
20. Fissidens gymnandrus. H.	Buse's riviervedermos.
21. Fissidens taxifolius. H.	Klei- vedermos.
22. Funaria hygrometrica. F.	Gewoon krulmos.
23. Fontinalis antipyretica. H.	Bronmos.
24. Homalia trichomanoides.	Spatelmos. Rode Lijst-soort cat. 3.
25. Homalothecium lutescens.	Geel zijdemos.
26. Hypnum cupressiforme. F.	Gewoon klauwtjesmos.
27. Leskea polycarpa. F.	Uiterwaardmos.
28. Mnium marginatum. H.	Rood sterremos. Rode Lijst-soort cat. 3.
29. Orthotrichum affine. H.F.	Gewone haarmuts.
30. Orthotrichum cupulatum. F.	Bleke haarmuts.
31. Orthotrichum diaphanum. F.	Grijze haarmuts.
32. Physcomitrium pyriforme. F.	Gewoon knikkertjesmos.
33. Plagiomnium affine.	Rondbladig boogsterremos.
34. Plagiomnium cuspidatum.	Spits boogsterremos.
35. Plagiomnium elatum. H.	Geel boogsterremos. Rode Lijst-soort cat. 3.
36. Rhynchosstegium confertum. F.	Boom-snavelmos.
37. Rhynchosstegium murale. H.F.	Muur-snavelmos.
38. Schistidium apocarpum.	Gewoon achterlichtmos.
39. Schistidium rivulare.H.	Rivier-achterlichtmos.
40. Scleropodium cespitans.	Vossestaartmos.
41. Thamnobryum alopecurum. H.	Struikmos.
42. Tortula laevipila.	Boomsterretje. Rode Lijst-soort cat. 3.
43. Tortula muralis. F.	Gewoon muursterretje - Muurmos.
44. Ulota bruchii. F.	Knots-kroesmos. Rode Lijst-soort cat. 3.
45. Zygodon viridissimus var. viridissimus. H.	Gewoon iepemos.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE]

1. Frullania dilatata. H.	Helm roestmos. Rode Lijst-soort cat. 3.
2. Lophocolea bidentata.	Gewoon kantmos.
3. Lophocolea heterophylla.	Gedrongen kantmos.
4. Lunularia cruciata.	Halvemaantjesmos.
5. Marchantia polymorpha.	Parapluitjesmos.

MOSSENINVENTARISATIE ZUID-OEVER AMER.

Deelvak: KM-vak AC.: 112-414. Dijk, oeverzone met wilgenbosjes, oever met vrij veel basalt en harde kalksteen [arduin].

Opnamedata: 3 april en 11 april 1998.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. *Amblystegium fluviatile*. H.
 2. *Amblystegium riparium*. F.
 3. *Amblystegium serpens*. F.
 4. *Amblystegium varium*.
 5. *Anisothecium varium*. H.
 6. *Anomodon attenuatus*. H.
 7. *Aulacomnium androgynum*.
 8. *Barbula convoluta*.
 9. *Barbula unguiculata*. F.H.
 10. *Brachythecium albicans*.
 11. *Brachythecium rutabulum*.
 12. *Brachythecium salebrosum*.
 13. *Bryum argenteum*.
 14. *Bryum barnesii*.
 15. *Bryum capillare*. F.
 16. *Calliergonella cuspidata*.
 17. *Ceratodon purpureus*.
 18. *Cinclidotus fontinaloides*.
 19. *Cinclidotus riparius*. H.
 20. *Cirriphyllum crassinervium*. H.
 21. *Dicranoweisia cirrata*.
 22. *Didymodon fallax*.
 23. *Didymodon sinuosus*.
 24. *Eurhynchium hians*.
 25. *Eurhynchium praelongum*.
 26. *Eurhynchium speciosum*.
 27. *Fissidens adianthoides*. H.
 28. *Fissidens gracilifolius*. H.
 29. *Fissidens taxifolius*.
 30. *Funaria hygrometrica*. F.
 31. *Grimmia pulvinata*. F.
 32. *Homalia trichomanoides*. F.H.
 33. *Homalothecium lutescens*. H.
 34. *Homalothecium sericeum*.
 35. *Hypnum cupressiforme*.
 36. *Leskea polycarpa*.
 37. *Mnium marginatum*. H.
 38. *Orthotrichum affine*. F.
 39. *Orthotrichum anomalum*. F.
 40. *Orthotrichum cupulatum*. F.
 41. *Orthotrichum diaphanum*. F.
 42. *Phascum cuspidatum*. F.
 43. *Plagiomnium affine*.
 44. *Plagiomnium cuspidatum*.
 45. *Plagiomnium elatum*. H.
 46. *Plagiomnium undulatum*. H.
 47. *Pottia truncata* var. *truncata*. F.
 48. *Rhynchostegium confertum*. F.
 49. *Rhynchostegium murale*.
 50. *Rhytidiadelphus squarrosus*.
 51. *Schistidium apocarpum*. F.
 52. *Schistidium rivulare*. F.
 53. *Scleropodium cespitans*. H.
 54. *Tortula calcicolens*. H.
 55. *Tortula laevipila*. H.
 56. *Tortula latifolia*. H.
- Rivier-pluisdraadmos.
Beek-pluisdraadmos - Beekmos.
Gewoon pluisdraadmos.
Oever-pluisdraadmos.
Klei-greppelmos.
Klein touwtjesmos. Rode Lijst-soort cat. 1.
Gewoon knopjesmos.
Gewoon smaragdsteeltje.
Klei-smaragdsteeltje.
Bleek dikkopmos.
Gewoon dikkopmos.
Glad dikkopmos.
Zilver-knikmos - Zilvermos.
Geel korreltjes-knikmos.
Gedraaid knikmos.
Gewoon puntmos.
Purpersteeltje.
Gewoon kribbenmos.
Langsteel-kribbenmos.
Bossig haarspitsmos.
Gewoon sikkelsterretje.
Klei-dubbeltandmos.
Bros dubbeltandmos.
Klei-snavelmos.
Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
Moeras-snavelmos.
Groot veenvedermos. Rode Lijst-soort cat. 3.
Kalksteen-vedermos.
Klei-vedermos.
Gewoon krulmos.
Gewoon muisjesmos.
Spatelmos. Rode Lijst-soort cat. 3.
Geel zijdemos.
Gewoon zijdemos.
Gewoon klauwtjesmos.
Uiterwaardmos.
Rood sterremos. Rode Lijst-soort cat. 3.
Gewone haarmuts.
Gesteelde haarmuts.
Bleke haarmuts.
Grijze haarmuts.
Gewoon knopmos.
Rondbladig boogsterremos.
Spits boogsterremos.
Geel boogsterremos. Rode Lijst-soort cat. 3.
Gerimpeld boogsterremos.
Gewoon kleimos.
Boom-snavelmos.
Muur-snavelmos.
Gewoon haakmos.
Gewoon achterlichtmos.
Rivier-achterlichtmos.
Vossestaartmos.
Klein duinsterretje.
Boomsterretje. Rode Lijst-soort cat. 3.
Riviersterretje.

57. *Tortula muralis*.F. Gewoon muursterretje - Muurmos.
58. *Zygodon viridissimus* var. *viridissimus*. Gewoon iepemos.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE]

1. *Lophocolea bidentata*. Gewoon kantmos.
2. *Lunularia cruciata*. Halvemaantjesmos.
3. *Marchantia polymorpha*. Parapluitjesmos.

MOSSENINVENTARISATIE ZUID-OEVER AMER.

Deelvak: KM-vak AC.: 113-414. Dijk, oeverzone met enige wilgenbosjes.

Opname datum 25 april 1998.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. Amblystegium fluviatile.	Rivier-pluisdraadmos.
2. Amblystegium riparium.F.	Beek-pluisdraadmos - Beekmos.
3. Amblystegium serpens. F.	Gewoon pluisdraadmos.
4. Barbula convoluta. H.	Gewoon smaragdsteeltje.
5. Barbula unguiculata.	Klei-smaragdsteeltje.
6. Brachythecium rutabulum.	Gewoon dikkopmos.
7. Brachythecium salebrosum.	Glad dikkopmos.
8. Brachythecium velutinum.	Zacht dikkopmos - Fluweelmos.
9. Bryum caespiticium. F.	Zode-knikmos.
10. Bryum capillare.	Gedraaid knikmos.
11. Calliergonella cuspidata.	Gewoon puntmos.
12. Ceratodon purpureus.	Purpersteeltje.
13. Cinclidotus fontinaloides.	Gewoon kribbenmos.
14. Cirriphyllum crassinervium. H.	Bossig haarspitsmos.
15. Dicranoweisia cirrata.	Gewoon sikkelderretje.
16. Didymodon fallax.	Klei-dubbeltandmos.
17. Didymodon sinuosus.	Bros dubbeltandmos.
18. Grimmia pulvinata.F.	Gewoon muisjesmos.
19. Homalothecium lutescens.	Geel zijdemoos.
20. Homalothecium sericeum.	Gewoon zijdemoos.
21. Hypnum cupressiforme.	Gewoon klauwtjesmos.
22. Leskea polycarpa.	Uiterwaardmos.
23. Orthotrichum affine. F.	Gewone haarmuts.
24. Orthotrichum anomalum. F.	Gesteelde haarmuts.
25. Orthotrichum diaphanum. F.	Grijze haarmuts.
26. Phascum cuspidatum. F.	Gewoon knopmos.
27. Plagiomnium affine.	Rondbladig boogsterremos.
28. Rhynchostegium confertum.F.	Boom- snavelmos.
29. Schistidium apocarpum.F.	Gewoon achterlichtmos.
30. Scleropodium cespitans.	Vossestaartmos.
31. Tortula calcicolens.	Klein duinsterretje.
32. Tortula latifolia.	Riviersterretje.
33. Tortula muralis. F.	Gewoon muursterretje - Muurmos.
34. Zygodon viridissimus var. viridissimus.	Gewoon iepemos.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE]

Geen

MOSSENINVENTARISATIE ZUID-OEVER AMER.

KM-vak AC: 113-413. Dijk, oeverzone met oeverbeschoeiing, enige wilgenbosjes en rietveld.
Opnamedatum: 27/12 1998.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. Amblystegium fluviatile.	Rivier-pluisdraadmos.
2. Amblystegium serpens.	Gewoon pluisdraadmos.
3. Amblystegium varium. H.	Oever-pluisdraadmos.
4. Barbula convoluta.	Gewoon smaragdsteeltje.
5. Barbula unguiculata. H.F.	Klei-smaragdsteeltje.
6. Brachythecium rutabulum. F.	Gewoon dikkopmos.
7. Bryum argenteum. F.	Zilver-knikmos - Zilvermos.
8. Bryum capillare. F.	Gedraaid knikmos.
9. Ceratodon purpureus.	Purpersteeltje.
10. Calliergonella cuspidata. H.	Gewoon puntmos.
11. Cinclidotus fontinaloides. H.	Gewoon kribbenmos.
12. Cinclidotus riparius. H.	Langsteel-kribbenmos.
13. Dicranoweisia cirrata. F.	Gewoon sikkelsterretje.
14. Didymodon sinuosus.	Bros dubbeltandmos.
15. Didymodon trifarius. H.	Breedbladig dubbeltandmos.
16. Drepanocladus uncinatus. H.	Geplooid sikkelmos.
17. Eurhynchium praelongum. H.	Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
18. Fissidens taxifolius. F.	Klei-vedermos.
19. Grimmia pulvinata. F.	Gewoon muisjesmos.
20. Homalothecium sericeum.	Gewoon zijdemos.
21. Hypnum cupressiforme var lacunosum.	Gewoon klauwtjesmos.
22. Leskea polycarpa. F.	Uiterwaardmos.
23. Orthotrichum affine. F.	Gewone haarmuts.
24. Orthotrichum anomalum. F.H.	Gesteelde haarmuts.
25. Orthotrichum diaphanum. F. H.	Grijze haarmuts.
26. Phascum cuspidatum. F.H.	Gewoon knopmos.
27. Plagiomnium cuspidatum. H.F.	Spits boogsterremos.
28. Rhynchostegium confertum. F.	Boom-snavelmos.
29. Rhynchostegium murale. F.H.	Muur-snavelmos.
30. Rhytidiadelphus squarrosus.	Gewoon haakmos.
31. Schistidium apocarpum. F.H.	Gewoon achterlichtmos.
32. Tortula latifolia.	Riviersterretje.
33. Tortula muralis. F.H.	Gewoon muursterretje - Muurmos.
34. Tortula ruralis var. ruraliformis. H.	Groot duinsterretje.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE]

1. Lophocolea heterophylla. H.	Gedrongen kantmos.
2. Lophocolea bidentata.	Gewoon kantmos.

MOSSENINVENTARISATIE ZUID-OEVER AMER.

KM-vak AC.: 114-413. Beroepshaven Drimmelen, dijk, oeverzone met enige wilgenopslag.

Opnamedatum: 15/1 1999.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. <i>Amblystegium fluviatile</i> . H.	Rivier-pluisdraadmos.
2. <i>Amblystegium riparium</i> .	Beek-pluisdraadmos - Beekmos.
3. <i>Amblystegium serpens</i> .	Gewoon pluisdraadmos.
4. <i>Amblystegium varium</i> .	Oever-pluisdraadmos.
5. <i>Anisothecium schreberianum</i> .H.	Hakig greppelmos.
6. <i>Anisothecium staphylinum</i> .H.	Knolletjes-greppelmos.
7. <i>Aulacomnium androgynum</i> . H.	Gewoon knopjesmos.
8. <i>Barbula convoluta</i> .	Gewoon smaragdsteeltje.
9. <i>Barbula unguiculata</i> . F.H.	Klei-smaragdsteeltje.
10. <i>Brachythecium rutabulum</i> . F.	Gewoon dikkopmos.
11. <i>Brachythecium salebrosum</i> .	Glad dikkopmos.
12. <i>Bryum argenteum</i> . F.	Zilver-knikmos - Zilvermos.
13. <i>Bryum barnesii</i> .	Geel korreltjes-knikmos.
14. <i>Bryum bicolor</i> .	Grof korreltjes-knikmos.
15. <i>Bryum capillare</i> . F.	Gedraaid knikmos.
16. <i>Calliergonella cuspidata</i> .	Gewoon puntmos.
17. <i>Ceratodon purpureus</i> .	Purpersteeltje.
18. <i>Cinclidotus fontinaloides</i> .	Gewoon kribbenmos.
19. <i>Cinclidotus riparius</i> .	Langsteel-kribbenmos.
20. <i>Dicranoweisia cirrata</i> .	Gewoon sikkelsterretje.
21. <i>Didymodon sinuosus</i> .	Bros dubbeltandmos.
22. <i>Didymodon trifarius</i> . H.	Breedbladig dubbeltandmos.
23. <i>Drepanocladus aduncus</i> .	Gewoon sikkemos.
24. <i>Eurhynchium hians</i> .	Klei-snavelmos.
25. <i>Eurhynchium praelongum</i> .	Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
26. <i>Fissidens crassipes</i> . F.	Gewoon riviervedermos.
27. <i>Fissidens gymnandrus</i> .	Buse's riviervedermos.
28. <i>Fissidens taxifolius</i> .	Klei-vedermos.
29. <i>Funaria hygrometrica</i> . F.	Gewoon krulmos.
30. <i>Grimmia pulvinata</i> .H.F.	Gewoon muisjesmos.
31. <i>Homalothecium lutescens</i> .H.	Geel zijdemo.
32. <i>Homalothecium sericeum</i> .	Gewoon zijdemo.
33. <i>Hypnum cupressiforme</i> .H.	Gewoon klauwtjesmos.
34. <i>Leptobryum pyriforme</i> . H.	Slankmos.
35. <i>Leskea polycarpa</i> .	Uiterwaardmos.
36. <i>Orthotrichum anomalum</i> . F.	Gesteelde haarmuts.
37. <i>Orthotrichum diaphanum</i> .F.	Grijze haarmuts.
38. <i>Phascum cuspidatum</i> . F.	Gewoon knopmos.
39. <i>Plagiomnium affine</i> .	Rondbladig boogsterremos.
40. <i>Plagiomnium cuspidatum</i> .	Spits boogsterremos.
41. <i>Plagiomnium rostratum</i> .	Gesnaveld boogsterremos.
42. <i>Pohlia lescuriana</i> . H.	Rood korreltjes-peermos.
43. <i>Pottia davalliana</i> var. <i>conica</i> . F.H.	Dwerg-kleimos.
44. <i>Pottia truncata</i> var. <i>truncata</i> . F.H.	Gewoon kleimos.
45. <i>Rhynchostegium confertum</i> . F.	Boom-snavelmos.
46. <i>Rhynchostegium murale</i> .	Muur-snavelmos.
47. <i>Rhynchostegium riparioides</i> .	Waterval-snavelmos - Watervalmos.
48. <i>Schistidium apocarpum</i> .F.H.	Gewoon achterlichtmos.
49. <i>Tortula calcicolens</i> .	Klein duinsterretje.
50. <i>Tortula laevipila</i> .	Boomsterretje.
51. <i>Tortula muralis</i> .F.	Gewoon muursterretje - Muurmos.
52. <i>Tortula virescens</i> . H.	Uitgerand muursterretje.
53. <i>Zygodon viridissimus</i> var. <i>viridissimus</i> .H.	Gewoon iepemos.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE]

1. <i>Lophocolea bidentata</i> .	Gewoon kantmos.
2. <i>Lunularia cruciata</i> .	Halvemaantjesmos.

MOSSENINVENTARISATIE ZUID OEVER AMER.
Deelvak: KM-vak AC.: 115-413. Vnl. Jachthaven.
Opname datum: 1 mei 1998.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. <i>Barbula unguiculata</i> .	Klei-smaragdsteeltje.
2. <i>Brachythecium rutabulum</i> .	Gewoon dikkopmos.
3. <i>Bryum argenteum</i> . F.	Zilver-knikmos - Zilvermos.
4. <i>Cinclidotus fontinaloides</i> .	Gewoon kribbenmos.
5. <i>Dicranella heteromalla</i> .	Gewoon pluisjesmos.
6. <i>Grimmia pulvinata</i> . F.	Gewoon muisjesmos.
7. <i>Rhynchostegium confertum</i> .	Boom-snavelmos.
8. <i>Rhynchostegium murale</i> .	Muur-snavelmos.
9. <i>Rhytidiadelphus squarrosus</i> .	Gewoon haakmos.
10. <i>Tortula muralis</i> .F.	Gewoon muursterretje - Muurmos.

MOSSENINVENTARISATIE ZUID-OEVER AMER.

Deelvak: KM-vak AC.: 116-413. Dijk, oeverzone, monding Wilhelminakanaal, wilgenbosjes op oever. Binnendijks: loofbosje met gemengd bestand: Populier, Gewone es, Wilg spec. Opname data: 1 mei 1998, 28 aug. 1998 en 4 sept. 1998.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. Aloina aloides var. ambigua. H.F.	Gewoon aloemos.
2. Amblystegium riparium.F.	Beek-pluisdraadmos - Beekmos.
3. Amblystegium serpens. F.	Gewoon pluisdraadmos.
4. Amblystegium varium.	Oever-pluisdraadmos.
5. Anisothecium varium. H.	Klei-greppelmos.
6. Barbula convoluta.	Gewoon smaragdsteeltje.
7. Barbula hornchuchiana.	Vergeten smaragdsteeltje.
8. Barbula unguiculata. H.	Klei-smaragdsteeltje.
9. Brachythecium albicans.	Bleek dikkopmos.
10. Brachythecium mildeanum. H.F.	Kwelmoeras-dikkopmos. Rode Lijst-soort cat. 3.
11. Brachythecium rutabulum.	Gewoon dikkopmos.
12. Bryum argenteum. F.	Zilver-knikmos - Zilvermos.
13. Bryum barnesii.	Geel korreltjes-knikmos.
14. Bryum bicolor.	Grof korreltjes-knikmos.
15. Bryum caespitium. H.F.	Zode-knikmos.
16. Bryum capillare.	Gedraaid knikmos.
17. Calliergonella cuspidata.	Gewoon puntmos.
18. Ceratodon purpureus. F.	Purpersteeltje.
19. Cinclidotus fontinaloides. H.	Gewoon kribbenmos.
20. Cratoneuron filicinum. H.	Gewoon diknerfmos.
21. Dicranella heteromalla.	Gewoon pluisjesmos.
22. Dicranoweisia cirrata.	Gewoon sikkelderretje.
23. Dicranum scoparium.H.	Gewoon gaffeltandmos.
24. Didymodon fallax.	Klei-dubbeltandmos.
25. Didymodon sinuosus.	Bros dubbeltandmos.
26. Drepanocladus aduncus.	Gewoon sikkelmos.
27. Eurhynchium hians.	Klei-snavelmos.
28. Eurhynchium praelongum.	Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
29. Eurhynchium speciosum.	Moeras-snavelmos.
30. Fissidens gymnandrus. H.	Buse's rivierversdermos.
31. Fissidens taxifolius.	Klei-vedermos.
32. Funaria hygrometrica. F.	Gewoon krulmos.
33. Grimmia pulvinata.	Gewoon muisjesmos.
34. Hypnum cupressiforme.	Gewoon klauwtjesmos.
35. Isothecium myosuroides.H.	Knikkend palmpjesmos.
36. Leskea polycarpa.	Uiterwaardmos.
37. Mnium marginatum.	Rood sterremos. Rode Lijst-soort cat. 3.
38. Orthotrichum affine. F.	Gewone haarmuts.
39. Orthotrichum anomalum. F.	Gesteelde haarmuts.
40. Orthotrichum cupulatum. F.	Bleke haarmuts.
41. Orthotrichum diaphanum. F.	Grijze haarmuts.
42. Phascum cuspidatum. F.	Gewoon knopmos.
43. Physcomitrella patens.H.F.	Slibmos.
44. Plagiomnium affine.	Rondbladig boogsterremos.
45. Plagiomnium rostratum.	Gesnaveld boogsterremos.
46. Plagiothecium nemorale.	Groot platmos.
47. Pseudoscleropodium purum.	Groot laddermos.
48. Rhizomnium punctatum.	Gewoon viltsterremos.
49. Schistidium apocarpum.F.	Gewoon achterlichtmos.
50. Schistidium rivulare.	Rivier-achterlichtmos.
51. Tortula muralis. F.	Gewoon muursterretje - Muurmos.
52. Ulota bruchii.F.	Knots-kroesmos. Rode Lijst-soort cat. 3.
53. Ulota crispa. H.F.	Trompet-kroesmos. Rode Lijst-soort cat. 2.
54. Ulota phyllantha.	Broedkorrel-kroesmos. Rode Lijst-soort cat. 3.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE]

1. Lophocolea bidentata.
2. Lophocolea heterophylla.
3. Lunularia cruciata.
4. Marchantia polymorpha. H.
5. Metzgeria furcata. H.
6. Pellia endiviifolia. F.H.
7. Pellia epiphylla.
8. Riccia fluitans. H.

Gewoon kantmos.
Gedrongen kantmos.
Halvemaantjesmos.
Parapluitjesmos.
Bleek boomvorkje. Rode Lijst-soort cat. 3.
Gekroesde pellia.
Gewone pellia.
Gewoon watervorkje.

MOSSENIVENTARISATIE ZUID-OEVER BERGSCHE MAAS.

Deelvak: KM-vak AC.: 117-414. Deel griend 'Kleine Nieuwe Dombosch', oever Bergsche Maas en oostzijde monding Donge.

Opnama data: 29/3, 4/4, 15/5 en 24/9 1996.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. <i>Amblystegium riparium</i> .	Beek-pluisdraadmos - Beekmos.
2. <i>Amblystegium serpens</i> . F.	Gewoon pluisdraadmos.
3. <i>Amblystegium tenax</i> . H.	Ondergedoken pluisdraadmos.
4. <i>Amblystegium varium</i> . H.	Oever-pluisdraadmos.
5. <i>Aulacomnium androgynum</i> .	Gewoon knopjesmos.
6. <i>Brachthecium rutabulum</i> .	Gewoon dikkopmos.
7. <i>Bryum capillare</i> .	Gedraaid knikmos.
8. <i>Cinclidotus fontinaloides</i> .	Gewoon kribbenmos.
9. <i>Dicranoweisia cirrata</i> . F.	Gewoon sikkelsterretje.
10. <i>Eurhynchium praelongum</i> .	Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
11. <i>Hypnum cupressiforme</i> . F.	Gewoon klauwtjesmos.
12. <i>Leskea polycarpa</i> . F.	Uiterwaardmos.
13. <i>Orthotrichum affine</i> . F.	Gewone haarmuts.
14. <i>Orthotrichum anomalum</i> . F.	Gesteelde haarmuts.
15. <i>Orthotrichum diaphanum</i> . F.	Grijze haarmuts.
16. <i>Plagiomnium cuspidatum</i> . H.	Spits boogsterremos.
17. <i>Plagiomnium ellipticum</i> .	Stomptandig boogsterremos.
18. <i>Schistidium rivulare</i> . F.H.	Rivier-achterlichtmos.
19. <i>Tortula muralis</i> . F.	Gewoon muursterretje - Muurmos.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE]

1. <i>Conocephalum conicum</i> . H.	Kegelmos.
2. <i>Lunularia cruciata</i> .	Halvemaantjesmos.
3. <i>Marchantia polymorpha</i> . H.	Parapluitjesmos.

MOSSENINVENTARISATIE ZUID-OEVER BERGSCHE MAAS.

Deelvak KM-vak AC.: 118-413. Deel griend 'Kleine Nieuwe Dombosch', deel van oever Donge.

opname data: 29/3, 4/4, 15/5 en 24/9 1996.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. <i>Amblystegium riparium</i> .	Beek-pluisdraadmos - Beekmos.
2. <i>Amblystegium serpens</i> . F.	Gewoon pluisdraadmos.
3. <i>Amblystegium varium</i> .	Oever-pluisdraadmos.
4. <i>Aulacomnium androgynum</i> .	Gewoon knopjesmos.
5. <i>Brachythecium rutabulum</i> .	Gewoon dikkopmos.
6. <i>Bryum argenteum</i> .	Zilver-knikmos - Zilvermos.
7. <i>Bryum capillare</i> . F.	Gedraaid knikmos.
8. <i>Bryum pseudotriquetrum</i> . H.	Veenknikmos.
9. <i>Calliergonella cuspidata</i> .	Gewoon puntmos.
10. <i>Ceratodon purpureus</i> .	Purpersteeltje.
11. <i>Dicranoweisia cirrata</i> . F.	Gewoon sikkelsterretje.
12. <i>Drepanocladus aduncus</i> . H.	Gewoon sikkelmos.
13. <i>Eurhynchium hians</i> .	Klei-snavelmos.
14. <i>Eurhynchium praelongum</i> .	Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
15. <i>Eurhynchium speciosum</i> . H.	Moeras-snavelmos.
16. <i>Fissidens taxifolius</i> . H.	Klei-vedermos.
17. <i>Grimmia pulvinata</i> .H.F.	Gewoon muisjesmos.
18. <i>Homalia trichomanoides</i> . H.	Spatelmos. Rode Lijst-soort cat. 3.
19. <i>Hypnum cupressiforme</i> . F.	Gewoon klauwtjesmos.
20. <i>Leskea polycarpa</i> . F.	Uiterwaardmos.
21. <i>Orthotrichum affine</i> . F.	Gewone haarmuts.
22. <i>Orthotrichum diaphanum</i> . F.	Grijze haarmuts.
23. <i>Physcomitrium pyriforme</i> .F.	Gewoon knikkertjesmos.
24. <i>Plagiomnium cuspidatum</i> . H.	Spits boogsterremos.
25. <i>Plagiomnium rostratum</i> . H.	Gesnaveld boogsterremos.
26. <i>Rhynchostegium murale</i> .	Muur-snavelmos.
27. <i>Tortula muralis</i> .F.	Gewoon muursterretje - Muurmos.
28. <i>Ulota bruchii</i> . F.	Knots-kroesmos. Rode Lijst-soort cat. 3.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE]

1. <i>Lophocolea bidentata</i> .	Gewoon kantmos.
2. <i>Lophocolea heterophylla</i> .	Gedrongen kantmos.
3. <i>Lunularia cruciata</i> . H.	Halvemaantjesmos.
4. <i>Marchantia polymorpha</i> .	Parapluitjesmos.

MOSSENINVENTARISATIE ZUID-OEVER BERGSCHÉ MAAS.

Deelvak: KM-vak AC.: 118-414. Deel griend 'Kleine Nieuwe Dombosch, oever en oeverzone Bergsche Maas.

Opname data: 29/3, 4/4, 15/5 en 24/9 1996.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. <i>Amblystegium fluviatile</i> . H.	Rivier-pluisdraadmos.
2. <i>Amblystegium riparium</i> .H.	Beek-pluisdraadmos - Beekmos.
3. <i>Amblystegium serpens</i> . F.	Gewoon pluisdraadmos.
4. <i>Aulacomnium androgynum</i> .	Gewoon knopjesmos.
5. <i>Barbula convoluta</i> .	Gewoon smaragdsteeltje.
6. <i>Barbula unguiculata</i> .	Klei-smaragdsteeltje.
7. <i>Brachythecium albicans</i> .	Bleek dikkopmos.
8. <i>Brachythecium rutabulum</i> .	Gewoon dikkopmos.
9. <i>Brachythecium salebrosum</i> . F.H.	Glad dikkopmos.
10. <i>Bryoerythrophyllum recurvirostre</i> .	Oranjesteeltje.
11. <i>Bryum argenteum</i> .	Zilver-knikmos - Zilvermos.
12. <i>Bryum bicolor</i> .	Grof korreltjes-knikmos.
13. <i>Bryum capillare</i> . F.H.	Gedraaid knikmos.
14. <i>Bryum pseudotriquetrum</i> . H.	Veenknikmos.
15. <i>Calliergon cordifolium</i> .	Hartbladig nerf-puntmos.
16. <i>Calliergonella cuspidata</i> .	Gewoon puntmos.
17. <i>Cinclidotus fontinaloides</i> . H.	Gewoon kribbenmos.
18. <i>Ceratodon purpureus</i> . F.	Purpersteeltje.
19. <i>Dicranoweisia cirrata</i> . F.	Gewoon sikkelsterretje.
20. <i>Eurhynchium hians</i> . H.	Klei-snavelmos.
21. <i>Eurhynchium praelongum</i> .	Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
22. <i>Eurhynchium speciosum</i> .	Moeras-snavelmos.
23. <i>Fissidens gymnandrus</i> . F.H.	Buse's riviervedermos.
24. <i>Fissidens taxifolius</i> . H.	Klei-vedermos.
25. <i>Funaria hygrometrica</i> . F.	Gewoon krulmos.
26. <i>Grimmia pulvinata</i> .	Gewoon muisjesmos.
27. <i>Hypnum cupressiforme</i> . F.H.	Gewoon klauwtjesmos.
28. <i>Leptobryum pyriforme</i> . H.	Slankmos.
29. <i>Leskea polycarpa</i> . F.H.	Uiterwaardmos.
30. <i>Mnium hornum</i> .	Gewoon sterremos.
31. <i>Mnium marginatum</i> . H.	Rood sterremos. Rode Lijst-soort cat. 3.
32. <i>Orthotrichum affine</i> . F.	Gewone haarmuts.
33. <i>Orthotrichum diaphanum</i> . F.	Grijze haarmuts.
34. <i>Plagiomnium affine</i> . H.	Rondbladig boogsterremos.
35. <i>Plagiomnium rostratum</i> .H.	Gesnaveld boogsterremos.
36. <i>Plagiothecium curvifolium</i> . H.	Geklauwd platmos.
37. <i>Pottia truncata</i> var. <i>truncata</i> . F.H.	Gewoon kleimos.
38. <i>Rhynchostegium confertum</i> . H.	Boom-snavelmos.
39. <i>Rhynchostegium murale</i> .	Muur-snavelmos.
40. <i>Schistidium rivulare</i> .	Rivier-achterlichtmos.
41. <i>Tortula latifolia</i> . H.	Riviersterretje.
42. <i>Tortula muralis</i> .H.F.	Gewoon muursterretje - Muurmos.
43. <i>Ulota bruchii</i> . H.F.	Knots-kroesmos. Rode Lijst-soort cat. 3.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE]

1. <i>Frullania dilatata</i> . H.	Helm roestmos. Rode Lijst-soort cat. 3.
2. <i>Lophocolea bidentata</i> . H.	Gewoon kantmos.
3. <i>Lophocolea heterophylla</i> .	Gedrongen kantmos.
4. <i>Lunularia cruciata</i> .	Halvemaantjesmos.
5. <i>Marchantia polymorpha</i> .	Parapluitjesmos.
6. <i>Pellia epiphylla</i> .	Gewone pellia.
7. <i>Riccia glauca</i> . H.	Gewoon landvorkje.

MOSSENINVENTARISATIE ZUID-OEVER BERGSCHE MAAS.

Deelvak: KM-vak AC.: 119-414. Dijk, oever en oeverzone met knotwilgen.

Opname data: 11/9 en 18/9 1998.

BLADMOSSEN [MUSCI].

1. <i>Amblystegium riparium</i> . F.	Beek-pluisdraadmos - Beekmos.
2. <i>Amblystegium serpens</i> .	Gewoon pluisdraadmos.
3. <i>Amblystegium varium</i> .	Oever-pluisdraadmos.
4. <i>Aulacomnium androgynum</i> . H.	Gewoon knopjesmos.
5. <i>Barbula convoluta</i> .	Gewoon smaragdsteeltje.
6. <i>Barbula hornschuchiana</i> . H.	Vergeten smaragdsteeltje.
7. <i>Barbula unguiculata</i> . F.	Klei-smaragdsteeltje.
8. <i>Brachythecium albicans</i> .	Bleek dikkopmos.
9. <i>Brachythecium rutabulum</i> .	Gewoon dikkopmos.
10. <i>Bryoerythrophyllum recurvirostre</i> . H.	Oranjesteeltje.
11. <i>Bryum argenteum</i> . F.	Zilver-knikmos - Zilvermos.
12. <i>Bryum barnesii</i> .	Geel korreltjes-knikmos.
13. <i>Bryum capillare</i> .	Gedraaid knikmos.
14. <i>Bryum gemmiferum</i> .	Oranje korreltjes-knikmos.
15. <i>Bryum pseudotriquetrum</i> .	Veenknikmos.
16. <i>Calliergonella cuspidata</i> . H.	Gewoon puntmos.
17. <i>Ceratodon purpureus</i> . F.	Purpersteeltje.
18. <i>Cinclidotus fontinaloides</i> . H.	Gewoon kribbenmos.
19. <i>Cinclidotus riparius</i> .	Langsteel-kribbenmos.
20. <i>Didymodon sinuosus</i> . H.	Bros dubbeltandmos.
21. <i>Didymodon vinealis</i> . H.	Muur-dubbeltandmos.
22. <i>Eurhynchium hians</i> .	Klei-snavelmos.
23. <i>Eurhynchium praelongum</i> .	Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
24. <i>Eurhynchium speciosum</i> . H.	Moeras-snavelmos.
25. <i>Fissidens crassipes</i> . H.	Gewoon riviervedermos.
26. <i>Fissidens gymnandrus</i> . F.H.	Buse's riviervedermos.
27. <i>Fissidens taxifolius</i> . H.	Klei-vedermos.
28. <i>Fontinalis antipyretica</i> . H.	Bronmos.
29. <i>Funaria hygrometrica</i> .	Gewoon krulmos.
30. <i>Grimmia pulvinata</i> . F.H.	Gewoon muisjesmos.
31. <i>Homalia trichomanoides</i> . H.	Spatelmos. Rode Lijst-soort cat. 3.
32. <i>Homalothecium sericeum</i> .	Gewoon zijdemos.
33. <i>Hypnum cupressiforme</i> . F.	Gewoon klauwtjesmos.
34. <i>Leptobryum pyriforme</i> .	Slankmos.
35. <i>Leskea polycarpa</i> .	Uiterwaardmos.
36. <i>Mnium marginatum</i> . H.	Rood sterremos. Rode Lijst-soort cat. 3.
37. <i>Orthotrichum affine</i> .	Gewone haarmuts.
38. <i>Orthotrichum anomalum</i> . F.H.	Gesteelde haarmuts.
39. <i>Orthotrichum cupulatum</i> . F.	Bleke haarmuts.
40. <i>Orthotrichum diaphanum</i> . F.	Grijze haarmuts.
41. <i>Phascum cuspidatum</i> . H.F.	Gewoon knopmos.
42. <i>Physcomitrium pyriforme</i> . H.F.	Gewoon knikkertjesmos.
43. <i>Plagiomnium affine</i> .	Rondbladig boogsterremos.
44. <i>Plagiomnium undulatum</i> . H.	Gerimpeld boogsterremos.
45. <i>Rhynchostegium confertum</i> . F.	Boom-snavelmos.
46. <i>Rhynchostegium murale</i> .	Muur-snavelmos.
47. <i>Rhynchostegium riparoides</i> . H.	Waterval-snavelmos - Watervalmos.
48. <i>Schistidium apocarpum</i> .	Gewoon achterlichtmos.
49. <i>Scleropodium cespitans</i> . H.	Vossestaartmos.
50. <i>Tortula calcicolens</i> . H.	Klein duinsterretje.
51. <i>Tortula latifolia</i> . H.	Riviersterretje.
52. <i>Tortula muralis</i> . F.	Gewoon muursterretje - Muurmos.
53. <i>Zygodon viridissimus</i> var. <i>viridissimus</i> . H.	Gewoon iepemos.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE]

1. <i>Lophocolea bidentata</i> .	Gewoon kantmos.

2. *Lophocolea heterophylla*.
3. *Lunularia cruciata*.
4. *Riccia fluitans*.

Gedrongen kantmos.
Halvemaantjesmos.
Gewoon watervorkje.

MOSSENINVENTARISATIE ZUID-OEVER BERGSCHE MAAS.

Deelvak: KM-vak AC.: 120-414. Dijk, oever en oeverzone met enige wilgopslag, benevens klein binnendijks 'natuurgebiedje met plas'

Opnamedata: 20/4 1997 - 12/11 1998.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. <i>Amblystegium riparium</i> . F.	Beek-pluisdraadmos - Beekmos.
2. <i>Amblystegium serpens</i> . F.H.	Gewoon pluisdraadmos.
3. <i>Amblystegium tenax</i> . H.	Ondergedoken pluisdraadmos.
4. <i>Amblystegium varium</i> .	Oever-pluisdraadmos.
5. <i>Anisothecium varium</i> . H.	Klei-greppelmos.
6. <i>Aulacomnium androgynum</i> .H.	Gewoon knopjesmos.
7. <i>Barbula convoluta</i> .	Gewoon smaragdsteeltje.
8. <i>Barbula hornschuchiana</i> . H.	Vergeten smaragdsteeltje.
9. <i>Barbula unguiculata</i> .	Klei-smaragdsteeltje.
10. <i>Brachythecium albicans</i> . H.	Bleek dikkopmos.
11. <i>Brachythecium rutabulum</i> . F.	Gewoon dikkopmos.
12. <i>Brachythecium salebrosum</i> . F.	Glad dikkopmos.
13. <i>Brachythecium velutinum</i> .	Zacht dikkopmos - Fluweelmos.
14. <i>Bryoeruthrophyllum recurvirostre</i> .F.H.	Oranjesteeltje.
15. <i>Bryum argenteum</i> .	Zilver-knikmos - Zilvermos.
16. <i>Bryum barnesii</i> .	Geel korreltjes-knikmos.
17. <i>Bryum bicolor</i> .	Grof korreltjes-knikmos.
18. <i>Bryum capillare</i> .	Gedraaid knikmos.
19. <i>Campylopus introflexus</i> .	Grijs kronkelsteeltje.
20. <i>Ceratodon purpureus</i> . F.	Purpersteeltje.
21. <i>Cinclidotus fontinaloides</i> . H.	Gewoon kribbenmos.
22. <i>Dicranella heteromalla</i> .	Gewoon pluisjesmos.
23. <i>Dicranoweisia cirrata</i> . F.H.	Gewoon sikkelderretje.
24. <i>Dicranum scoparium</i> .	Gewoon gaffeltandmos.
25. <i>Eurhynchium praelongum</i> .	Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
26. <i>Fontinalis antipyretica</i> . H.	Bronmos.
27. <i>Funaria hygrometrica</i> .	Gewoon krulmos.
28. <i>Grimmia pulvinata</i> . F.	Gewoon muisjesmos.
29. <i>Hygrohypnum luridum</i> . F.H.	Schijn-klauwtjesmos.
30. <i>Hypnum cupressiforme</i> . F.H.	Gewoon klauwtjesmos.
31. <i>Leskea polycarpa</i> .	Uiterwaardmos.
32. <i>Mnium marginatum</i> . H.	Rood sterremos. Rode Lijst-soort cat. 3.
33. <i>Orthotrichum affine</i> . F.H.	Gewone haarmuts.
34. <i>Orthotrichum anomalum</i> .	Gesteelde haarmuts.
35. <i>Orthotrichum diaphanum</i> . F.	Grijze haarmuts.
36. <i>Phascum cuspidatum</i> . F.	Gewoon knopmos.
37. <i>Plagiomnium cuspidatum</i> .	Spits boogsterremos.
38. <i>Plagiomnium rostratum</i> . H.	Gesnaveld boogsterremos.
39. <i>Polytrichum formosum</i> .	Fraai haarmos.
40. <i>Polytrichum juniperinum</i> .	Zand-haarmos.
41. <i>Polytrichum piliferum</i> . H.	Ruig haarmos.
42. <i>Pseudoscleropodium purum</i> . H.	Groot laddermos.
43. <i>Rhynchostegium confertum</i> F.	Boom-snavelmos.
44. <i>Rhynchostegium murale</i> . H.	Muur-snavelmos.
45. <i>Schistidium apocarpum</i> . H.	Gewoon achterlichtmos.
46. <i>Schistidium rivulare</i> .H.F.	Rivier-achterlichtmos.
47. <i>Tortula muralis</i> . F.	Gewoon muursterretje - Muurmos.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE]

1. <i>Frullania dilatata</i> . H.	Helm roestmos. Rode Lijst-soort cat. 3.
2. <i>Lophocolea bidentata</i> . H.F.	Gewoon kantmos.
3. <i>Lophocolea heterophylla</i> .	Gedrongen kantmos.
4. <i>Lunularia cruciata</i> . H.	Halvemaantjesmos.
3. <i>Marchantia polymorpha</i> .	Paraplutjesmos.

IX. OVERIGE WAARNEMINGEN

H.G. Kreeftenberg

Zoals reeds eerder aangestipt kon het niet uitblijven dat tijdens het veldwerk van tijd tot tijd de aandacht getrokken werd door andere organismen dan mossen. Dit betrof dan 'hogere planten', paddestoelen en korstmossen.

Deze waarnemingen werden voldoende waardevol geacht om ze in dit rapport op te nemen. Let wel - het betreft dus zg. 'losse waarnemingen' en er is dus geen sprake van enig gestructureerd onderzoek. Wel hebben wij de stellige indruk dat het betrokken gebied voldoende interessant is om doelgericht onderzoek terzake aan te bevelen.

HOGERE PLANTEN

Vooral in 1998 werden veel aantekeningen gemaakt over de, langs de zuidoever van Bergsche Maas, Amer en het Hollandsch Diep tussen Keizersveer en de Moerdijkbruggen, voorkomende wilde planten. Deze gegevens werden vnl. voor de Stg. FLORON (Floristisch Onderzoek Nederland) verzameld; daaruit nu een greep, voor zover dit de typische rivierbegeleidende- en/of (vrij) zeldzame soorten betreft.

Van deze typische rivierbegeleidende soorten van vochtige oeverruigtes werden o.a. aangetroffen:

Grote engelwortel - *Angelica archangelica*. (Zeer veel). Grote klit - *Arctium lappa*.
Wilde bertram - *Achillea ptarmica*. Harig wilgeroosje - *Epilobium hirsutum*.
Koninginnekruid - *Eupatorium cannabinum*. Wolfspoot - *Lycopus europaeus*.
Dauwbraam - *Rubus caesius*. Moerasspirea - *Filipendula ulmaria*.
Reuzenbalsemien - *Impatiens glandulifera*. Gele lis - *Iris pseudacorus*.
Grote kattestaart - *Lythrum salicaria*. Veldlathyrus - *Lathyrus pratensis*.
Grote wederik - *Lysimachia vulgaris*. Watermunt - *Mentha aquatica*.
Riet - *Phragmites australis*, (veel). Grote brandnetel - *Urtica dioica*, (veel.)
Poelruit - *Thalictrum flavum*. Late guldenroede - *Solidago gigantea*.
Bitterzoet - *Solanum dulcamara*. Moeraskruiskruid - *Senecio paludosus*.
Heelblaadjes - *Pulicaria dysenterica*.
Moerasmelkdistel - *Sonchus palustris*. Deze vrij zeldzame plant, in diverse KM-hokken.
Groot warkruid - *Cuscuta europaea*. Een vrij zeldzame parasiet, (op Grote brandnetel). Rode Lijst-soort cat. 3.
Stijf barbarakruid - *Barbarea stricta*.
Spindotterbloem - *Caltha palustris* subsp. *araneosa* en Galigaan - *Cladium mariscus* (meer dan 100 planten), beiden tevens Rode lijst-soorten van de cat. 3, hetgeen betekend dat ze bedreigd zijn.
Wollige munt - *Mentha x rotundifolia*, zeker geen alledaagse verschijning.
Groot hoefblad - *Petasites hybridus*. Beekpunge - *Veronica beccabunga*.
In ondiep water werd de zeldzame Driekantige bies - *Schoenoplectus triquetus* aangetroffen, ook een Rode Lijst-soort cat.3

De oeverbosjes, vochtig tot nat en vnl. bestaande uit wilg (*Salix spec.*) met hier en daar 'n struik Gewone vlier - *Sambucus nigra*; waren soms prachtig begroeid. Soms grote bestanden van de Bittere veldkers - *Cardamine amara*, een fraai bloeiende en niet alledaagse soort en dit dan weer soms samen met eveneens niet algemene soorten als Groot springzaad - *Impatiens noli-tangere* en het Groot heksenkruid - *Circaea lutetiana*. Verder waren hier soorten te vinden als: Look zonder look - *Alliaria petiolata*, IJle zegge - *Carex remota*, de fraaie Brede wespenorchis - *Epipactis helleborine* (beschermd!), Blauw glidkruid - *Scutellaria galericulata*, veel Reuzenzwenkgras - *Festuca gigantea*, naast Knopig- en Gevleugeld helmkruid - *Scrophularia nodosa* en *S. umbrosa*. Voorts Moerasandoorn - *Stachys palustris* en Watermuur - *Stellaria aquatica*.

Op kribben e.d. werd in verscheidene KM-hokken tussen de basaltblokken de zeldzame Glanzige hoornbloem - *Cerastium fontanum* subsp. *holosteoides* aangetroffen en hoewel steeds vegetatief (in de wintermaanden) wel duidelijk herkenbaar aan de vrijwel kale, iets glanzende bladeren. Op de hoger gelegen steenglooiingen, waar het water slechts bij (uiterst) hoge waterstanden komt, werd hier en daar Zacht vetkruid - *Sedum sexangulare* gevonden, een vrij zeldzame Rode Lijst-soort cat. 3. Verder werden op dergelijke plaatsen o.a. aangetroffen: Muurpeper - *Sedum acre*, het minder algemene Wit vetkruid - *Sedum album*,

Roze vetkruid - *Sedum spurium* (een ingeburgerde soort), Bezemkruiskruid - *Senecio inaequidens* en de vrij zeldzame Zwarte toorts - *Verbascum nigrum*.

Ook op de dijkhellingen konden enkele interessante waarnemingen genoteerd worden. Op veel dijkvakken was opvallend veel Kamgras - *Cynosurus cristatus* aanwezig. Hier en daar werd de Echte kruisdistel - *Eryngium campestre* waargenomen. Glad walstro - *Gallium mollugo* is vaak aanwezig en op de wat zandiger plekken soms veel Akkerhoornbloem - *Cerastium arvense*. Verder werden o.a. aangetroffen: Kattedoorn - *Ononis repens* subsp. *spinosa*, een fraai bloeiende plant, hiervan een groeiplaats met ca. 50 planten op de beweide (schapen) zuidzijde van de dijk (KM-hok 106-414).

Vervolgens Grote zandkool - *Diplotaxis tenuifolia*, de minder algemene Dubbelkelk - *Picris echioides* en een typische rivierdijk-soort Pastinaak - *Pastinaca sativa*. Goudgele- en Citroengele honingklaver - *Melilotus altissimus* en *M. officinalis*. Als zeldzame soorten werden Knopig doornzaad - *Torilis nodosa* en Blauw walstro - *Sherardia arvensis* gevonden, beiden Rode Lijst-soorten van de cat. 3. De laatste soort nog bloeiend op 2 oktober 1998 op de zonnige zuidzijde van de dijk, (KM-hok 104-414) en dit met ong. 10 exemplaren.

Nog wat waarnemingen uit dit gebied uit de jaren 1994 en 1996:

Heen - *Bolboschoenus maritimus*.

Waterscheerling - *Cicuta virosa*.

Getand vlotgras - *Glyceria declinata*.

Platte rus - *Juncus compressus*.

Witte waterkers - *Rorippa nasturtium-aquaticum*. Rode Lijst-soort cat. 3.

Goudzuring - *Rumex maritimum*.

Moeraszuring - *Rumex palustris*.

Mattenbies - *Schoenoplectus lacustris*.

Mattenbies x Driek. bies - *Schoenoplectus x carinatus*.

PADDESTOELEN [FUNGI]

Terloops werden in het beschreven gebied de volgende soorten waargenomen:

Wit oorzwammetje - *Crepidotus variabilis*. (Op afgestorven brandnetelstengels). Det. B. Horvers.

Vals judasoor - *Auriculariopsis ampla*. Det. L. Rommelaars.

Gewone wimperzwam - *Scutellinia scutellata*.

Echt judasoor - *Hirneola auricula-judae*. (Op vlier).

Echte tonderzwam - *Fomes fomentarius*. Ong. 10 ex. op dode populier.

Zadelzwam - *Polyporus squamosus*. (Op boomstronk).

Zwerminktzwam - *Coprinus disseminatus*. (Ook op boomstronk).

Roodporiehoutzwam - *Daedaleopsis confragosa*, meerdere exemplaren op dood hout.

Oesterzwam - *Pleneotus ostreatus*.

Geweizwam - *Xylaria hypoxylon*.

Spekzwoerdzwam - *Merulius tremellosus*.

Elfenbankje - *Trametes spec.*

Als klap op de vuurpijl werd op 16 oktober 1998 in KM-hok 105-414 op een dode wilgentak in 'n oeverbosje *Hypoxylon mammatum* J.H. Miller gevonden, 'n 'korst'-vormende zwam hier van vrij grote omvang. Deze soort heeft (nog) geen Nederlandse naam. Het betreft, voor zover kon worden nagegaan, de vierde vondst in Nederland en moet derhalve wel als zeer zeldzaam beschouwd worden. Volgens de literatuur ook zeldzaam in geheel West-Europa. De determinatie werd verricht door L. Rommelaars, die ook de bron is van de relevante informatie.

KORSTMOSSEN [LICHENEN]

Hiervan werden slechts 2 soorten nader bekeken.

Cladonia zopfii. (Geen Nederlandse naam).

Deze werd gevonden op los, schraal zand ten westen van de brug bij Keizersveer (KM-hok 120-414). Het betreft een zeldzame Rode Lijst-soort, die als kwetsbaar is aangemerkt.

Vervolgens *Collema crispum*, wederom geen Nederlandse naam.

Deze soort werd aangetroffen tussen straatklinkers op de dijk in KM-hok 119-414. Komt vrij algemeen voor.

De determinatie werd in beide gevallen verricht door W. van Kruijsbergen.

X. LITERATUUR

1. DE NEDERLANDSE BLADMOSSEN. A. Touw en W.V. Rubers.
Stg. Uitgeverij KNNV. 1989.
2. NIEUWE ATLAS NEDERLANDSE BLADMOSSEN. J. Landwehr.
Uitgeverij Thieme, Zutphen. 1984.
3. DE NEDERLANDSE LEVERMOSENEN & HAUWMOSSEN. S.R. Gradstein en H.M.H. van
Melick.
Stg. Uitgeverij KNNV. 1996.
4. DE MOS- EN KORSTMOSFLORA VAN DE BIESBOSCH. A. van der Pluijm.
Rapport Staatsbosbeheer. September 1995.
5. BEDREIGDE EN KWETSBAAR KORSTMOSSEN IN NEDERLAND. Toelichting op de Rode
Lijst. A. Aptroot e.a.
Rapport IKC-Natuurbeheer Nr. 29. Wageningen, mei 1998.
6. RODE LIJST VAN MOSSEN EN KORSTMOSSEN. H.N. Siebel, e.a.
In Gorteria, deel 18, nr.1, januari 1992. Uitg. Rijksherbarium te Leiden.
7. DIDYMODON NICHOLSONII Culm. Pottiaceae, with gemmae and rhizoidal tubers recorded
for Belgium. Theo Arts.
In Bulletin Soc. Roy. Belg. 120: 3-6 (1987).
8. DIDYMODON NICHOLSONII Culm. (Pottiaceae) een nieuwe soort voor de Nederlandse
mosflora. H.C. Greven.
In Lindbergia nr. 16: 69-72. Copenhagen 1990.

XI. OVERZICHT AANGETROFFEN MOSSOORTEN

1. BLADMOSSEN [MUSCI]

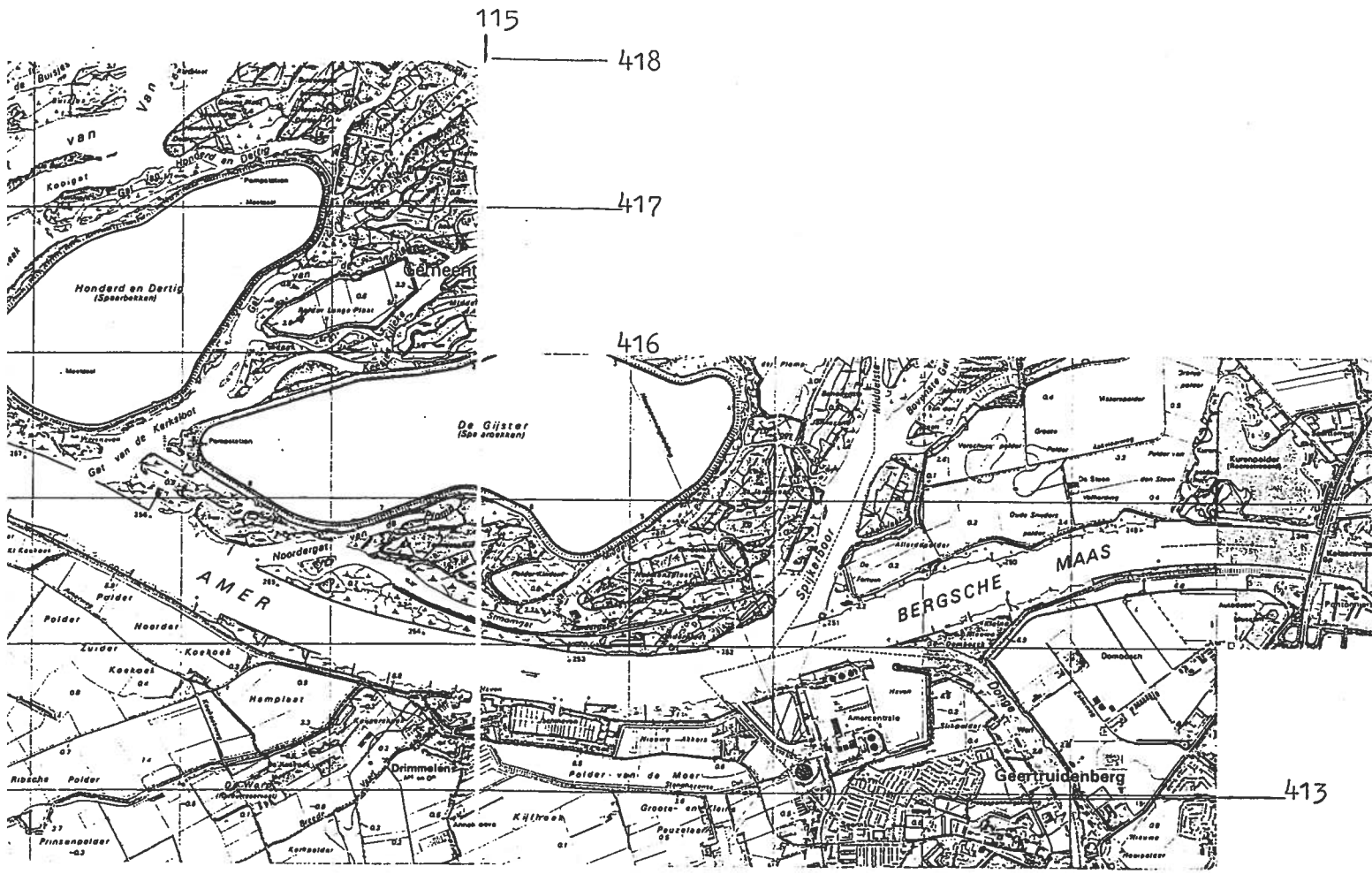
1. Aloina aloides var. ambigua.	Gewoon aloemos.
2. Amblystegium fluviatile.	Rivier-pluisdraadmos.
3. Amblystegium riparium.	Beek-pluisdraadmos - beekmos.
4. Amblystegium serpens.	Gewoon pluisdraadmos.
5. Amblystegium tenax.	Ondergedoken pluisdraadmos.
6. Amblystegium varium.	Oever-pluisdraadmos.
7. Anisothecium schreberianum.	Hakig greppelmos.
8. Anisothecium staphylinum.	Knolletjesgreppelmos.
9. Anisothecium varium.	Klei-greppelmos.
10. Anomodon attenuatus.	Klein touwtjesmos.
11. Atrichum undulatum.	Groot rimpelmos.
12. Aulacomnium androgynum.	Gewoon knopjesmos.
13. Barbula convoluta.	Gewoon smaragdsteeltje.
14. Barbula honschuchiana.	Vergeten smaragdsteeltje.
15. Barbula unguiculata.	Klei-smaragdsteeltje - Klei-schroeftandmos.
16. Brachythecium albicans.	Bleek dikkopmos.
17. Brachythecium mildeanum.	Kwelmoeras-dikkopmos.
18. Brachythecium populeum.	Penseel-dikkopmos.
19. Brachythecium rutabulum.	Gewoon dikkopmos.
20. Brachythecium salebrosum.	Glad dikkopmos.
21. Brachythecium velutinum.	Zacht dikkopmos - Fluweelmos.
22. Bryoerythrophyllum recurvirostre.	Oranjesteeltje - Rood dubbeltandmos.
23. Bryum argenteum.	Zilver-knikmos - Zilvermos.
24. Bryum barnesii.	Geel korreltjes-knikmos.
25. Bryum bicolor.	Grof korreltjes-knikmos.
26. Bryum caespiticium.	Zode-knikmos.
27. Bryum capillare.	Gedraaid knikmos.
28. Bryum gemmiferum.	Oranje korreltjes-knikmos.
29. Bryum pseudotriquetrum.	Veenknikmos.
30. Calliergon cordifolium.	Hartbladig nerf-puntmos.
31. Calliergonella cuspidata.	Gewoon puntmos.
32. Campylopus introflexus.	Grijs kronkelsteeltje.
33. Ceratodon purpureus.	Purpersteeltje.
34. Cinclidotus fontinaloides.	Gewoon kribbenmos.
35. Cinclidotus riparius.	Langsteel-kribbenmos.
36. Cirriphyllum crassinervium.	Bossig haarspitsmos.
37. Cratoneuron filicinum.	Gewoon diknerfmos.
38. Cryphaea heteromalla.	Vliermos.
39. Dicranella heteromalla.	Gewoon pluisjesmos.
40. Dicranoweisia cirrata.	Gewoon sikkelsterretje.
41. Dicranum scoparium.	Gewoon gaffeltandmos.
42. Didymodon fallax.	Klei-dubbeltandmos.
43. Didymodon nicholsonii. -	
44. Didymodon sinuosus.	Bros dubbeltandmos.
45. Didymodon tophaceus.	Tuf-dubbeltandmos.
46. Didymodon trifarius.	Breedbladig dubbeltandmos.
47. Didymodon vinealis.	Muur-dubbeltandmos.
48. Drepanocladus aduncus.	Gewoon sikkelmos.
49. Drepanocladus uncinatus.	Geplooid sikkelmos.
50. Eurhynchium hians.	Klei-snavelmos.
51. Eurhynchium praelongum.	Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
52. Eurhynchium speciosum.	Moeras-snavelmos.
53. Fissidens adianthoides.	Groot veenvedermos.
54. Fissidens arnoldii.	Arnold's riviervedermos.
55. Fissidens bryoides.	Gezoomd vedermos.
56. Fissidens crassipes.	Gewoon riviervedermos.
57. Fissidens gracilifolius.	Kalksteen-verdermos.

58. Fissidens gymnandrus.	Buse's riviervedermos.
59. Fissidens incurvus.	Gekromd vedermos.
60. Fissidens taxifolius.	Klei-vedermos.
61. Fontinalis antipyretica.	Bronmos.
62. Funaria hygrometrica.	Gewoon krulmos.
63. Grimmia pulvinata.	Gewoon muisjesmos.
64. Homalia trichomanoides.	Spatelmos.
65. Homalothecium lutescens.	Geel zijdemos - Smaragdmos.
66. Homalothecium sericeum.	Gewoon zijdemos.
67. Hygrohypnum luridum.	Schijn-klauwtjesmos.
68. Hypnum cupressiforme.	Gewoon klauwtjesmos.
69. Isothecium alopecuroides.	Recht palmpjesmos.
70. Isothecium myosuroides.	Knikkend palmpjesmos.
71. Leptobryum pyriforme.	Slankmos.
72. Leskea polycarpa.	Uiterwaardmos.
73. Mnium hornum.	Gewoon sterremos.
74. Mnium marginatum.	Rood sterremos.
75. Octodiceras fontanum.	Ondergedoken vedermos.
76. Orthotrichum affine.	Gewone haarmuts.
77. Orthotrichum anomalum.	Gesteelde haarmuts.
78. Orthotrichum cupulatum.	Bleke haarmuts.
79. Orthotrichum diaphanum.	Grijze haarmuts.
80. Orthotrichum lyellii.	Broedknop-haarmuts.
81. Orthotrichum pulchellum.	Gekroesde haarmuts.
82. Orthotrichum tenellum.	Slanke haarmuts.
83. Phascum cuspidatum.	Gewoon knopmos.
84. Physcomitrella patens.	Slibmos.
85. Physcomitrium pyriforme.	Gewoon knikkertjesmos.
86. Plagiomnium affine.	Rondbladig boogsterremos.
87. Plagiomnium cuspidatum.	Spits boogsterremos.
88. Plagiomnium elatum.	Geel boogsterremos.
89. Plagiomnium ellipticum.	Stomptandig boogsterremos.
90. Plagiomnium rostratum.	Gesnaveld boogsterremos.
91. Plagiomnium undulatum.	Gerimpeld boogsterremos.
92. Plagiothecium curvifolium.	Geklauwd platmos.
93. Plagiothecium nemorale.	Groot platmos.
94. Pohlia lescuriana.	Rood korreltjes-peermos.
95. Polytrichum formosum.	Fraai haarmos.
96. Polytrichum juniperinum.	Zand-haarmos.
97. Polytrichum piliferum.	Ruig haarmos.
98. Pottia davalliana var. conica.	Dwerg-kleimos.
99. Pottia truncata var. major.	Gewoon kleimos.
100. Pottia truncata var. truncata.	Gewoon kleimos.
101. Pseudoscleropodium purum.	Groot laddermos.
102. Rhizomnium punctatum.	Gewoon viltsterremos.
103. Rhynchostegium confertum.	Boom-snavelmos.
104. Rhynchostegium murale.	Muur-snavelmos.
105. Rhynchostegium riparioides.	Waterval-snavelmos - Watervalmos.
106. Rhytidiadelphus squarrosus.	Gewoon haakmos.
107. Schistidium apocarpum.	Gewoon achterlichtmos.
108. Schistidium rivulare.	Rivier-achterlichtmos.
109. Scleropodium cespitans.	Vossestaartmos.
110. Thamnobryum alopecurum.	Struikmos.
111. Tortula calcicolens.	Klein duinsterretje.
112. Tortula intermedia.	Middelst muursterretje.
113. Tortula laevipila.	Boomsterretje.
114. Tortula latifolia.	Riviersterretje.
115. Tortula muralis.	Gewoon muursterretje - Muurmos.
116. Tortula ruralis var. ruraliformis.	Groot duinsterretje.
117. Tortula virescens.	Uitgerand muursterretje.
118. Ulota bruchii.	Knots-kroesmos.
119. Ulota crispa.	Trompet-kroesmos.

120. *Ulota phyllantha*. Broedkorrel-kroesmos.
121. *Zygodon viridissimus* var. *viridissimus*. Gewoon iepemos.

2. LEVERMOSSEN. [HEPATICAE]

1. <i>Conocephalum conicum</i>	Kegelmos
2. <i>Frullania dilatata</i>	Helm-roestmos.
3. <i>Lophocolea bidentata</i> .	Gewoon kantmos.
4. <i>Lophocolea heterophylla</i> .	Gedrongen kantmos.
5. <i>Lunularia cruciata</i> .	Halvemaantjesmos.
6. <i>Marchantia polymorpha</i> .	Parapluutjesmos.
7. <i>Metzgeria furcata</i> .	Bleek boomvorkje.
8. <i>Pellia endiviifolia</i> .	Gekroesde pellia.
9. <i>Pellia epiphylla</i> .	Gewone pellia.
10. <i>Radula complanata</i> .	Schijfjesmos.
11. <i>Riccia fluitans</i> .	Gewoon watervorkje.
12. <i>Riccia glauca</i> .	Gewoon landvorkje.

115

418

417

416

413

van
Kooisgat
Hondard en Dertig
(Speerbezelen)
Gat van de Kerkswaai
Noordergat
Polder Noorder
Zuider
Kooisgat
Hamploot
Orimmelen
Ribachs Polder
Prinsengelder

De Gijster
(Speerbezelen)
AMER
Polder van de Meer
Groote en Kleine
Kijlgraaf
Korpselder

BERGSCHER MAAS
Geertruidenberg
Amercentrale
Nieuwe
Stationsweg
Dorpsweg
Nieuwe
Rooisloot
De Steen
den Steen
Oude Steen
maas
240
245
250
255
260
265
270
275
280
285
290
295
300
305
310
315
320
325
330
335
340
345
350
355
360
365
370
375
380
385
390
395
400
405
410
415
420
425
430
435
440
445
450
455
460
465
470
475
480
485
490
495
500
505
510
515
520
525
530
535
540
545
550
555
560
565
570
575
580
585
590
595
600
605
610
615
620
625
630
635
640
645
650
655
660
665
670
675
680
685
690
695
700
705
710
715
720
725
730
735
740
745
750
755
760
765
770
775
780
785
790
795
800
805
810
815
820
825
830
835
840
845
850
855
860
865
870
875
880
885
890
895
900
905
910
915
920
925
930
935
940
945
950
955
960
965
970
975
980
985
990
995